

İSRAİL'İN DEVLET SİSTEMİ

İsmahan SOYDEĞER

Yüksek Lisans Tezi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Ana Bilim Dalı

Doç. Dr. Sinan YAZICI

2025

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSRAİL’İN DEVLET SİSTEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmahan SOYDEĞER

Danışman: Doç. Dr. Sinan YAZICI

BAYBURT- 2025

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Sinan YAZICI danışmanlığında, İsmahan SOYDEĞER tarafından hazırlanan “İsrail’in Devlet Sistemi ” başlıklı bu çalışma, 23.04.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Onur Ender ASLAN

Üye : Doç. Dr. Sinan YAZICI

Üye : Doç. Dr. Esmeray ALACADAĞLI

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bünyamin ALIM
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. Sinan YAZICI danışmanlığında hazırlamış olduğum “İsrail’in Devlet Sistemi” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

23.04.2025

İsmahan SOYDEĞER

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmamı hazırlamamda büyük destekleri olan danışman hocam Sinan YAZICI'ya, yapıcı eleştirileri ile beni yönlendiren tez jüri üyelerime çok teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmanın tamamlanmasında göstermiş oldukları anlayışları ve destekleri için kıymetli ailem ve eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarken, yaşatmış olduğu meşakkatleriyle tebessüm ettiren ve çalışmamın hiçbir aşamasında beni yalnız bırakmayan oğlum Ali'ye ve kızım Beyza'ya da hayırlı ömürler dilerim.

İsmahan SOYDEĞER

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSRAİL’İN DEVLET SİSTEMİ

İsmahan SOYDEĞER

Bayburt Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sinan YAZICI

Bayburt-2025, Sayfa: 96

Gazze Şeridinde 7 Ekim 2023 tarihinde yaşanan olaylar sonucunda yapmış olduğu faaliyetlerle dünya gündemine oturan İsrail Devleti, daha sonra Lübnan’a saldırmış ve Gazze’de yaptığı soykırımı devam ettirmiştir. Bu yayılmacı yaklaşımıyla Suriye gibi komşu ülkelere ciddi bir tehdit olarak duran ve bizim de komşumuz olan İsrail Devleti’nin mevcut uygulamaları bizce onun siyasi ve yönetim yapısı ile politikalarının anlaşılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışma İsrail devlet sistemini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada bir yandan literatür incelenmesinden elde edilen veriler kullanılırken diğer yandan İsrail Devleti’nin ilgili internet sitelerindeki verilerden yararlanılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde İsrail Devleti’nin tanıtımı, fiziki bölümleri ve kavramsal çerçeve anlatılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde kuruluş öncesi gelişmeleri ve kuruluşundan itibaren günümüze kadar gelişen tarihsel olayları ve savaşları ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde İsrail Devleti’nin siyasi sistemi içindeki siyasi yapısı, parlamento yapısı, anayasal sistemi, yasama, yürütme ve yargı organları incelenmiştir. Dördüncü bölümde kamu yönetimi, merkezi yönetim, yerel yönetimler ve personel yönetimi konuları aktarılmıştır. Çalışmada; İsrail Devleti’nin siyasi sistem olarak parlamenter sistemle yönetildiği, yasama, yürütme ve yargı organlarının İsrail Devleti’nin yönetim organları olduğu gözlemlenmiştir. Bu sistem içinde yer alan kamu yönetiminin ise merkezi yönetimin güçlü olduğu bir idari yapılanmaya sahip olduğu görülmüştür.

Literatür taramasıyla sağlanan verilere dayalı olarak, İsrail Devlet sisteminin kendisine özgü bir inanç anlayışı olan Yahudilikten etkilendiği sonucuna varılmıştır. Son olarak da İsrail Devletinin kamu yönetimi alanında kurumsal bir yapı ve teşkilat oluşturarak bu alandaki kanunlar çerçevesinde personel sistemini yürüttüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler İsrail Devleti siyasi yapısı, siyasi hayatı, kamu yönetimi, kamu personel sistemi.

ABSTRACT

M. SC. THESIS

ISRAEL'S STATE SYSTEM

İsmahan SOYDEĞER

Bayburt University

Institute of Graduate Studies

Department of Political Science and Public Administration

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Sinan YAZICI

Bayburt-2025, Pages: 96

The events that took place in the Gaza Strip on October 7, 2023, were talked about in the world and the State of Israel, which is sitting in the State of Israel, later attacked Lebanon and continued the genocide it carried out in Gaza. With this confrontational approach, neighbors such as Syria are seen as a serious threat and the current practices of the State of Israel, which is also our neighbor, make it necessary for us to understand its political and administrative structure and policies.

This study aims to examine the Israeli state system. While the data obtained from the literature review was used in the study, the data on the relevant websites of the State of Israel was also utilized. In the first part of the study, the introduction of the State of Israel, its physical sections and conceptual framework were explained. In the second part of the study, the developments before its establishment and the historical events and wars that have developed since its establishment were discussed. In the third part of the study, the political structure, parliamentary structure, constitutional system, legislative, executive and judicial bodies within the political system of the State of Israel were examined. In the fourth part, the subjects of public administration, central administration, local administrations and personnel management were conveyed. In the study; It was observed that the State of Israel is governed by a parliamentary system as a political system and the legislative, executive and judicial bodies are the administrative bodies of the State of Israel. It was observed that the public administration within this system has an administrative structure in which the central administration is strong.

Based on the data provided by the literature review, it was concluded that the Israeli State system was influenced by Judaism, which has a unique understanding of faith. Finally, it was concluded that the Israeli State established an institutional structure and organization in the field of public administration and carried out the personnel system within the framework of the laws in this field.

Keywords: State of Israel political structure, political life, public administration, public personnel system.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	II
BEYANNAME.....	III
ÖN SÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLOLAR.....	IX
ŞEKİLLER.....	X
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu ve Problemi	2
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	3
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. KAVRAMLAR	4
1.1.1. Aliyah	4
1.1.2. Arz-ı Mev'ud	4
1.1.3. Aşkenazi ve Sefarad	5
1.1.4. Diaspora.....	6
1.1.5. Hasbara	7
1.1.6. Kabine.....	8
1.1.7. Knesset	8
1.1.8. Lobicilik	9
1.1.9. Özelleştirme Politikası.....	9
1.1.10. Siyasallaştırma.....	10
1.1.11. Siyonizm.....	10
1.1.12. Kamu Hizmeti Komisyonu.....	11
1.1.13. Yişhuv.....	11
1.2. İSRAİL DEVLETİ	11
İKİNCİ BÖLÜM	18
2. İSRAİL DEVLETİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	18
2.1. BALFOUR DEKLARASYONUNUN HAZIRLANIŞI.....	19
2.2. 1948 ARAP-İSRAİL SAVAŞI.....	21
2.3. 1956 MISIR-İSRAİL SAVAŞI (SÜVEYŞ KANALI SAVAŞI)	21
2.4. 1967 ARAP-İSRAİL SAVAŞI (ALTI GÜN SAVAŞI)	22
2.5. 1973 ARAP-İSRAİL SAVAŞI.....	24
2.6. 1978 İSRAİL-MISIR CAMP DAVID ANTLAŞMASI.....	25
2.7. 1982 CELİLE BARIŞ HAREKÂTI VE LÜBNAN SAVAŞI.....	27
2.8. 2006 İKİNCİ LÜBNAN SAVAŞI.....	28
2.9. 2023'DEN GÜNÜMÜZE İSRAİL-HAMAS SAVAŞI.....	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	30

3. İSRAİL DEVLETİ'NİN SİYASİ YAPISI.....	30
3.1. ÜÇ DEVLET GÖRÜŞÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ	31
3.2. İSRAİL DEVLETİ'NİN ANAYASAL ÖZELLİKLERİ	34
3.3. İSRAİL DEVLETİNİN TEMEL KANUNLARI	34
3.4. YASAMA.....	39
3.4.1. Seçim Sistemi	44
3.4.2. Siyasi Partiler.....	47
3.4.2.1. Likud Partisi	47
3.4.2.2. Yeş Atid Partisi.....	49
3.4.2.3. Şas (Shas) Partisi	49
3.4.2.4. İşçi Partisi	50
3.4.2.5. Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi.....	51
3.4.2.6. İsrail Beytenu (İsrail Evimiz)	52
3.4.2.7. Meretz Partisi.....	53
3.4.2.8. Kadima Partisi	54
3.4.2.9. İhud Leumi (Milli Birlik) Partisi	54
3.4.2.10. Mafdal (Ulusal Dindar) Partisi	55
3.4.2.11. Moledet Partisi.....	56
3.5. YÜRÜTME	56
3.5.1. İsrail Devleti'nin Bakanlık Teşkilatı	60
3.5.2. Eğitim Bakanlığı.....	62
3.5.3. Sağlık Bakanlığı	63
3.5.4. Dini Hizmetler Bakanlığı.....	64
3.6. YARGI	65
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	69
4. İSRAİL DEVLETİ'NİN KAMU YÖNETİMİ.....	69
4.1. MERKEZİ YÖNETİM	70
4.2. YEREL YÖNETİMLER	73
4.3. PERSONEL REJİMİ	77
SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	87
EKLER	95
Ek 1: İsrail Devleti'nin 37. Hükümeti Bakanlıkları	95
ÖZ GEÇMİŞ	96

TABLÖLAR

Tablo 1: İsrail Devleti Ekonomik Göstergeler.....	15
Tablo 2: İsrail Devleti 37. Hükümet Bakanlıkları	61
Tablo 3: İsrail Yargı Organı Yapısı	65
Tablo 4: Mahkeme Sistemi.....	66
Tablo 5: İsrail Kamu Yönetimi – Merkez Ve Yerel Yapı Karşılaştırması	77
Tablo 6: İsrail'de Kamu Personel Sayısı (2024)	79
Tablo 7: İsrail Kamu Hizmeti Komisyonu’nun Temel Fonksiyonları.....	82
Tablo 8: İsrail'de 2024 Kamu Personeli Ve Genel İstihdam Verileri	82
Tablo 9: İsrail Kamu Personel Sistemi	83

ŞEKİLLER

Şekil 1: İsrail Devleti'nin Nüfusu	12
Şekil 2: İsrail Devleti Hammadde Değişimi	16
Şekil 3: Altı Gün Savaşı Haritası	24
Şekil 4: Arap-İsrail Savaşı Haritası.....	25
Şekil 5: İsrail Devleti'nin Siyasi Yapısı.....	31

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
CSC	: Kamu Hizmeti Komisyonu (Civil Service Commission)
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
GSYİ	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HHY	: Hasta Hakları Yasası
İSK	: İsrail Savunma Kuvvetleri
MBP	: Millî Birlik Partisi
MOF	: Maliye Bakanlığı
MSE	: Millî Sigorta Enstitüsü
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NPM	: Yeni Kamu Yönetimi (New Public Management)
OECD	: Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
USSS	: Ulusal Sağlık Sigorta Sistemi
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

GİRİŞ

İsrail Devleti, Batı Asya'da, Akdeniz'in güneydoğu kıyısı ile Kızıldeniz'in kuzey bölgesinde konumlanmıştır. Kuzeyde Lübnan, kuzeydoğuda Suriye, doğuda Ürdün, güneybatıda Mısır ile sınır komşusudur. Ayrıca, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde Filistin topraklarıyla da sınırları bulunmaktadır. Toplam yüzölçümü 20.770 km² olan İsrail'in nüfusu 2024 yılı itibarıyla yaklaşık 9,84 milyon kişidir. Resmi dili İbranice olmakla birlikte, Arapça da ülkede yaygın olarak kullanılmaktadır. İsrail, Kudüs'ü başkent olarak ilan etmiş olsa da uluslararası toplumun büyük bir kısmı Tel Aviv'i başkent olarak tanımaktadır.

İsrail Devleti'nin kuruluş süreci, 19. yüzyılın sonlarında Siyonist hareketin ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Bu hareket, özellikle Avrupa'daki Yahudi topluluklarının ulusal bir devlet kurma arzusu doğrultusunda şekillenmiştir. Başlangıçta Yahudi toplulukları arasında bu fikre karşı çekinceler bulunsada II. Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası'nın Yahudilere yönelik soykırımı, bu düşüncenin kabul görmesine neden olmuştur. Bu dönemde, Avrupa'daki Yahudilerin can güvenlikleri tehlikeye girmiş ve birçok Yahudi, Siyonist liderlerin yönlendirmesiyle Filistin topraklarına göç etmiştir. Ayrıca, tarımsal üretim konusunda deneyimli olan Rusya'daki Aşkenazi Yahudileri de yeni kurulacak devlette tarımsal faaliyetleri yürütmek üzere Filistin'e göç ettirilmiştir.

O dönemde Filistin, İngiliz himayesinde bulunmaktadır. Ancak İngiltere de bağımsız İsrail devletinin kurulmasını istediği için, Filistin yönetimini Yahudilere bırakmıştır. İsrail Devleti, Filistin toprakları üzerinde, 14 Mayıs 1948 yılında David Ben Gurion tarafından kurulmuştur. Daha sonra İngiliz manda himayesinden ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Kurulduğu topraklar Yahudiler için önemli bir bölgedir (Özal, 2020, s. 3-6). İsrail'in kurulduğu Filistin bölgesi dışında Tanrının vaat edilmiş topraklar olarak iddia ettiği Mısır'ın bir kısmı, Suriye, Ürdün, Kuzey Arabistan, Irak, İran, Türkiye, Lübnan ve Kıbrıs adası gibi birçok ülkeden ve bölgeden toprak talep etme sürecine girmesi bu ülkeyi bölgedeki İslam ülkeleri ile sürekli bir savaş haline koymuştur. Bu nedenle ülke çevresi ile sürekli kavga halindedir. Bu amaç doğrultusunda kuruluşundan itibaren birçok savaş yapmış ve bu savaşlardan başta ABD ve İngiltere olmak üzere birçok Batılı ülke desteğiyle zaferle ayrılmıştır. Ortadoğu'da bu savaşlar sonucunda üstünlük kuran İsrail Devleti, Filistin topraklarının büyük bir bölümünü işgal etmiştir. İsrail Devleti'nin genişleme çabaları günümüzde de devam etmektedir.

Ülkenin devlet sistemi günümüzde kabul gören parlamenter sistemle uyumludur. Anglo-Sakson modelden etkilenen İsrail'de devlet merkezi yönetim, yerel yönetimler şeklinde örgütlenmiştir. Belediyelerin oldukça etkin olduğu ülkede, yazılı bir anayasa bulunmamaktadır.

İsrail bu yönüyle dikkat çekmektedir. İsrail’de kamu yönetimi büyük ölçüde merkezileşmiş bir sistem üzerine kuruludur. Yerel yönetimler sınırlı yetkilerle faaliyet gösterirken, merkezi hükümet bütçe, atama ve politika konularında belirleyici rol oynamaktadır. Kamu Hizmeti Komisyonu, kamu personel sisteminin temel yapı taşıdır ve performans esaslı yönetim uygulamaları son yıllarda ön plana çıkmıştır.

Bu çalışma, İsrail’in devlet sistemini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada öncelikle literatür incelenmesinden elde edilen veriler kullanılmıştır. Ayrıca İsrail Devleti’nin internet sitelerindeki verilerden yararlanılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve ile İsrail Devleti’nin fiziki ve coğrafi özellikleri ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde İsrail Devleti’nin tarihsel gelişimi incelenmiştir. Yaşanan ve etkisi büyük birçok savaşlar ele alınmış ve günümüze kadar olan olaylardan da bahsedilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde İsrail Devleti’nin siyasal sistemi ve siyasi yapısı ele alınmıştır. Seçim sisteminden ve partilerden bahsedilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde İsrail’de kamu yönetimi merkeziyetçi yapısıyla dikkat çekerken, son dönemde yerel yönetimlere yetki devri ve kamu hizmetlerindeki reformlarıyla gündemdedir. Tüm bu veriler doğrultusunda: kamu yönetimi, merkezi yönetim, yerel yönetimler ve personel rejimi incelenmiştir.

Araştırmanın Konusu ve Problemi

Araştırmanın konusu İsrail’in devlet olarak tarih sahnesine çıkmasıyla yaşananlardır. Siyonizm’i ciddi bir mesele olarak görmeye başlayan Araplar, büyük miktarda toprak kaybettikleri 1967 Arap-İsrail Savaşlarında aldıkları yenilgi sonrasında İsrail’in varlığını fiilen kabul etmek zorunda kalmışlardır. Türkiye’ye oldukça yakın bir bölgede Osmanlı Devleti toprakları üzerinde kurulan İsrail Devleti’nin Türkiye’de tanınması bu ülkenin devlet sisteminin ortaya konulması açısından oldukça büyük bir önemi bulunmaktadır. Diğer taraftan Gazze olayları ile birlikte yayılmacı emelleri oldukça aşikâr bir hale gelen İsrail’in devlet aygıtının işleyişinin anlaşılması elzemdir. Ayrıca bu ülkenin İslam coğrafyasında yaşanan sorunlara karşı gösterdiği tepkinin devlet sistemi ile olan ilişkisinin anlaşılması hususunda bu devletin siyasal sistemine yönelik bilgilere sahip olmayı gerekli kılmaktadır. 1948’den beri ülke siyasi hayatının vazgeçilmezleri arasında yer alan koalisyon hükümetleri, dinci ve aşırı sağ partilerin sandıktaki güçlerinden öte bir nüfuz elde etmesi ve kırılgan siyasi yapı da doğrudan seçim sistemi ile alakalıdır. Benzer şekilde kısmen işgal topraklarında kurulan ve toprak gaspının belli dönemlerde devlet politikası haline dönüştüğü İsrail Devleti’nde yargının ve adalet mekanizmasının işleyişi de devlet ve toplum arasındaki ilişkilere dair önemli bilgiler vermektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, İsrail'in devlet sistemini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada İsrail Devleti'nin tarihsel gelişimiyle başlayarak siyasi ve yönetsel yapısı, politikaları ve bu bağlamda kamu yönetimini, yerel yönetimler, personel rejimi, anayasal sistemi, parlamento yapısı, yasama, yürütme ve yargı organı gibi birçok siyasi ve idari yapısının incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

İslam coğrafyasının kalbinde bir ülke olarak İsrail incelenmesi gereken önemli bir ülkedir. Bu ülkenin devlet sistemi ile ilgili, ülkemizde yeterince çalışmanın yapılmadığı anlaşılmıştır. YÖK tez kataloğu ve diğer ulaşılabilen çalışmalar incelendiğinde siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında konuya ilişkin bu kapsamda bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Yapılan alan yazın taramasında İsrail Devleti hem kuruluş açısından hem de yönetim açısından diğer birçok ülkeden farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklardan bir tanesi de İsrail devleti Yahudi şeriatı ile yönetilen bir devlettir. İsrail Devleti kuruluşundan itibaren Türkiye ile ikili ilişkileri süreklilik arz etmektedir. Bu durum İsrail devletinin siyasi yapısını ve diğer devlet organlarını tanımayı zorunlu kılmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

İkinci el kaynaklar, belgeler ve internet kaynakların taranmasıyla yapılan bu çalışma birtakım sınırlılıklara sahiptir. Öncelikle çalışmanın amacı olan İsrail Devleti'nin siyasi ve idari yapısı, önemli bir sınırlayıcıdır. Ayrıca kaynaklara ulaşma hususunda, çalışma boyunca önemli bir sınırlılık yaşanmıştır. Özellikle 7 Ekim 2023 yılında Hamas'ın saldırısı ile başlayan İsrail-Hamas Savaşı, İsrail'in internet sitelerine erişimin kısıtlanması sonucunu doğurmuştur. Bu sonuç da bir başka sınırlayıcı unsur olarak ortaya çıkmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde İsrail Devlet’ini açıklamada anahtar olan ifadeler incelenmiştir. Bu kavramlar; Aliyah, Arz-I Mev’ut, Aşkenazi ve Sefarad, hasbara, diaspora, Kabine, Knesset, özelleştirme politikası, siyasallaştırma, Siyonizm, kamu hizmeti komisyonu, yişuv gibi İsrail Devleti’ni açıklamada anahtar olan kavramlardır. Daha sonra İsrail Devlet’inin genel görünümü içerisinde ülkenin nüfusu, iktisadi yapısı, coğrafi özellikleri ve bu ülkeye komşu olan ülkeler gibi konular incelenmiştir.

1.1. KAVRAMLAR

1.1.1. Aliyah

Aliyah, Yahudilerin siyasi bilinçle günümüzdeki İsrail topraklarına kalıcı olarak göç etmelerine verilen isimdir. Aliyah yukarı çıkma anlamına da gelmektedir (Kızıloğlu, 2012, s.50). Aliyah yapan kişiye oleh (eril; çoğul olim) veya olah (dişil; çoğul olot) denir. Aliyah kavramının Yahudilik içerisinde de oldukça farklı anlamlara geldiği anlaşılmaktadır. Dindar Yahudi, için bu kavram vaat edilen topraklara dönüş anlamına gelmektedir. İbrani ataerkiller için bu kavram İbrahim, İshak ve Yakup’un soyundan gelenlere Tanrı’nın Tevrat’taki vaadinin yerine getirilmesi olarak görür. Aliyah, önemli bir Yahudi kültürel kavramı ve Siyonizm’in temel bir bileşenidir. İsrail’in Dönüş Yasası’nda yer alan bu yasa, büyükannesi ya da büyük babası Yahudi olan insanların İsrail’e göç etmeleri ve yerleşim hakkının yanı sıra İsrail vatandaşlığı edinme hakkı da verir. Aliyah’ın amacı, yaşayan bütün Yahudileri bir çatı altında toplamaktır. Aliyah kavramı, Siyonizm ve İsrail devlet politikasının önemli bir parçasıdır. Aslında XIX. Yüzyıldan itibaren Siyonizm hareketinin destekleri sonucu Yahudilerin yaptıkları Aliyah göçleri sonucunda İsrail Devleti kurulmuştur.

1.1.2. Arz-ı Mev’ud

Arz-ı Mev’ud, Yahudi inancına göre Tanrı tarafından Hz. İbrahim ve onun soyundan gelenlere verilen topraklar manasında kullanılan terimdir. İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi üç semavi din için önemli bir şehir olan Kudüs şehri Arz-ı Mevud’un başkenti olarak kabul edilmektedir. Arz-ı Mev’ud, Yahudiler için önemini korumaya devam edecektir. Yahudiler bu amaçlarını gerçekleştirmek için dünyanın diğer bölgelerinde bulunan Yahudileri İsrail’e göç etmeye teşvik etmektedir.

Arz-ı Mev’ud 19. yüzyılın sonunda Theodor Herzl’in liderliği ile Siyonist hareketin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Ünlü ve Doğrul, 2023, s.20). 1897 yılında Siyonist hedefler

İsviçre'nin Basel şehrinde yapılan toplantıda ortaya konularak Büyük İsrail ya da Arz-ı Mev'ud projesine ilk adım atılmıştır. Siyonist hareket 1948 yılında kurulan İsrail Devleti'nin sürekli çevresindeki ülkelerle savaş halinde olmasını teşvik ederek bu devletin topraklarını genişletme çabasına ciddi katkılar sağlamıştır. Bu çerçevede İsrail, yaptığı savaşlarla ülke topraklarını sürekli genişletmeyi başarmıştır.

Ancak Arz-ı Mev'ud'un gerçekleştirilmesi için çevresindeki Müslüman ve onun açısından düşman ülkeleri kontrol altına almak önemlidir. Bunun yanında Irak, Türkiye, Suriye ve yeni kurulmuş olan İran İslam Cumhuriyeti gibi güçlü ülkeleri bölmesi gerekmektedir. İsrail Devleti politikalarını bu yönde geliştirmektedir. 21. yüzyılın sonlarından itibaren ABD ve İngiltere bu amaçlarını gerçekleştirmek için Ortadoğu ve İslam ülkelerinde karışıklıkların meydana gelmesini sağlayarak ülkeleri iç savaşlara sürüklemişlerdir. Bazı İslam ülkelerinin İsrail Devleti ile yan yana olmaları ve sürekli uzlaşmak istemeleri Siyonistlerin bu kirli amaçlarına ulaşmaya yakın olduğunu göstermektedir. 1949 yılından sonra Arz-ı Mev'ud hedeflerine ulaşmak için her alanda çalışmalarını sürekli olarak devam ettiren İsrail Devleti henüz bu hedefini hayata geçirememiştir (TDV İslam Ansiklopedisi, 1996, s.89).

1.1.3. Aşkenazi ve Sefarad

Aşkenaziler, Ukrayna, Rusya ve diğer Doğu Avrupa ülkelerinde yaşamaktadırlar. Onların bu bölgeye gelişlerinin gerçek nedeni bilinmiyor. Ancak Türkler tarafından kurulan Hazar Devleti'nin Museviliği resmi din olarak benimsemesiyle birlikte, Yahudilerin kendi istekleriyle bölgeye göç ettikleri düşünülebilir. Ancak konu ile ilgili deliller yeterli değildir. Bu nedenle de bazı kaynaklar Aşkenazilerin Türk olduğunu belirtmektedir (Koestler, 2010). Aşkenazilerin kullandıkları dil Yidiştir.

İbranice, İsrail'de resmi dil olarak kullanılmaya başlanıncaya kadar ilahi bir dil olarak kabul edilmiştir. Avrupa'da bilim, sanat, ticaret, felsefe ve edebiyatın gelişmesinde Aşkenazilerin etkisi olmuştur (Şengül, 2019, s.22). Aşkenaziler Orta Çağ döneminde Batı Almanya ve Kuzey Fransa'nın Ren Nehri boyunca yaşamışlardır. Aşkenaziler, Avrupa'ya Akdeniz, Kudüs ve Kutsal Topraklarının geleneklerini getirmiş ve bulundukları coğrafya ile beraber harmanlamışlardır.

Sefaradlar, İspanya başta olmak üzere Akdeniz ülkelerinde yaşayan Yahudilere verilen genel bir isimdir. Sefaradlar Elhamra Kararnamesi çıkarıldıktan sonra İspanya'dan sürgün edilmişlerdir. İspanya'dan sürülen Sefaradlar Portekiz'e, Osmanlı Devleti'ne yerleşmişlerdir. Portekiz'de de din değiştirmeye zorlanan Sefaradlar İtalya, Hollanda, İngiltere, Kuzey Afrika gibi ülkelere kaçmışlardır. Kanuni devrinde Sefaradların bir kısmı Filistin'e göçerek Siyonist

emellerin ilk tohumlarını 16. yüzyıldan itibaren atmaya başlamışlardır. Fakat ülke yönetiminde fazla söz sahibi değillerdir. Ülkenin kilit bölgelerinde ve yönetimlerinde bulunmalarına izin verilmemektedir. İsrail’de Sefaradlarla Aşkenaziler arasında bir rekabetin bulunduğu anlaşılmaktadır.

1.1.4. Diaspora

Diaspora kavramı, Türk Dil Kurumu’nda “Herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu, kopuntu” olarak ele alınmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü’nün tanımına göre diaspora, Menşe ülkesinden ayrılmış olan anavatanıyla bağları süren birey ve üyeleri veya ağı, dernek ve toplulukları ifade eder (Perruchoud ve Redpath, 2004, s.23). Bu kavram, daha ziyade geçici yurtdışında yerleşik toplulukları, geçici süreyle yurtdışında yerleşik göçmen işçileri, ev sahibi ülkenin vatandaşlığına sahip yabancı çalışanları, çift vatandaşlığı bulunan kişiler ve ikinci nesil göçmenleri kapsar (Ateş ve Ekşi, 2020, s.75). Diaspora için literatürde iki önemli görüş söz konusudur. Bunlar William Safran ve Robin Cohen’in üstünde durduğu diaspora unsurlarıdır. Safran’ın diaspora için belirlediği unsurlar; dağılan topluluğun iki ya da daha fazla bölgeye yayılması, göç ettikleri yere aidiyet hissedememe, göç etmek zorunda kaldıkları toprakları anavatan kabul etmeme, bir gün anavatanlarına dönme isteği, farklı bölgelere dağılan toplulukların anavatanları hakkında ortak bakış açısına sahip olmaları, toplulukların ortak bilinç düzeyi ile anavatanlarının güvenliğini ve refahını sağlama istekleridir (Yaldız, 2013, s.303). Cohen ise Safran’ın diaspora unsurlarına üç tane yeni unsur eklemiştir;

- Anavatandan iş aramak, ticaret yapmak veya isteklerle ayrılma,
- Anavatanda yaşayan ırkdaşlara sempati besleme,
- Çoğulculuğun toleransı içinde yaşadıkları ülkeleri zenginleştirme unsurlarını genişletmiştir (Yaldız, 2013, s.304).

MÖ. Altıncı yüzyılda Yahudilerin sürgününü anlatmak için kullanılan diaspora kavramı genişletilmiş ve Filistinlilerin, Afrikalıların ve Ermenilerin durumlarını anlatmak için kullanılmaya başlanmıştır. Diaspora kavramının yaygınlaşmasıyla birlikte yaşanan siyasi olaylar bu kavramın daha da genişlemesine yol açmış ve iş bulmak, ticari sebeplerle anavatanından ayrılan topluluklara da diaspora adı verilmektedir (Kurnaz, 2019). Diaspora oluşumunun en önemli sonucu, anavatanlarıyla bağlarını koparmayan toplulukların, bulundukları ülkelerin dış politika kararlarını etkilemesidir. Diasporalar, kamu diplomasisi faaliyetlerini ev sahibi ülke içinde geliştirmekte ve hedef ülkenin politikalarının etkilenmesi noktasında lobicilik faaliyetleri yürütmektedirler. İsrail diasporaları da bulundukları ülkelerde İsrail devlet politikalarını destekleyici düşünceleri yaymaktadırlar. Özellikle ABD’de parlamentoda bulunan Yahudi bürokratlar İsrail aleyhinde propaganda faaliyetlerini

yürütmektedirler. Nitekim günümüzde yaşanan Filistin saldırılarında da İsrail Devleti'nin haklı sebepleri olduğunu kamuoyuna bildirmektedirler. Diasporadaki Yahudiler ülkelerine maddi olarak da destek sağlamaktadırlar.

1.1.5. Hasbara

Hasbara sözcüğü İbranice kökenli olup, “s-b-r” kökünden türemekte ve açıklama anlamına gelmekte olan bir sözcüktür. Sözlük anlamına bakıldığında “propaganda” ve “bilgi” manaları da taşımaktadır. İsrail Devleti'nin propaganda çalışmalarını ve kamu diplomasisini tanımlamak için kullanılan hasbara sözcüğü farklı bir ifade de “açıklama çabası” ve “açıklama mesleği” gibi anlamlara da gelmektedir. Hasbara İsrail Devleti'nin siyasetini, yaptığı faaliyetleri dünya kamuoyunda savunan iletişim aracıdır. İsrail Devleti'nin kamu diplomasisi olarak da bilinmektedir (Ateş ve Ekşi, 2020, s.73). Hasbara uygulamaları İsrail Devleti için ihtiyaç haline gelmiştir. Yahudiler örgütlenmeye başlayarak beraber hareket etmeye başlamaları ile ortaya çıkan Siyonist hareketleri ile Hasbara birbirine bağlıdır.

Siyonist hareket içinde Hasbara kurumu 19. yüzyılda Avrupa'da Yahudilerin maruz kaldığı sıkıntıları azaltmak, Yahudilerin hak ve menfaatlerini korumak, toplumsal baskıları azaltmak, Yahudileri birlik ve beraberlik içinde yaşatmak için Siyonistlerin faaliyetlerinin kurumsallaşmasını sağlayarak kendilerini dünyaya tanıtmak gibi ihtiyaçlardan doğmuştur.

İsrail'in mevcut hasbara yapısında kamu kurumlarında tek bir hasbara merkezi bulunmamaktadır. Hasbara, Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı gibi kamu yönetiminin alt bölümlerinde yürütülmektedir (Greenfield, 2012, s. 25). İsrail Başbakanı bünyesindeki İstihbarat Bakanlığı, 2015 yılında alınan bir kararla ikiye bölündü ancak karar sonrasında oluşturulan Strateji Bakanlığı ve hasbara kurumunun, aynı Başbakan'a bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Stratejik İşler Ofisi ve kendi alt bölümleri bulunan Hasbara Ofisi'nin görevleri arasında İsrail karşıtı eylemlere, boykotlara ve ülkeyi gayri meşrulaştırma girişimlerine karşı kampanyalar yürütmek ve devlet ile akademik, ekonomik, hukuki ve sosyal ilişkiler kurmak yer alıyor.

İsrail Devleti'nin tüm yönlerini destekleyen gelişmiş unsurlar doğrultusunda ulusal ve uluslararası düzeyde bu tür araştırmalar konusunda bakanlıklara rehberlik sağlayacağı belirtilmektedir. 50 yıllık tarihiyle hasbara bakanlık düzeyinde temsil edildiği göz önüne alındığında, bazı kamu kurumları öne çıksa da tüm devlet kurumlarının hasbara için önemli olduğu yorumlanabilir. Hasbaranın faaliyetlerinde resmi olarak yer alan ana kurumlar, başta medya ve iletişim olmak üzere kendi bünyelerinde genellikle ayrı organlar tahsis etseler de sosyal medyada Hasbara ile ilişkilendirilen pek çok resmi İsrail unsurunun olduğu söylenebilir.

1.1.6. Kabine

İsrail Kabinesi, yürütme yetkisini kullanan en üst karar organıdır ve Başbakan ile diğer bakanlardan oluşur. Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından Knesset'in (parlamento) onayına sunulmak üzere atanır ve bakanları seçme yetkisini elinde bulundurur. Atanan bakanlar, yazılı hükümet çizelgesi ve isim listesinin Knesset'ten güvenoyu almasıyla resmiyet kazanır. Bakanların çoğu Knesset üyesi olmak zorunda değildir ama Başbakan ve vekil Başbakan ile bakan yardımcılarını Knesset üyesi olmalıdır. Ayrıca kabinenin en az yarısı bu şartı karşılamak zorundadır. Başbakan, bakanları yazılı olarak görevden alabilir ya da atayabilir; fakat yeni atamalar, yasal zorunluluk gereği Knesset onayı gerekmektedir. Bakanlar genellikle belirli portföylere atanır ve gerekirse başbakan tarafından bakan vekilleri veya bakan yardımcılarını atanabilir (Ateş ve Ekşi, 2020, s.73).

Kabine genellikle haftalık olarak pazar günleri Kudüs'te toplanmakta ve kriz, güvenlik gibi acil durumlarda "Güvenlik Kabinesi" adı verilen komiteler aracılığıyla kararlar alınmaktadır. Bakanlık komiteleri de yürütme işlevlerinde rol oynamaktadır; buralarda ekonomi, dış politika, güvenlik ve iç hizmetler gibi temalardaki politikalar detaylandırılmaktadır. Sonuç olarak, İsrail Kabinesi demokratik bir parlamenter sistem içinde, Başbakan liderliğinde bakanların oluşturduğu yürütme organıdır; bu yapı, Knesset onayı, kabine toplantıları, komite yapıları ve ilgili yasalarla normatif olarak düzenlenmiştir. Zaman içinde yapılan yasal değişikliklerle işleyiş esnekleşse de merkezi hükümetin kabine üzerindeki etkisi ve kabinenin Knesset'e karşı hesap verebilirliği, İsrail siyasal sisteminin temel dengelerini yansıtmaktadır.

1.1.7. Knesset

Knesset, 20 Ocak seçimlerinden sonra ilk olarak 14 Şubat 1949'da toplandı ve görev süresi boyunca Yahudi cemaatinin parlamentosu olarak görev yapmıştır. Knesset teriminin kökeni, eski Büyük Konsey veya Büyük Sinagog'a dayanır. İsrail Devleti kurulduktan sonra yasama organının ismi olmuştur. 120 üyeden oluşmaktadır. Erken seçim olmaması durumunda, Knesset için milletvekilleri 4 yılda bir seçilirler. 18 yaşını doldurmuş olan bütün İsrail vatandaşları oy kullanabilir. Knesset, kendi içinde komitelere bölünmüştür. Bu komiteler bir konu hakkında bakanlardan bilgi ve açıklama isteme hakkına sahiptir. Böyle bir durum olduğu zaman bakanlar bu isteklere cevap vermek zorundadır (Eker, 2005, s.13). Knesset'in görevleri arasında cumhurbaşkanını ve başbakanı atama, hükümeti denetleme, cumhurbaşkanının görevine son verme, kendisini yani meclisi feshetme, erken seçime karar verme, salt çoğunluğun sağlanması halinde kanun koyma yetkileri vardır. Knesset'in koyduğu yasalara kimse itiraz edemez.

1.1.8. Lobcilik

Lobi, uluslararası ilişkiler terminolojisinde önceden belirlenmiş çıkarlar için bir araya gelmiş topluluk olarak tanımlanmaktadır. Lobcilik ise kararlara etki etmek isteyen kişi veya grupların karar alma merciindeki kişileri kendi istekleri doğrultusunda etki yaratmak amacıyla kurduğu iletişim ve bilgi alışverişidir. Lobcilik, özel kurumların ve kuruluşların kişilerce etkilenmesi değil, hükümet ile ilgili karar verme organlarını etkilemeye yönelik bir eylemdir (Arı, 2015, s. 165).

Lobcilik, temelde yasama ve yürütme erkleri üzerinde bir kanunun ya da bir kararın çıkması veya çıkmaması yönünde yürütülen faaliyetleri ifade eder. Bu tanımlardan yararlanarak lobcilik için hepsinde ortak olarak karar alma süreçlerini çeşitli faaliyetler ve yöntemlerle etkilemenin vurgulandığını görebiliriz. Bu amacı güden özel şirketler, baskı grupları, örgütler olabileceği gibi devletler de ulusal ve uluslararası düzey de kendi amaç ve çıkarları doğrultusunda etkin bir yol izleyebilmek adına lobciliğe ihtiyaç duymaktadır. Lobcilik çağdaş dünyanın ortaya çıkardığı bir kurumdur (Ateş ve Ekşi, 2020, s. 75). Çağdaş dünyada karar alma mekanizması üzerindeki katı kurallar ortadan kalkmıştır. Karar süreçleri ise siyah ve beyaz gibi keskin çizgilere sahip değildir.

İsrail'de lobcilik hem ülke içinde hem de uluslararası alanda kamu politikalarını etkilemek amacıyla çeşitli aktörler tarafından yürütülen önemli bir faaliyettir. Bu faaliyetler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör temsilcileri ve devlet destekli girişimler aracılığıyla gerçekleştirilir. İsrail'de lobcilik, demokratik süreçlerin bir parçası olarak kabul edilir ve belirli yasal çerçeveler içinde yürütülür. Ancak, zaman zaman bu faaliyetlerin şeffaflığı ve etik sınırları konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Örneğin, Knesset (İsrail Parlamentosu), uygunsuz lobcilik faaliyetlerine karşı önlemler almayı hedeflemiştir. Ayrıca, İsrail Rekabet Kurumu'nun yayımladığı bir yönergede, hükümet önünde ortak çıkarları savunmak amacıyla yürütülen faaliyetlerin çeşitli biçimlerde olabileceği belirtilmiştir (Cohen, N., ve Mizrahi, S. (2012).

1.1.9. Özelleştirme Politikası

Özelleştirme, bir görevi kamu hizmetinden alarak bu görevin özel sektörler tarafından yerine getirilmesini ifade etmektedir. Özelleştirmeler dünyanın birçok ülkesinde yapılmaktadır. İsrail hükümetleri, 1980'li yıllardan itibaren hükümetin kamu hizmetlerini sınırlandırmayı, devlet şirketlerini özel sektöre devretmeyi amaçlamaktadır. Bu sayede ekonomide tasarruf etmeyi, halka yapılacak olan hizmetlerin daha iyi olabilmesi için rekabeti arttırmayı ve devlet hazinesini daha farklı alanlarda kullanmayı sağlamaktır.

Fakat bu özelleştirmeler yapılırken gerçekten rekabet ortamı oluşup oluşmadığı ya da yapılacak işleri liyakatli olan şirketlerin yapıp yapmadığının denetlenmesi gerekmektedir. Aksi halde yolsuzluk ve yapılan işlerde kalitenin düşmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle özelleştirme ve devamını denetleyen kurumların var olması gerekmektedir. Özelleştirmeler İsrail'in devlet politikalarından bir tanesi olmuştur. İsrail'de 1980'li yıllardan itibaren neoliberal ekonomi politikalarının etkisiyle kamu sektöründe kapsamlı bir özelleştirme süreci başlatılmıştır. Bu politika, özellikle devletin ekonomik hayattaki rolünü küçültmek, kamu harcamalarını azaltmak, verimliliği artırmak ve özel sektörün rekabet gücünü desteklemek amacıyla uygulanmıştır (Ben-Bassat ve Dahan, 2009).

1.1.10. Siyasallaştırma

Siyasallaştırma, eylemlerin ya da konuların siyasi bir karaktere dönüşmesidir. Aslında kamuya personel alımlarında atanacak kişilerin özelliklerine değil, bu kişilerin siyasi geçmişlerine, ideolojilerine ya da atama yapan kurumları yöneten partilere olan siyasi bağlılıklarının değerlendirildiği sistemdir. Bu sistemdeki atamalarda, kişisel sadakat, daha sonra atanan kişiden çeşitli yollarla faydalanma ve siyasi yakınlıklar öne çıkan faktörlerdir. Siyasallaştırma, özellikle bakanlıklardaki genel müdür atamalarında kendini göstermektedir. Yasal olarak bu pozisyonlar profesyonel kamu görevlilerine açık olsa da fiiliyatta siyasi bağlantıların etkili olduğu örnekler sıklıkla görülmektedir. Bu durum, kamu hizmetlerinin tarafsızlığı ve verimliliği açısından eleştirilmektedir (Nachmias ve Rosenbloom, 1978).

1.1.11. Siyonizm

Yahudi milliyetçiliği olarak adlandırılan Siyonizm, vaat edilmiş topraklarda bir Yahudi devletinin yıllar sonra tekrar kurulmasını amaçlayan, destekleyen bir ideolojik düşüncedir. 1948 yılına kadar İsrail Devleti'nin kurulmasını amaçlayan bu fikir, bu tarihten itibaren topraklarını genişletmeyi, dünya kamuoyunda İsrail Devleti'ni ve Yahudileri savunmayı amaçlamaktadır. Günümüzde çok güçlü bir lobiye sahiptir (Şevli, 2021, s. 29).

Siyonizm hareketi, Theodor Herzl'in liderliğinde, 1897'de İsviçre'nin Basel şehrinde yapılan 1. Siyonist Kongresi ile kurumsal bir temele oturmuştur. Bu kongre kutsal topraklara dönüşün temel hedef ve yöntemlerinin tespit edilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu amaçla, Avrupa'da örgütler kurularak fonlar oluşturulmuştur. Herzl'e kadar Siyonizm, daha çok duygusal ve kültürel bir düşünce iken, Herzl'in önderliğinde milli duyguları harekete geçirmiştir. Fakat Herzl'den sonra Siyonizm Hareketi daha çok toprağa dayalı yeni bir devlet kurma hedefini içinde barındırarak siyasi bir anlam kazanmıştır (Deveci, 2015, s.3-6). Bu durum

Siyasal Siyonizm olarak açıklanırsa bu hareket Yahudilerin de bir devlet kurabilme fikrine sahip olmasıdır denilebilmektedir

1.1.12. Kamu Hizmeti Komisyonu

İsrail'de kamu görevlilerinin işe alınması, yönetilmesi ve hizmet içi düzenlemelerinin büyük bölümü Kamu Hizmeti Komisyonu (Civil Service Commission- CSC) tarafından yürütülmektedir. 1950 yılında kurulan bu komisyon, kamu hizmetinin profesyonel, tarafsız ve verimli olmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. CSC, Başbakanlık ofisine bağlı olmakla birlikte işlevsel açıdan bağımsız kararlar alabilmektedir. Görev ve yetkileri şunlardır; kamu görevlilerinin işe alım ve terfi süreçlerini denetler, disiplin süreçlerini yürütür, hizmet içi eğitim politikalarını belirler, kamu hizmeti etik kurallarını uygular, kurumlar arası personel planlamasını koordine eder. Kurumsal yapısı noktasında, CSC, başkan, yardımcıları ve çeşitli daire başkanlıklarından oluşur. En önemli dairelerden bazıları işe alım ve sınavlar dairesi, etik kurul, eğitim ve geliştirme birimidir. Komisyon, tüm bakanlık ve bağlı kamu kuruluşlarında standart personel uygulamalarını sağlamakla sorumludur. İsrail'de kamu hizmetinde liyakat ilkesinin korunması, siyasallaşmanın sınırlanması ve yönetim kalitesinin artırılması açısından hayati önemdedir. Ancak, bazı dönemlerde siyasi baskıların komisyonun atama süreçlerine etki ettiği yönünde eleştiriler gündeme gelmiştir (Nachmias ve Rosenbloom, 1978).

1.1.13. Yişhuv

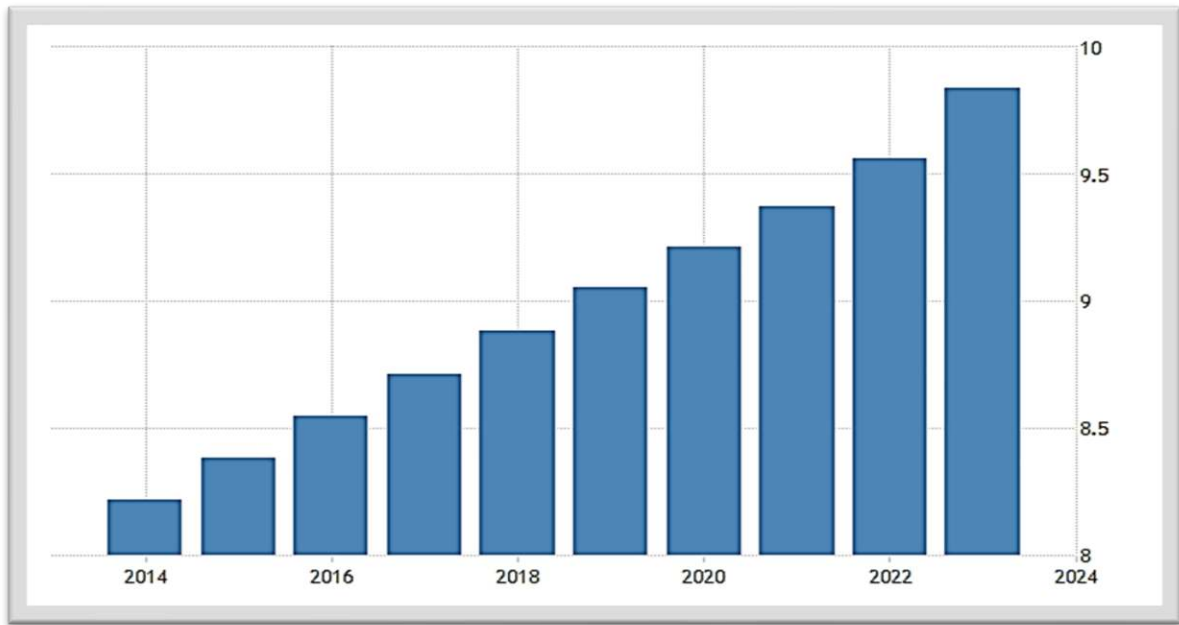
Manda döneminde Filistin 'deki Yahudi yerleşim birimlerine ve cemaatlara “Yişhuv” adı verilmekteydi. Yişhuv adı verilmiş bu yeni kurulan Yahudi yerleşimleri, bölgede tutunmak için bölgedeki iki azınlık gruplardan birisi olan Çerkesler ve Dürziler üzerine stratejik çabalar geliştirmek durumunda kaldığı görülmektedir (Pappe, 2007, s. 467). 1882 yılından 1948'deki İsrail Devleti'nin kuruluşuna kadar farklı bölgelerden Osmanlı hâkimiyetindeki İsrail Diyar'ına göçmüş ve çoğunlukla Aşkenazi, Sefarad ve Mizrahilerden oluşmuş, geliş amaçları daha çok devlet kurma olan Yahudi topluluğuna Yeni Yişhuv denir. 18. yüzyılın sonlarından itibaren dini amaçlarla Filistin'e göç eden Doğu Avrupa Yahudi topluluklarına ise Eski Yişhuv denir. Yişhuv dönemi, bugünkü İsrail kamu yönetiminin temel yapı taşlarının atıldığı dönem olarak kabul edilir. Sağlık, eğitim, savunma gibi hizmetler Yişhuv yönetimleri tarafından sağlanmaktaydı. Yerel yönetim tecrübeleri, bugünkü belediye ve konsey yapılarına model olmuştur.

1.2. İSRAİL DEVLETİ

İsrail Devleti, kendisini dünyadaki tek Yahudi devleti olarak tanımlamaktadır. Bu rol nedeniyle tüm Diaspora Yahudileri İsrail'e özgürce göç etme ve yerleşme hakkına sahiptir. Göç

politikası İsrail'in ordu ve iktisadi kalkınması için gerekli insan kaynağını sağlamaktadır. Ayrıca İsrail'in Yahudi kimliği korumasına da yardımcı olmaktadır. İsrail halkının iktisadi koşulları bölgedeki diğer ülkelere göre çok daha iyi durumdadır. Ancak İsrail'in coğrafi alanının küçük olması, maden ve su kaynaklarının yetersiz olması, İsrail ekonomisini ciddi şekilde olumsuz etkilemektedir. İsrail Devleti, petrol, doğal gaz ve kömürün tamamı için yabancı kaynaklara bağımlı durumdadır. Öte yandan yaygın sulama ve yoğun tarım uygulamaları sayesinde İsrail Devleti'nin tarım sektörünün üretimi hem iç talebi karşılamakta hem de ihracat geliri sağlamaktadır (Efegil, 2013, s.55). İsrail, ABD'nin yardımıyla endüstriyel altyapısını geliştirmiştir. Pazar ekonomisine sahip olması nedeniyle de bölgedeki diğer ülkelerden farklı olarak, daha açık, rekabetçi ve dış pazar odaklı bir üretim sistemi meydana getirmiştir.

İsrail'in nüfus ve işgücü yapısına bakıldığında ülkedeki Yahudi nüfusun büyük çoğunluğu İsrail doğumludur. Geri kalan kısmı da çeşitli ülkelerden göç etmiştir. Ülkenin yıllık nüfus artış hızı %1,9'dur. İsrail Devleti'nin nüfusu genellikle gençlerden oluşmaktadır. Ülke nüfusun %27,9'unu 14 yaşın altındaki kesim oluşturur. Nüfusun %61,3'ü 15-64 yaş aralığında olup %10,8'i 65 yaşın üstünde olduğu görülür. İsrail Devleti'nin nüfusunun dörtte üçünü Yahudiler, %16'sını Müslümanlar, %2'sini Hristiyan kesim ve %1,7'si Dürzi kesimi oluşturmaktadır. İsrail'de yaşamakta olan Yahudiler, dünya Yahudi nüfusunun %40'ını oluşturmaktadır. Bu nedenle de İsrail Devleti göç alan bir devlettir (Özal,2020, s.5).

Şekil 1: İsrail Devleti'nin Nüfusu

İsrail İstatistik Ofisi tarafından sunulan nüfus tahminlerinde nüfusun 2025 yılında 10 milyon olması beklenmektedir. Yahudi topluluğu kendi içerisinde üç gruba ayrılır. Bunlar çoğunlukla Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinden gelen Aşkenazi Yahudileridir. İkincisi Sefarad

Yahudileridir. Üçüncü olarak Orta Doğu ve Kuzey Afrika kesimlerindeki Müslüman ülkelerinde yaşayanlardan oluşan Doğu Yahudileridir. Aşkenazi Yahudi grubu yönetici sınıflarından ve nitelikli işçilerden oluşur. Sefarad Yahudileri oldukça düşük gelirli ve mavi yakalılardan oluşan işçi sınıfını temsil etmelerine rağmen Günümüzde Aşkenaziler ile rekabet edebilecek duruma gelmişlerdir (Gelen, 2014, s.4).

İsrail Devleti doğal kaynaklar bakımından fakir bir ülkedir. Bunun nedeni ise su ve enerji kaynakları kısıtlı oluşudur. Necef'den çıkarılmakta olan fosfat ve Ölü Deniz'den çıkarılan magnezyum, potasyum, brom ve kalya taşı ülkenin mühim madenlerini oluşturmaktadır. Ashkelon kıyı kesimlerinde son yıllarda ortaya çıkan doğal gaz rezervleriyle beraber toplam doğal gaz rezervlerinin yaklaşık olarak 15 sene yeteceği tahminleri edilmektedir (Özal, 2020, s.6). İsrail, enerji üretiminde kömürle çalışmakta olan santraller kurarak ve güneş enerji sisteminden yararlanmak suretiyle petrol kullanımına olan bağıllığını büyük ölçüde azaltmıştır.

Ülkede yaşanan çevre sorunlarına alakanın artması ve halkın daha çok bilinçlenmesiyle birlikte geri dönüşüme giren ürünlerin kullanım oranının 2025 yılında %60'a yükselmesi beklenmektedir. Temiz su kaynaklarına erişimin kısıtlı yapıda olduğu Orta Doğu'da bulunan İsrail Devleti'nin belli başlı su kaynakları şunlardır; İsrail, Lübnan ve Suriye sınırlarındaki dağlık bölgelerde bulunan Celile Gölü, Ürdün Nehri ve çevresindeki bulunan küçük ırmak yapıları ile yeraltı sularıdır. Görülen düzensiz yağışlar, hızlı nüfus artışı ve sanayi üretimi nedeniyle artmakta olan su kullanımı, İsrail Devleti'nin su kaynaklarının riskli biçimde azalmasına yol açmıştır. Yetkililer bu sorun karşısında suyun dağıtımı, fiyatlandırılması ve etkin kullanımı konusunda önlemler almaya başlamışlardır. Deniz suyunda bulunan tuz miktarının artırılması noktasında Ashkelon 'da ve Ashdod'da iki adet tesis işleme açılmıştır (Ben-Haim, 2008, s.109).

İsrail Silahlı Kuvvetleri ülkede, devletin güvenliğini sağlayan organdır. Silahlı Kuvvetlerin başı olan Genelkurmay Başkanı kabinenin alt yönetiminde bulunmaktadır. İsrail Silahlı Kuvvetleri (İSK) kara, hava ve deniz kuvvelerinden oluşmaktadır. İSK 1948 yılında gerçekleşen Arap-İsrail Savaşında Haganah adını verdikleri paramiliter gruplarının bir araya gelmesiyle kurulmuştur. İSK ve Shabak'ın askeri haber alma yani istihbaratlardan da yararlanmaktadır. Kuruluşunun üzerinden fazla zaman geçmeden önemli savaşları kazanması nedeniyle İsrail ordusu dünyadaki en tecrübeli ordulardan bir tanesi olarak kabul edilmektedir. İsrail'de orduya katılma yaşı 18'dir (Eker, 2005, s.14). Erkek bireyler 3 yıl, kadınlar ise 2 ila 3 yıl arasında orduda kalırlar. Erkekler zorunlu askerlik hizmetini tamamladıktan sonra kırklı yaşlarına kadar yedek kuvvetlerde hizmet ederler. Bu görev sürekli değildir. Yılda birkaç hafta

görev yaparlar. Kadınlar bu görevden muaftırlar. Askeri hizmetlerden ülkede yaşayan Araplar muaftırlar. Dini eğitim gören vatandaşlar da askeri görev yapmazlar.

İsrail’de inanç turizmi gelişmiştir. Üç semavi din içinde önemli bir şehir olan Kudüs’ün İsrail’in elinde olması Müslüman, Hristiyan ve Yahudileri bu ülkeyi ziyaret etmeyi teşvik ettirmektedir. İnanç turizmi açısından önemli olan yapılardan bazıları Mescid-i Aksa, Ağlama Duvarı, Hazreti Davud’un Hazinesi, Zeytin Dağı, Via Dolorosa ve Bahâî Bahçeleri gibi dini ve kültürel öneme sahip tarihi alanlar da her yıl milyonlarca ziyaretçiyi çekmektedir. İnanç turizminin yanında tarihi eserlerin varlığı turistlerin ülkeye gelmesini sağlamaktadır. İsrail Devleti ılıman iklime sahip olmasından dolayı ve plajlarının varlığı da turistlerin bu bölgeyi tercih etmesinde etkili olmaktadır (Gelen, 2014, s.6). Fakat ülkede meydana gelen çeşitli saldırılar nedeniyle turistler İsrail Devleti’ni fazla güvenli bulmamaktadır.

İsrail’in ekonomisinde, iç pazarın küçüklüğü sebebiyle, ihracata dayalı bir büyüme görülmektedir. Son yıllarda haberleşme, savunma sanayisi, elektronik, optik ve medikal aletler gibi teknolojik sektörlerin İsrail ihracatındaki oranı artmıştır. Tüm dünyada artış gösteren talebin ve pazara gösterilmekte olan yoğun ilginin sonucunda, ülkede yüksek teknoloji endüstrilerinde faaliyetlerde bulunan yerli ve yabancı firmaların sayısının hızla arttığı görülmektedir (Özal, 2020, s.7). İsrail Devleti Ar-Ge çalışmalarına büyük önem vermektedir. Bu çalışmaları yapanlara ciddi destekler vermektedir. Bu desteğin karşılığını da gelen başarılarla fazlasıyla almaktadır. İsrail Devleti’nin Ar-Ge alanında göstermiş olduğu başarısının temel kaynağı olarak yüksek eğitim seviyesi ve savunma ile ilgili Ar-Ge faaliyetlerine yönelik yapılan büyük yatırımlar gösterilir.

İsrail Devleti’nin sanayi sektöründe 1990’lı yıllarda yaşanan yapısal dönüşümlerin etkisiyle teknoloji sektörüne doğru bir yönelme meydana gelmiştir. Bu noktada ahşap, ayakkabı, kâğıt ve tekstil gibi geleneksel sektörleri koruyan engellerin ortadan kaldırılması sonucu artan rekabete yenik düşmüştür. Ülkede sanayi sektöründe yerli ve yabancı yatırım şirketlerinin ilgisinin artmasındaki faktörlerden bir tanesi de İsrail Devleti’nin Ar-Ge faaliyetlerine önem vererek dünya çapında bir yere sahip olmaları ve sanayi altyapısının yeterli ve kaliteli olmasıdır (Ben-Haim, 2008, s.191).

Ar-Ge sektöründe özel şirketlerin payı yarıdan fazladır. İsrailli yazılım firmaları, veri tabanı yönetim yazılımları, antivirüs ve güvenlik sistemleri alanlarında faaliyet gösteren firmaları diğer ülke firmaları ile rekabet edebilecek düzeydedir. İsrailli firmalar medikal cihazların üretilmesi, gece görüş sistemleri, fiber optik, ısıya duyarlı görüntüleme sistemleri ve otomatik imalat sistemlerinde dünyanın en önemli firmaları arasındadır. Kimya, plastik ve gıda

gibi sanayi ürünlerinin finansal hizmetlerinde ve ihracatında son yıllarda önemli başarılar kaydedilmiştir.

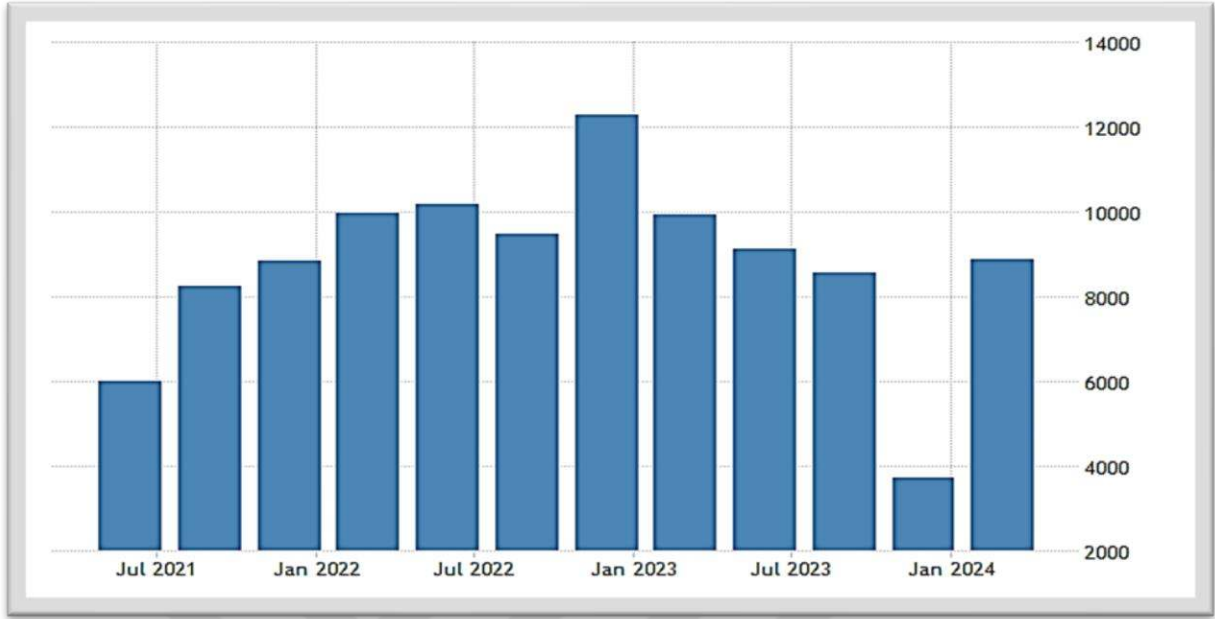
Ülkede merkezi planlı bir ekonomiden serbest piyasaya dayalı bir ekonomiye geçiş sürecinde 1985 yılından başlayarak ekonomik alanda günümüze kadar birçok reform gerçekleştirilmiş ve böylece devletin ekonomiye olan müdahalesi asgari seviyeye indirilmiştir. Ayrıca ticari sistemdeki engeller kaldırılmış ve daha kapsamlı bir özelleştirme sağlayan bir program uygulanmıştır (Ben-Haim, 2008, s.216). 2022 yılından sonra da yabancı sermayenin ekonomi açısından ülkeye giriş-çıkışı serbestleştirilmiştir. Aynı yıl içerisinde açıklanan ekonomik reform içerisinde yer alan altyapı yatırımlarının artırılması, gelir vergisi oranlarının düşürülmesi, eğitim sisteminin gözden geçirilmesi, özelleştirmenin hızlandırılması gibi birçok reform başarıyla gerçekleştirilmiştir. Bunlarla birlikte döviz kurunun kaldırılmasına ve bunun yerine serbest dalgalanma yapılı sisteme geçilmesine karar verilmiştir. Bu kararlarla İsrail Merkez Bankası, ekonomi politikasının her açıdan belirlenmesinde önemli bir göreve sahip olmuştur.

Tablo 1: İsrail Devleti Ekonomik Göstergeler

	Son	Önceki	En Yüksek	En Düşük	Puan	Yıl
Para	3.78	3.75	5.01	2.92		2024-09
GSYİH Büyüme Oranı	0.3	3.43	9.21	8.17	Yüzde	2024-06
GSYİH Yıllık Büyüme Hızı	1.35	1.24	16.34	7.86	Yüzde	2024-06
Enflasyon Oranı	3.6	3.2	4.86	2.7	Yüzde	2024-08
Faiz Oranı	4.5	4.5	17	0.1	Yüzde	2024-08
Cari İşlemler	4963	5629	8726	1750	Usd- Milyon	2024-06
Gelir Vergi Oranı	50	50	50	45	Yüzde	2024-12

2024 yılı içerisinde ekonomik bakımdan önem arz eden büyük gelişmeye baktığımızda İsrail'deki limanların %15'inin özelleştirilmesi görülmektedir. İsrail Devleti, Orta Doğu'daki diğer ülkelere göre teknolojik olarak ileri ve gelişmiş pazar ekonomisine sahiptir. Ekonominin

en büyük sektörü, hizmetlerdir ve GSYİH'nin neredeyse %80'ini oluşturmaktadır. Tabloda görüldüğü üzere veriler yıllara göre farklılık göstermektedir.

Şekil 2: İsrail Devleti Hammadde Değişimi

İsrail Devleti'nin envanter değişiklikleri genellikle ekonominin genel performansı için öncü bir göstergedir. Grafikte görüldüğü gibi yıllara göre düşüşler ve yükselişler olmuştur. 2024 yılının ilk yarısında grafikte görüldüğü üzere hammadde miktarında önemli bir düşüş yaşanmıştır. Bu durumun temel nedeni Filistin ile başlayan savaştır. Daha sonrasında ise diğer ülkelerin yardımları sonucunda hammadde miktarı normal seviyeye çıkmıştır.

İsrail Devleti'nin ticari yapısına bakıldığında, ihracatının önemli kalemlerinden bir tanesini elmas sanayisi oluşturmaktadır. Ülkenin toplam ihracatının %29'unu elmas ticareti oluşturmaktadır. Bunun yanında önemli ihracat kalemlerinden bir tanesi de turuncgillerdir. Portakal, muz, narenciye ve üzüm ihracat edilen meyvelerdir. Diğer ülkelere silah ve uçak satışlarından da ciddi gelir elde edilmektedir. Temizlik malzemeleri gibi kimyasal ürünler, elektronik devreler, medikal aletler, telefon ve telgraf için elektronik aletler ve hava araçlarının parçaları da İsrail Devleti'nin önemli ihracat kaynaklarıdır. Fakat ülkede cari açık fazladır (Özal, 2020, s. 5). Bunun nedeni ise sanayide kullanılan hammaddelerin ve mamul eşyalarının ithal edilmesidir. Ülkenin en çok ticaret yaptığı ülkeler ABD, İngiltere ve Almanya'dır. Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı gıda ve tarım ürünlerinin gümrüksüz veya düşük gümrük vergisi ile kota ile ithalat yapılabilmesi için yılda iki defa izin yayınlamaktadır.

İsrail Devleti, doğal kaynak eksikliğinden dolayı 1959'dan bu yana genellikle dış ticaret açığı vermektedir. İsrail Devleti'nin başlıca ithalat kalemleri şunlardır; petrol ve diğer mineral yakıtlar ile kesim yapılmamış elmaslardır. Başlıca ihracat kalemleri ise: kesimli elmaslar,

inciler ve diğ er kıymetli metaller ve taşlar, elektrikli makine ve ekipmanlar, mekanik makine, savaş silahları, uçak, cihazlar ve elektronik ürünlerdir. İsrail' Devleti'nin başlıca ticaret ortağı, toplam ihracatın %28'i ve ithalatın %12'siyle Amerika Birleşik Devletleri'dir. Diğ er ortaklar arasında Hong Kong, Çin, Belçika, Hollanda, Almanya ve Birleşik Krallık bulunmaktadır (Gelen, 2014, s.9). Bu ortaklarla ihracatın ve ithalatın daha iyi bir konuma getirilmesi amacıyla birçok çalışmalar yapılmıştır.

İsrail Devleti'nin ABD, EFTA (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç, İsviçre) ülkeleri, Ürdün, Mısır, Kanada, Meksika, Arjantin, Brezilya, Uruguay ve Paraguay ülkeleri ile Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır. ABD ve İsrail arasında imzalanan STA ise İsrail'e çok geniş menş e kuralları imk anı tanımıştır. İsrail Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yılda en az 2 kez, ulusal ihtiyaç ve kararlar doğrultusunda gıda ve tarım ürünleri için gümrüksüz ithalat izni kota verilerini yayınlamaktadır. İsrail, Dünya Ticaret  rg t  (DT ) anlaşmalarına uygun şekilde güvenlik, sağık gibi faktörleri de dikkate alarak, liberal bir ithalat politikası uygulamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İSRAİL DEVLETİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu bölümde İsrail Devleti'nin kuruluşu ve bu süreçteki yaşanan tarihsel gelişmelerden bahsedilmiştir. Bu süreçte birçok önemli savaşlar da gerçekleşmiştir. Bunlar; Balfour Deklarasyonunun Hazırlanışı, 1948 Arap-İsrail Savaşı, 1956 Mısır-İsrail Savaşı (Süveyş Kanalı Savaşı), 1967 Arap-İsrail Savaşı (Altı Gün Savaşı), 1973 Arap-İsrail Savaşı, 1978 İsrail-Mısır Barış Antlaşması, 1982 Celile Barış Harekâtı ve Lübnan Savaşı, 2006 İkinci Lübnan savaşı son olarak da 2023'den Günümüze İsrail-Hamas Savaşı incelenmiştir.

Avrupa'da yaşayan Yahudilerin devlet olma girişimleri 19. yüzyılın sonlarına denk gelmektedir. Bu çalışmaların ilk örnekleri Büyük Britanya'da olmuştur. Büyük Britanya 1848 yılında yayınladığı genelge ile Filistin topraklarında bulunan konsoloslarını Yahudilere devretmiştir. Fakat Yahudi faaliyetlerinin merkezi, 1870 yılında Britanya'dan Rusya'ya kaymıştır. Burada Siyonizm hareketlerini Theodor Herzl yönetmiştir. Filistin'de bağımsız bir Yahudi devletinin kurulması için birçok çalışma yapmıştır. Bu çalışmaların gerçekleşmesi için Büyük Britanya'nın desteğine ihtiyaçlarını olduğundan yakın ilişki içinde olmuşlardır.

Herzl İsrail Devleti'nin kurulacağı Filistin toprakları için II. Abdülhamit ile iki defa görüşmüştür. Bunun karşılığında Osmanlı Devleti'nin bütün borçlarını ödemeyi dahi teklif etmişlerdir. Fakat II. Abdülhamit'ten hayır yanıtını almışlardır. Devlet kurulabilmesi için tarım sınıfına ait insanların varlığına ihtiyaçları vardır (Örücü, 2018, s.228). 1897 yılında İsviçre'de gerçekleştirilen Dünya Siyonist Kongresinde Theodor Herzl ile tanınmış Siyonistlerin katıldığı kongrede amaçları gün yüzüne çıkmaya başladı. Siyasi bir hareket olarak varlıklarını sürdüreceklerini belli ettiler. Bu kongreden sonra Herzl 'in planı 50 yıl içerisinde İsrail Devleti'nin kurulması, diğer 50 yılda ise Siyonistlerin kurulmasını istedikleri Büyük İsrail Devleti'nin kurulmasıdır.

O dönemin güçlü devletleri olan İngiltere, Almanya ve vaat edilmiş toprakların hâkimi olan Osmanlı Devleti ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelere Almanya olumsuz cevap vermiştir (Armaoğlu, 2017, s.55). Osmanlı Devleti ise Siyonistlerin planları bildikleri için tekliflerini reddetmiş ve Filistin'deki güvenlik tedbirlerini arttırmıştır. Bu görüşmelerde sadece İngiltere'den destek almışlardır. Avrupa'da yaşayan Yahudiler genelde ticaretle uğraşıyorlardı. Ama Rusya'da yaşayan Yahudiler tarım işini yapıyorlardı. Bu dönemde de Rusya'daki tarımla uğraşan çiftçi Yahudilere katliamlar yapılmaktaydı. Bu insanlara Siyonistler tarafından Filistin'e yerleşmeleri için teklifler yapıldı. Katliamlardan kaçmak

isteyen çiftçi Yahudiler 1870 yılından itibaren yavaş yavaş Filistin'e göç etmeye başladılar. Bu Yahudi çiftçilerin bir kısmı da Amerika'ya yerleştiler.

2.1. BALFOUR DEKLARASYONUNUN HAZIRLANIŞI

Sultan Abdulhamit tahttan indirilince İngiltere, Filistin bölgesini işgal etti. Bu gelişme Siyonistler için güzel haberd. İngiltere Dış işleri Bakanı Yahudi baronlarından Rotschild ailesine sunduğu Balfour Deklarasyonu sonucunda Filistin bölgesine Yahudi aileleri göç etmeye başladılar. Birleşmiş Milletlerin 1947 yılında bu bölgeyi Araplar ile Yahudilere üçer parça şeklinde bölüştürmesiyle bir nevi İsrail Devleti'nin varlığı kabul edilmiştir. David Ben Gurion önderliğinde 1948 yılında Siyonistler İsrail Devleti'ni resmen kurmuşlardır. Kongrede belirlenen ilk hedef yerine getirilmiştir. İsrail Devleti'ni uluslararası hukuka göre tanıyan ilk ülke SSCB'dir. Bu ülkeden sonra ABD'de İsrail Devleti'ni resmen tanımıştır. Güçlü ülkelerin İsrail Devleti'ni tanımasıyla İngiltere, Fransa ve diğer ülkeler de tanımaya başlamışlardır. İsrail Devleti'ni 1949 yılında tanıyan ilk Müslüman ülke ise Türkiye'dir (İlhan, 1998, s.63).

Yahudiler, I. Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin yanında durarak Osmanlı Devleti ve Filistin'e karşı yardımda bulunmuşlardır. Bu yardımların neticesinde 2 Kasım 1917 yılında Britanya Dışişleri Bakanı olan Arthur Balfour' un uğraşları sonucunda Balfour Deklarasyonu yayınlandı. Siyonistlerle resmi görüşmeleri yapması için Mark Sykes 1917 yılında görevlendirilmesiyle Filistin Yahudileri bu görüşmeler sonucunda ulusal bir statü kazandılar. Diasporada bulunan Yahudiler de ulusal statüye sahip olacaklardı ama görüşmeler Siyonistlerin isteklerinin belirtilmesiyle sonlanmış bulunmaktadır. Yahudiler Filistin konusunda uluslararası arenada hak elde etmiş oldular ve bu sayede Filistin'deki Yahudiler yeni bir devletin temelini atmışlardır (Yaşar, 2010, s. 89). Balfour Deklarasyonu ile Yahudiler Filistin'de toprak satın alabileceklerdir. Yahudilere, Filistin'deki kutsal yerlerde diplomatik dokunulmazlık sağlanması ve toprak satın alabilmek için ayrıcalıklı bir Yahudi firmasının kurulması gibi ayrıcalıklar İngilizlerin Yahudileri desteklediklerinin somut kanıtları olarak görülmektedir.

İngiltere, Yahudilerin isteklerinin bulunduğu belgeleri alacaklarını bildirmeleriyle birlikte İngiltere hükümeti de 18 Şubat 1917 yılında Balfour'u açıklamışlardır. Balfour Deklarasyonu İsrail Devleti'nin kuruluş bildirgesi olması itibariyle bu deklarasyon sayesinde İngilizler Filistin'deki manda yönetimini Yahudilere devretmişlerdir. İngiliz Yahudileri Balfour Deklarasyonunda bazı maddelerin kendi istedikleri maddeler olması için uzun süre uğraşmışlardır. Bunlar aşağıdaki maddelerdir (Balcı, 2015, s: 105):

- Filistin'de kurulacak olan Yahudi Devleti'nin temini konusunda İngiltere desteğinin sağlanması

- Bu amaçları için İngiltere ile iş birliği içinde olmaları
- Diasporadaki Yahudilerin sahip olduğu hakların korunması ve Filistin'deki Yahudiler dışındaki toplulukların haklarının garanti altına alınması.

Siyonistler Herzl 'in programında açıkladığı maddeler olan Filistin topraklarında ulusal bir devlet kurulması ve Yahudilerin bazı haklara sahip olması gibi diğer ulusların desteğinin istendiği maddeler başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Balfour Deklarasyonu ile Süveyş Kanalı için tampon bölge oluşturulmuş ve İngiltere müttefiklerine Yahudiler için destek aramış ve istenilen destekler sağlanmıştır. Siyonistlerin çabaları ile 1918 yılının sonlarına doğru ABD, İtalya, Fransa ve Japonya Balfour Deklarasyonunu tanımaları hızlandırılmıştır (Kemiksiz, 2019, s. 54).

Bu deklarasyonun amacı Filistin'de Yahudi devletinin kurulmasıdır. Filistin'deki İngiliz mandasını 1920 yılında Milletler Cemiyeti tanımıştır. Bu olayın akabinde İngiltere, Yahudi haklarının korunması görevini, kurulan Yahudi bürosunun yapmasını istemiştir. Siyonistler, devlet kurabilmeleri için gerekli nüfusu sağlamak amacıyla dünyanın birçok yerine dağılmış olan Yahudileri vaat edilmiş olan Filistin topraklarına göç etmeleri için çalışmalarına başladılar. Göç hareketleri istedikleri seviyede olmamaktaydı ve Nazi Almanyası'nın 1930'lu yıllardan itibaren Yahudileri katletmeye başlamasıyla beraber, Yahudilerin göç hareketleri hızlanmaya başladı (Dutak, 2007, s.28).

Büyük bir Yahudi topluluğu Filistin'e göç etti. İngiltere bu büyük göçe karşı çıkan Filistin'deki Araplar yüzünden göçlerin durdurulmasına karar verdi. Merkezi Sion'da bulunan Askeri Yahudi Topluluğu olan Haganah bu durumdan hoşnut kalmadı ama alınan kararları bir takım silahlı terör eylemleri yaparak protesto ettiler. Birçok sivilin ölümüne neden King David Oteli bombalanması gibi eylemleri gerçekleştirerek Filistin halkını da katletmeye başladılar. Yahudileri düşman olarak gören Nazilerle Filistin yönetimi yakınlaştı ve bazı iş birlikleri yaptılar. Kudüs müftüsünün bu yakınlaşma nedeniyle Almanyaya'ya birtakım ziyaretlerde bulunmuştur (Kemiksiz, 2019, s.60).

Birleşmiş Milletlerin 1947 yılında yayınladığı Filistin Paylaşım Planına göre bağımsız İsrail Devleti ile Filistin Devletinin kurulması istendi. Bu planda nüfus olarak Yahudilerden çok fazla olan Filistin halkına yalnızca bölgenin %44'ü verilmesi nedeniyle planı İsrailliler kabul etti ama Arap liderler kabul etmedi. Bir yıl sonra Yahudi Ajansı tarafından İsrail Devleti'nin kurulduğu ilan edildi ve bu durumun neticesinde de 1948 Arap-İsrail savaşı başladı. Savaş sonucunda Arap ülkeleri Batı Şeria ve Gazze'yi hâkimiyeti altına aldılar. Bu durumun sonucunda 700.000 civarında Filistinli zorla ya da korku nedeniyle topraklarını terk etti (Deveci, 2015, s.10).

İsrail Devleti nihayet kurulmuştu ama Siyonistler bununla yetinmeyecekti. Başka bir hedefleri daha vardı. Oda Büyük İsrail Devleti'nin kurulmasıydı. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Amerikalı Siyonist lobiler askeri, ekonomik, siyasi kurum ve kuruluşların güçlerini kullanarak İngiltere tarafından gerçekleştirilmeye çalışılan Büyük İsrail Devleti'nin kurulmasını görevini üstlenmişlerdir. Geçen sürede Ortadoğu da istikrarsızlık artmakta ve savaşlar sürekli olarak çoğalmaktadır. Bu durum İsrail Devleti'nin işini kolaylaştırmakta ve hedeflerine ulaşmasını sağlamaktadır (Örücü, 2018, s.238). Ortadoğu da ki savaşlar Arap devletleri ile İsrail Devleti arasında gerçekleşmektedir. Bu savaşları kazanan İsrail Devleti toprakları hem genişletmekte hem de yenilen Arap ülkeleri ile kazançlı anlaşmalar yapmaktadır.

2.2. 1948 ARAP-İSRAİL SAVAŞI

İsrail Devleti'nin kurulduğu günün ertesinde Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan orduları İsrail Devleti'ne saldırmaya başladılar. Savaş sonucunda İsrail Devleti kendisine verilen topraklardan daha fazla toprağa sahip oldu ve Arap dünyası savaş sonucunda büyük bir hezimet yaşadı. 4 tane ülkeye karşı küçücük İsrail ordusu savaşı kazanmış, toprakları genişletmiş ve nüfuzunu da arttırmıştır (Kaya, 2021, s.42). BM'nin araya girmesiyle ateşkes sağlandı ama yine de çatışmalar devam etmiştir. Filistin'deki Arapların mülteci sorunu, Kudüs'ün durumu ve sınırların belirlenmesi görüşülmüş fakat bir sonuca varılamamıştır. Birinci Arap-İsrail Savaşı'ndan karlı çıkan ülke İsrail oldu.

Arap ülkelerini mağlup ederek topraklarını genişleten, Filistin'in yaklaşık beşte dördünü ele geçiren, topraklarının üçte birini genişleten ve Celile'yi, Necef'in tamamını ve Batı Kudüs'ü işgal eden İsrail, bu bölgeyi fiilen yasallaştırarak bölgedeki varlığını artırdı. Savaştan sonraki iki yılda nüfusu iki katına çıkan İsrail, Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'dan gelen göçmenleri kabul etti. İsrail'in hedefi, Filistinli mültecilerin boşalttığı alanları Yahudilerle doldurarak Arapların geri dönme ihtimalini ortadan kaldırmaktı (Balcı, 2015, s.110-120). Savaş sonrasında ortaya çıkan genel tablo, Birleşmiş Milletler 'in benimsediği taksim planına göre kurulması planlanan Filistin Devleti'nin bölünerek ortadan kaldırılması yönündeydi. Bölge ülkeleri arasındaki sorunlar devam etse de İsrail, ABD ve Sovyetler Birliği'nin desteğiyle 11 Mayıs 1949'da Birleşmiş Milletlere kabul edildi.

2.3. 1956 MISIR-İSRAİL SAVAŞI (SÜVEYŞ KANALI SAVAŞI)

Süveyş Kanalı, İngiltere ve Fransa yönetimindeki Süveyş Kanalı Şirketi kontrolünde yönetiliyordu. ABD ve İngiltere kanala olan maddi yardımları durdurdular. Bu duruma yanıt olarak Mısır Devleti lideri Cemal Abdul Nasır 1956 yılında Süveyş Kanalı'nı millileştirildiğini bildirdi. Bu bildiriden sonra Amerika Birleşik Devletleri, kanalda en çok hisseye sahip olan

İngiltere ve Fransa ve bu kanalı kullanan 24 ülkeyi Londra’da yapılacak olan konferansa davet ettiler. ABD öncülüğündeki ülkeler Mısır’ın Süveyş Kanalı’nın millileştirilmesini kabul etmeleriyle birlikte kanal Mısır’ın da içinde bulunacağı bir komisyon tarafından kontrol edilmesine karar verildi. Kanaldan geçişler serbest olacaktı (Yaşar, 2010, s.89).

Konferansta kanalın kayıtsız şartsız Mısır kontrolünde kalmasını isteyen bazı ülkelerin itirazı sonucu bir karara varılamadan bitirildi. Kanalın millileştirilmesi İngiltere ve Fransa’nın çıkarlarına ters düşmekteydi. Bu nedenden dolayı İngiltere ve Fransa İsrail ile birleşerek Mısır’a savaş açmaya karar verdiler. İsrail askerleri 29 Ekim 1956 yılında Mısır’ı işgal etmeye başladılar. Ardından İngiltere ve Fransa Mısır’ı havadan bombaladı. ABD ve Rusya, çıkarlarına ters düştüğü için savaşa son verilmesini istediler. Önce İngiltere ardından da Fransa saldırılarını durdurdu. Savaş sonucunda bölgeye BM kuvvetleri yerleştirildi. Mısır’ın yayınladığı bildiri ile uluslararası arenada kanalın millileştirildiği kabul ettirildi (Bileydi, 2005, s.113-135). Bu savaş sonucunda İngiltere ve Fransa Ortadoğu’da ABD’nin üstünlüğünü kabul etmişlerdir.

2.4. 1967 ARAP-İSRAİL SAVAŞI (ALTI GÜN SAVAŞI)

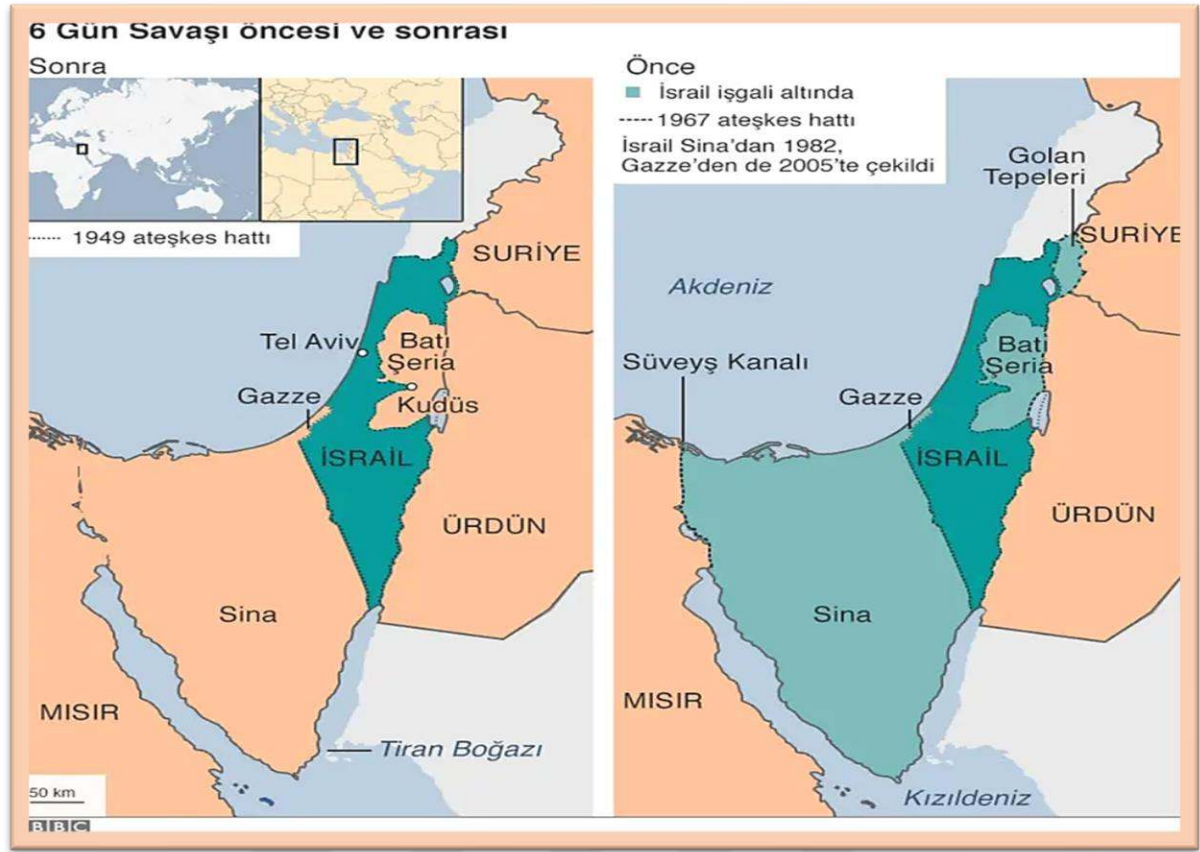
Mısır lideri Cemal Abdul Nasır öncülüğündeki Arap devletleri tarafından kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve Yaser Arafat’ın içinde bulunduğu El-Fetih Örgütlerinin kurulması ve Cezayir’in Fransa sömürgesine karşı bağımsızlığını kazanması, Arap dünyasına cesaret vermiştir. Sürekli devam eden çatışmalar 1965 yılından itibaren İsrail-Lübnan sınırında şiddetlenmeye başladı. İngiltere ve Fransa’nın desteğini kaybeden İsrail için savaş kazanması zor görünüyordu. İsrail’in en büyük destekçisi Amerika Birleşik Devletleri olarak görünüyordu. Ama bu sırada Amerika Vietnam ile savaş halinde olduğu için destek göndermesi zor görünüyordu (Koşal, 2021, s.64). SSCB’nin Mısır’a verdiği istihbaratta İsrail’in Suriye sınırına asker ve teçhizat yığıldığı bildiriliyordu. Bu bilgi ile İsrail Devleti’ne karşı tutumunu sertleştiren Mısır, Sina Yarımadasına asker sevkiyatına başladı. Arap ülkeleri olağan üstü hal ilan etmeye başladılar.

5 Haziran 1967 tarihinde İsrail Hava Kuvvetlerine ait uçaklar, Mısır’ın beklediği yönün tersinde, Akdeniz üzerinden gelerek Arap ülkelerinin havaalanlarını bombaladı ve uçakları kullanılamaz hale getirdiler. 6 gün içinde Arap devletlerine karşı kesin bir zafer kazanan İsrail Devleti, topraklarını yaklaşık 4 kat daha arttırarak bölgede üstünlüğünü kabul ettirmiş oldu. Ürdün’den Doğu Kudüs’ü alan İsrail Devleti, Kudüs’ün hâkimiyetini Müslümanlardan almış oldu (Bileydi, 2005, s.152). 1967 yılında yapılan 6 Gün Savaşında Arap ülkelerini yenen İsrail Batı Şeria, Gazze ve Golan Tepeleri gibi stratejik öneme sahip bölgeleri ele geçirdi.

1967 Arap-İsrail Savaşı Ortadoğu haritasını değiştiren bir savaştır. İsrail, Suriye'den Golan Tepelerini, Mısır'dan Gazze ve Sina Yarımadası'nı ele geçirdi. Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı ilhak etti. Bu savaşın ardından Birleşmiş Milletler, İsrail'in bu savaşta ele geçirdiği toprakları ilhak olarak tanıyan ve İsrail'i bir an önce geri çekilmeye çağırın 242 sayılı Kararı yayınladı. Fakat İsrail Devleti ele geçirdiği topraklardan geri çekilmedi. Yarım milyon Filistinli mülteci durumuna düşmüştür. İsrail Devleti 1948 ve 1967 savaşlarını kazandı ve buna tepki olarak Filistin toplumu, Filistin toprakları dışındaki komşu ülkelerdeki mülteci kamplarında sürgünde yaşamak zorunda kaldı ve onları diaspora ve soykırım politikalarına maruz bıraktı (Dutak, 2007, s. 60).

1967 yılında gerçekleşen Altı Gün Savaşı, İsrail'in uluslararası sistemdeki konumunu derinden etkileyen bir dönüm noktası olmuştur. Savaşın en önemli sonucu, İsrail'in Filistin toprakları da dâhil olmak üzere bazı Arap topraklarını işgal etmesi ve böylece işgalci bir aktör olarak tanımlanmaya başlanmasıdır. Bu durum hem Arap devletleri hem de Filistin halkı üzerinde ciddi siyasal, ekonomik ve psikolojik etkiler yaratmıştır. Savaş sonrasında İsrail, uluslararası hukukun açık hükümlerine rağmen işgal ettiği bölgelerde Yahudi yerleşim birimleri inşa etmeye devam etmiştir. Oysa 1949 Cenevre Sözleşmelerinin 4. Maddesi, bir işgalci gücün kendi nüfusunu işgal altındaki topraklara taşımasını açıkça yasaklamaktadır. Bu bağlamda, İsrail'in yerleşim politikaları, Birleşmiş Milletler ve birçok uluslararası kuruluş tarafından yasa dışı olarak değerlendirilmiştir (Eban, 1992).

Dönemin İsrail Dışışleri Bakanı Abba Eban, Filistinlilerin bayraklarından, onurlarından, gururlarından ve bağımsızlık taleplerinden vazgeemeyeceklerini öngörmüştür. İşgal, tanımlı gereği askeri baskı ve denetim içerdiiğinden hem işgal eden toplum hem de işgale maruz kalan halk açısından insan hayatının değersizleşmesine ve şiddet kültürünün yaygınlaşmasına neden olmuştur. 1990'lı yılların başlarında, bu işgalin yarattığı tahribatı geriye çevirmeye yönelik olarak barış müzakereleri başlatılmıştır. Özellikle Oslo Süreci bu kapsamda önemli bir girişim olarak değerlendirilmiştir. Ancak kalıcı bir barış sağlanamaması, 1967 savaşının etkilerinin bugün dahi devam etmesine yol açmıştır (Smith, 2010).

Şekil 3: Altı Gön Savaşı Haritası

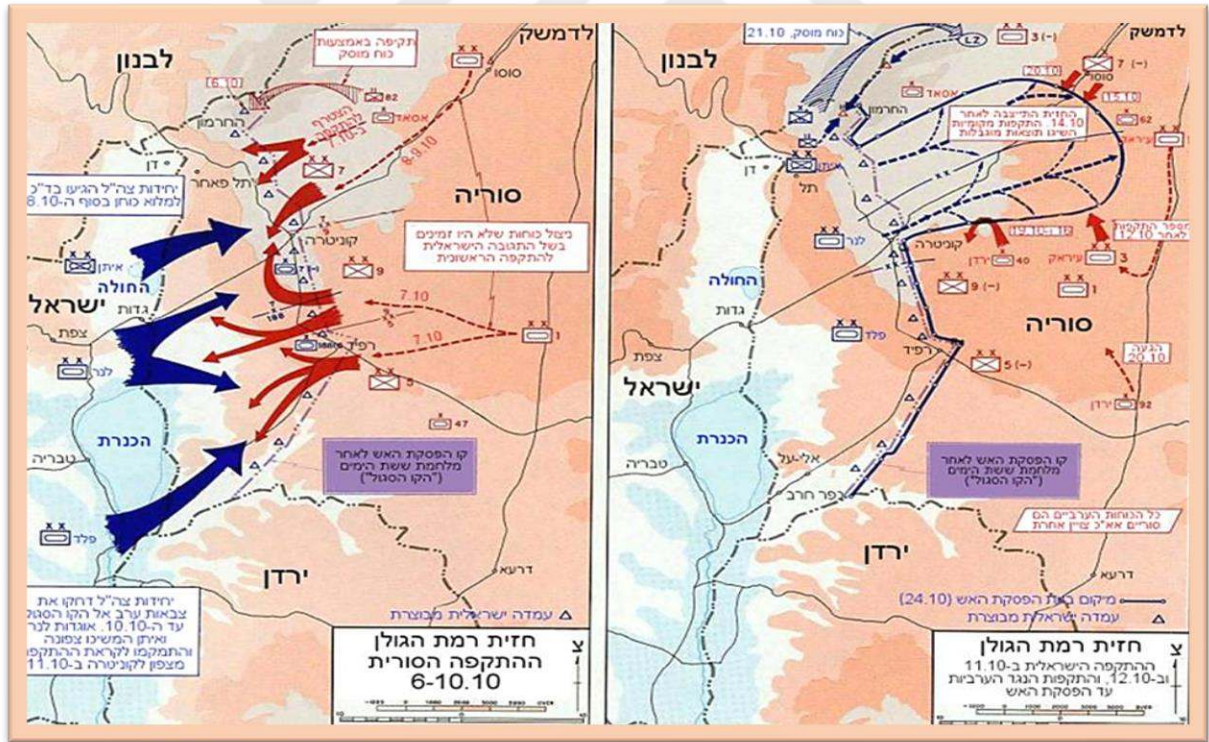
Bundan sonra Filistin topraklarını işgal etmeye başlayan İsrail Devleti günümüzde de bu işgale devam etmekte olup bu süreçte işkenceler, sivil ölümler, hapis cezaları ile Filistinlileri sindirmeye çalışmışlardır. Bu insanlık suçları birçok örgüt tarafından belgelendirilse de İsrail Devleti'ne yaptırım yapılmadığı için halen devam etmektedir (Yaşar, 2010, s. 68-73). Günümüzde İsrail Devleti Mısır, Ürdün gibi bazı ülkelerle anlaşmıştır. Fakat çatışmaların yaşandığı bazı ülkelerde bulunmaktadır.

2.5. 1973 ARAP-İSRAİL SAVAŞI

Bu savaşın başlamasını isteyen Arap devletlerinin amacı, 1967 yılında kaybettikleri toprakları geri almak istemeleriydi. Mısır'da Cemal Abdul Nasır'ın vefat etmesiyle yerine Enver Sedat geçmişti. Enver Sedat savaşı kazanmak için Sovyet Rusya'dan ağır silahlar istemişti. Rusya, Amerika ile imzaladığı antlaşma nedeniyle silah sevkiyatı yapmadı. Mısır'ın Rus diplomatları ülkeden kovması ve İskenderiye'de bulunan Rus deniz üssünü kapatmasıyla saygınlığı sarsılan Sovyet Rusya silah vermeyi kabul etti (Arı, 2017, s. 286). 6 Ekim 1973 tarihinde Yahudilerin dini bayramı olan Yom Kippur günü Mısır ve Suriye İsrail'e ani saldırılara başladı. İsrail Devleti Suriye sınırındaki savaşı kazanınca Mısır tarafına yöneldi. Mısır'ın üstünlüğü ile devam eden savaşta İsrail Devleti ABD'nin destekleriyle Mısır topraklarına girdi. Ağır kayıplar veren iki tarafta savaşı sona erdirdi. Savaşı kazanan İsrail tarafı

oldu. İsrail Devleti bu savaşın sonucunda ABD'ye daha da bağımlı hale geldi. Savaşın devam ettiği zamanda Suudi Arabistan öncülüğündeki Arap devletleri, ABD ve Hollanda'ya İsrail'e destek verdikleri için petrol ambargosu uyguladı. Bu ambargo ile petrol ilk defa siyasi ve askeri bir güç olarak kullanıldı (Yazıcı, 2021, s.5).

1973 Ekim Savaşı'nın Araplar açısından önemi diğer Arap-İsrail savaşlarında olduğu gibi kesin bir yenilginin söz konusu olmamasıdır. Yapılan ateşkes antlaşmaları ve 1967 Arap-İsrail Savaşı'ndaki sınırların geçerli olmasına rağmen, Mısır ve diğer Arap ülkeleri için büyük bir başarı olarak görülmüştür. Bu savaş ile Mısır'ın İsrail politikalarında kendine güveni arttığı gibi İsrail'in yenilmez bir ülke olduğu imajı da hasar görmüştür. Zira 16 günlük savaşta İsrail, verdiği kayıp karşısında şok olmuş ve ilk askeri başarısızlıklarından dolayı hayal kırıklığı yaşamıştır. Savaşın sonunda ABD, Mısır'ın Arap dünyası üzerinde bir ağırlığı olduğunun farkına varmış ve Mısır ile ilişkilerini daha sıkı tutmaya çalışmıştır. Ayrıca, 1973 Arap-İsrail Savaşı sırasında yaşanan "Petrol Krizi" ve Ortadoğu'nun elindeki petrolün bir silah olarak Batı'ya ve İsrail işbirlikçilerine karşı kullanılması birçok ülkenin Ortadoğu'ya karşı bakış açısını değiştirmiştir (Bileydi, 2005, s.159).

Şekil 4: Arap-İsrail Savaşı Haritası

2.6. 1978 İSRAİL-MISIR CAMP DAVID ANTLAŞMASI

12 Ekim 1978'de ABD'nin arabuluculuk yapmasıyla Mısır ile İsrail arasında imzalanan Camp David Antlaşmaları, Ortadoğu'da yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Bu

antlaşmaların etkileri sadece imzalandığı dönem için değil, bugün dahi etkisini sürdürmektedir. Arap Birliği'nin lider ülkesi Mısır'ın Enver Sedat iktidarıyla birlikte İsrail'i tanınması ve imzalanan barış antlaşmaları, Filistin davası etrafında birleşen Arap Birliği'nin gücünü ve birliğini kırmıştır. Günümüzde de temeli Camp David'e uzanan parçalanmanın yansımalarını ve yine bölgede başat aktör olarak ABD'yi görmek mümkündür. Camp David Antlaşması ile Mısır'ın Sovyetler Birliği ile olan ilişkilerinin zayıfladığını göstermektedir. Bu nedenle Sovyetler Birliği bu antlaşmayı Mısır'ın Arap ülkelere ihaneti olarak değerlendirmiştir (Yazıcı, 2021, s.1).

26 Mart 1979'da İsrail ile Mısır arasında ABD'nin de etkisiyle İsrail Mısır Barış Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Filistin meselesinden sonra ilk kez bir Arap ülkesi İsrail'in varlığını kabul edip antlaşma imzaladı. Ertesi yıl iki ülke birbirlerine büyükelçi gönderdiler ve İsrail Sina'dan çekilme hazırlıklarına başladı. Fakat zafer için yapılanların bedeli ağır oldu. Mısır, Arap ülkeleri tarafından siyasal boykota uğradı. Ortadoğu'da Mısır'ı destekleyen Arap ülkesi kalmadı (Dutak, 2007, s.85-94). Sonuç olarak Mısır, Arap dünyasından dışlanarak ihraç edildi ve petrol ambargosu uygulanmasına karar verildi. Böylelikle Mısır dışlanan, istenmeyen bir ülke konumuna geldi.

İsrail Devleti nihayet kurulmuştu ama Siyonistler bununla yetinmeyecekti. Başka bir hedefleri daha vardı. Oda Büyük İsrail Devleti'nin kurulmasıydı. 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Amerikalı Siyonist lobiler askeri, ekonomik, siyasi kurum ve kuruluşların güçlerini kullanarak İngiltere tarafından gerçekleştirilmeye çalışılan Büyük İsrail Devleti'nin kurulmasını görevini üstlenmişlerdir. Her geçen sürede Ortadoğu da istikrarsızlık artmakta ve savaşlar sürekli olarak çoğalmaktadır. Bu durum İsrail Devleti'nin işini kolaylaştırmakta ve hedeflerine ulaşmasını sağlamaktadır (Örücü, 2018, s.56). Ortadoğu da ki savaşlar Arap devletleri ile İsrail Devleti arasında gerçekleşmektedir. Bu savaşları kazanan İsrail Devleti toprakları hem genişletmekte hem de yenilen Arap ülkeleri ile karlı anlaşmalar yapmaktadır.

Kudüs'ün tamamını 1980 yılında başkent olarak ilan etmişlerdir. Hedef olarak belirledikleri Kudüs'ün tamamının başkent olmasıydı zaten. Oded Yinon adlı gazetede yayımlanan raporda İsrail Devleti'nin Ortadoğu da ki kanlı stratejisi açık açık belirtilmiştir. Bu rapor Herzl tarafından 1987 yılındaki bildirgenin daha da gelişmiş şekliydi. Bu rapora göre Büyük İsrail Devleti'nin oluşabilmesi için ülkenin iç dinamiklerinin yanında komşu ülkelerin durumu da önemlidir. Bu nedenle komşu ülkelerin İsrail Devleti aleyhine birlikte hareket etmemeleri gerekmektedir. Bu birliktelikleri parçalamak için komşu ülkeleri etnik kimliklerine ve mezheplerine göre kışkırtarak kendi içlerinde çatışmalarını sağlamaktır. Bu hamlenin

yapılması ile İsrail Devleti bölgedeki gücünü arttırarak düşmanlarının zayıflamasını amaçlamaktadır (Armaoğlu, 2017, s.185).

2.7. 1982 CELİLE BARIŞ HAREKÂTI VE LÜBNAN SAVAŞI

Kuzeyinde Lübnan bulunan İsrail Devleti, bu ülke ile doğrudan savaşmayı istememiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü 1970 yılında gerçekleştirdiği Kara Eylül Olaylarında Ürdün Silahlı Kuvvetlerine saldırınca Ürdün'den kovuldular. Ürdün'ün güneyine doğru yayılan Filistin Kurtuluş Örgütü, İsrail Devleti'nin kuzeyinde bulunan Celile şehrine ve köylerine saldırarak maddi ve ölümcül hasarlara sebep olmuşlardır. Bu durum karşısında İsrail Savunma Kuvvetleri Lübnan'a kara harekâtı gerçekleştirdi. Bu operasyon ile Filistin Kurtuluş Örgütü'nü yok ederek Celile şehrindeki vatandaşlarının güvenliğini sağlamayı amaçlamışlardır. Bu savaş sonucunda İsrail Devleti Lübnan'ın güneyini işgal etmiştir (Pollock, 1986, s.264).

1975 yılında Lübnan'da başlayan iç savaş uzun bir süre devam etti. Kendisine tehdit olarak gördüğü Filistin Kurtuluş Örgütü'nü yok etmek ve Beşir Cemayel liderliğindeki otoriter kralcı faşist grubunu desteklemek için Lübnan'ın güneyini işgal eden İsrail Devleti, Lübnan'ı daha da karışık ve zor bir duruma sokmuştur. Filistin Kurtuluş Örgütü bu işgal sonucunda bölgeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Hizbullah örgütü Lübnan içerisindeki Şiileri bünyesi altında toplamaya başlamıştır (Özbilek, 2020, s.98). Hizbullah örgütü bu durum sayesinde ülkede ve bölgede siyasi gücünü arttırmaya başlamıştır. İsrail Devleti işgal sonrasında Lübnan'dan çekilirken Litani Nehrine kadar olan bölgeyi tampon bölgesi olarak sahiplenmiştir.

1985'lerden sonra Lübnan'daki iç savaşın uluslararası ekonomik kriterlerine uygun olacak şekilde sonlandırılması konusunda baskılar artmaya başlamıştır. Çatışmaların devam ettiği sürede Arap Birliği ve ABD destekleri sonucunda 22 Ekim 1989 yılında Suudi Arabistan'ın Taif kentinde 62 Lübnan Parlamento üyesi tarafından Taif Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Lübnan siyasi sistemi olan geleneksel yönetim şekli kaldırılmamış, sadece düzeltmeler yapılmıştır (Kemiksiz, 2019, s.54). Bu antlaşmanın maddelerinde hukuk ve siyasi düzeni için devlete destek olarak ülkede bulunan Suriye güçlerinin 1995 yılından önce Beka kentine geri çekilmesini, daha sonrasında ise iki hükümetin anlaşması suretiyle bu birliklerin ülkeyi tamamen terk etmesini, silahlı sivillerden oluşan milis güçlerinin silahsızlandırılmasına karar verilmiştir. Bu antlaşma ile Suriye'nin Lübnan'daki varlığı da kabul edilmiştir.

Taif Antlaşması sonucunda 1989 yılında ülkede ateşkes sağlanmış oldu. Bu ateşkes sonrasında ülkede bulunan Hristiyanların bir kısmı Samir Geagea'yı, diğer kesimler ise Michel Aoun'u desteklemişlerdir. 1990 yılından itibaren bu tartışmalar silahlı çatışmalara

dönüşmüştür. Michel Aoun 'un Mart 1990'da Taif Antlaşmasını kabul etmesi ile bu çatışmalar sona ermiştir. Bu çatışmalar sayesinde Lübnan'ın güney kesimine hâkim olan Emel Örgütü ile anlaşılan Filistin Kurtuluş Örgütü Sayda ile Sur arasında kalan bölgede hareket alanını genişletmiştir (Bileydi, 2005, s.206).

2.8. 2006 İKİNCİ LÜBNAN SAVAŞI

İsrail'in Lübnan'dan çekilmesinden sonra, Hizbullah sınır anlaşmazlıkları ve İsrail'in Lübnanlı tutukluları tutuklaması konusunda İsrail'e baskı yapmaya devam etti. 12 Temmuz 2006'da Hizbullah, Hizbullah savaşçılarının sınırı sızması, birkaç İsrail askerini öldürmesi ve iki kişiyi esir almasıyla İsrail'in Lübnanlı tutukluları serbest bırakması için baskı yapmaya çalışırken, İsrail'in dikkatini dağıtan bir roket saldırısı başlattı. İsrail, ele geçirilen askerleri kurtarmak için güney Lübnan'a bir saldırı başlattı; bu saldırı, Beyrut kadar kuzeydeki altyapıyı hedef alan kapsamlı bir hava saldırısıyla başladı ve daha sonra Hizbullah'ı İsrail-Lübnan sınırından uzaklaştırmayı amaçlayan bir kara saldırısıyla başladı. Birkaç Arap lideri, binin üzerinde Lübnanlıların ölümüne ve yaklaşık bir milyon kişinin yerinden edilmesine neden olan çatışmayı kışkırttığı için Hizbullah'ı eleştirdi. Yine de Hizbullah'ın İsrail Savunma Kuvvetleri ile durma noktasına gelene kadar savaşma becerisi, Arap dünyasının çoğunda ona övgü kazandı. 14 Ağustos'ta düşmanlıklar sona erdiğinde, İsrailli liderler savaşın hedeflerinin çoğuna ulaşıldığını iddia ettiler; ancak kaçırılan askerler Hizbullah'ın gözetiminde kaldı ve savaşın yönetimi İsrail kamuoyu tarafından sıkı bir şekilde incelendi.

2.9. 2023'DEN GÜNÜMÜZE İSRAİL-HAMAS SAVAŞI

20. yüzyıl boyunca ve 21. yüzyılın ilk yıllarında İsrail güçleri ile Arap güçleri arasındaki büyük çatışmalar ya Filistinli olmayan aktörler tarafından yönlendirildi ya da yabancı topraklarda gerçekleşti. Militan bir Filistin hareketi olan Hamas'ın 2007'de Gazze Şeridi'nin kontrolünü ele geçirmesinden sonra, bölge İsrail ve Mısır tarafından abluka altına alındı ve bölgede İsrail ile Hamas arasında bir dizi silahlı çatışma yaşandı, en dikkat çekenleri 2008, 2012, 2014 ve 2021'de yaşandı. Bu çatışmaların sonuçları büyük ölçüde bölge içinde kaldı.

Hamas, 7 Ekim 2023'te İsrail'in bağımsızlığından bu yana İsrail'e karşı en vahşi saldırıyı gerçekleştirdi ve yaklaşık 1.200 kişiyi öldürdü ve 240'tan fazla kişiyi rehin aldı. Şemini Atzeret'in kutsal Yahudi bayramında İsrail güçlerini hazırlıksız yakalayan saldırı, Yom Kippur Savaşı'nın 50. yıl dönümünün gölgesinde gerçekleşti. 20 dakika içinde İsrail'e binlerce roket fırlatılarak İsrail Savunma Kuvvetleri'nin dikkati dağıtılırken Hamas militanları sınırı sızarak hem sivilleri hem de askerleri esir aldı. Saldırı, 2006'daki Lübnan Savaşı'nda Hizbullah'ın saldırısını yankıladı ve daha da güçlendi. Netanyahu, İsrail Savunma Kuvvetleri'nin "tüm

gücünü" kullanarak Hamas'ı dağıtıp yok edeceğine yemin etti ve ertesi gün İsrail savaş hali ilan etti.

Yukarıda ele alınan tarihsel süreçler ışığında, İsrail Devleti'nde kamu yönetiminin gelişiminin, ülkeyi şekillendiren siyasal, sosyal ve ekonomik dinamiklerden önemli ölçüde etkilendiği görülmektedir. Özellikle Altı Gün Savaşı (1967), Yom Kippur Savaşı (1973), Birinci (1987) ve İkinci (2000) İntifada, Birinci (1982) ve İkinci Lübnan Savaşları (2006) gibi çatışmalar, İsrail'in güvenlik odaklı yönetim anlayışını güçlendirmiş ve kamu sektörünün yapısını doğrudan etkilemiştir. Bu güvenlik merkezli kamu yönetimi anlayışı, bürokratik örgütlenmeden bütçeleme sistemine kadar pek çok alanda belirleyici olmuştur. Ayrıca, 1977 yılında Likud Partisi'nin İşçi Partisi'nin uzun süreli iktidarına son vererek iktidara gelmesi, İsrail siyasal sisteminde önemli bir kırılma yaratmış; kamu politikalarının ideolojik yönünü, önceliklerini ve devletin rolüne dair algıyı dönüştürmüştür (Cohen, 2015).

Ekonomik düzlemde ise, 1980'lerin başında yaşanan ekonomik kriz ve buna karşılık geliştirilen Ekonomik İstikrar Planı, kamu yönetiminin işleyişini doğrudan etkileyen başka bir dönüm noktası olmuştur. Bu plan, devlet, özel sektör ve sendikalar arasında yeni bir denge kurarak, kamu bütçeleme sürecinde reformlara yol açmıştır (Cohen, 2015). Sonuç olarak, İsrail'de kamu yönetimi sistemi, yalnızca bürokratik ve teknik bir yapı değil; aksine tarihsel krizler, siyasal değişimler ve sosyoekonomik dönüşümlerle iç içe geçmiş, dinamik bir süreç olarak ortaya çıkmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

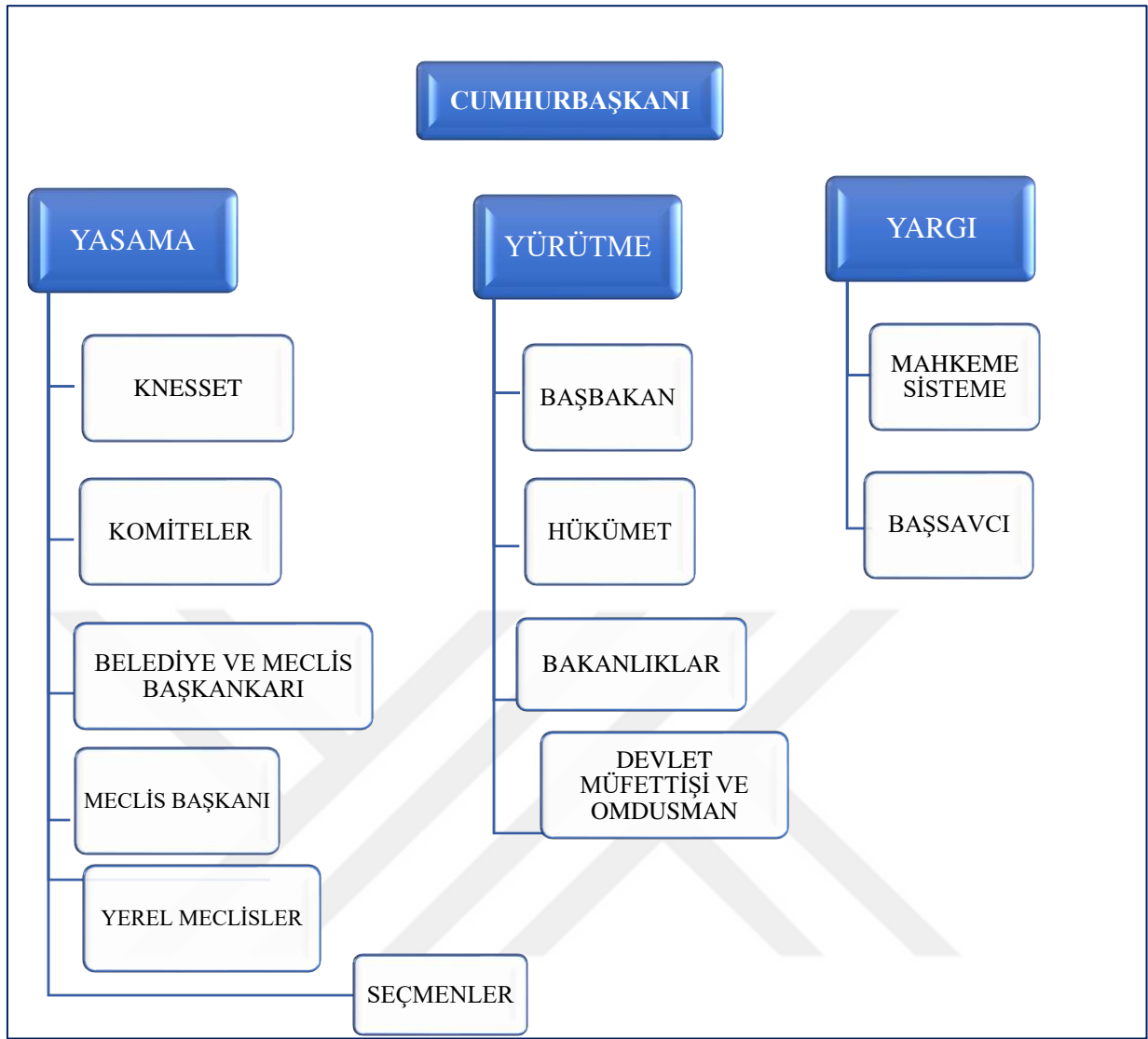
3. İSRAİL DEVLETİ'NİN SİYASİ YAPISI

Çalışmanın bu bölümünde İsrail Devleti'nin siyasi yapısı ele alınmıştır. Siyasi yapı konu başlığı altında üç devlet görüşünden, İsrail Devleti'nin temel kanunlarından ve belli temel terimlerin açıklanmasından bahsedilmiştir. İsrail'in siyasi yapısı, parlamenter demokrasi modeline dayalıdır ve yasama organı olan Knesset, orantılı temsil sistemiyle seçilen üyelerden oluşur. Bu yapı, çok sayıda partinin temsil edilmesine ve koalisyon hükümetlerinin kurulmasına olanak tanır. Ayrıca yasama, yürütme ve yargı organları ve bunların alt başlıkları olarak seçim sistemi ve partiler incelenmiştir.

İsrail Devleti 1977 seçimlerinden sonra ülke siyasi hayatının vazgeçilmezleri arasında yer alan koalisyon hükümetleri, dinci ve aşırı sağ partilerin sandıktaki güçlerinden öte bir nüfuz elde etmesi ve kırılgan siyasi yapısı doğrudan seçim sistemi ile alakalıdır. Benzer şekilde kısmen işgal topraklarında kurulan ve toprak gaspının belli dönemlerde devlet politikası haline dönüştüğü İsrail'de yargının ve adalet mekanizmasının işleyişi de devlet ve toplum arasındaki ilişkilere dair önemli bilgiler vermektedir.

İsrail Devleti'nde yasama, yürütme, yargı dallarından oluşan bir parlamenter demokrasi sistemi bulunmaktadır. Parlamenter sistem güçler ayrılığı ilkesine dayanır. Yürütme organı olan hükümet yasama organı olan Knesset güvenine bağlıdır. Yargının bağımsızlığı kanunla teminat altına alınmıştır. İsrail Parlamentosu'nun 2018 yılında aldığı karar ile İsrail Devleti'ni Yahudi Halkının Ulus Devleti olarak adlandırmış ve İbraniceyi resmi dilleri olarak kabul eden yasayı onaylamışlardır. Yasanın içeriğinde, Arapçaya da özel statü verilmiştir. Bu yasa ile Yahudilerin kendi hayatlarını tayin etme hakkı da tanınmıştır. Yahudi yerleşim bölgelerinin genişletilmesini ulusal hedef olarak belirlenmiştir (Cebe, 2020, s.239). İsrail Devleti'nin yönetim biçimi olan parlamenter sistem üç bölümden oluşmaktadır.

Devlet başkanlığı görevi cumhurbaşkanına aittir. Cumhurbaşkanı, Knesset tarafından 5 yılda bir seçilir. Cumhurbaşkanı, İngiltere kraliçesinin devlet yapısı içindeki konumuna benzer görevleri bulunmaktadır. Cumhurbaşkanının görevleri arasında siyasi görevinden ziyade simgesel özellikleri de bulunmaktadır. Knesset yani meclis de İngiltere Parlamentosu gibi, kontrolü iktidarda bulunan parti tarafından yönetilmektedir. Knessetin kontrolü başbakandadır. İsrail Devleti'nin kurulmasında Siyonizm hareketlerinin içerisinde bulunan gruplar, siyasi partileri oluşturmuşlardır. İsrail'deki sistem, İngiliz anayasa sistemine benzemesinden dolayı İngiltere'nin bir dalı olarak görülmektedir.

Şekil 5: İsrail Devleti'nin Siyasi Yapısı

İsrail Devleti yasama, yürütme ve yargıdan oluşan parlamenter bir demokrasidir. Organları Cumhurbaşkanlığı Ofisi, Knesset (Parlamento), Hükümet (Bakanlar Konseyi) ve Yargı'dır. Bu sistem kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanmaktadır. Yürütme (hükümet) yasama organının (Knesset) güvenini alır ve yargının bağımsızlığı kanunla güvence altına alınır.

3.1. ÜÇ DEVLET GÖRÜŞÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ

İsrail Devleti'nde siyasal düşünce üç temel ideolojik eksen etrafında şekillenmiştir. Bunlar; dini, sosyalist ve ulusalcı yaklaşımlardır. Bu ideolojiler teorik olarak birbirleriyle örtüşen bazı yönler taşısa da pratikte farklı siyasi partilerin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Ekonomik modeli sosyalist eğilimler taşıyan İsrail, aynı zamanda dünya Yahudileri için bir sığınak işlevi görmektedir. Bu ideolojik çeşitlilik, siyasal partilerin farklı karakterlerde şekillenmesine neden olmuştur. Maurice Duverger'in de belirttiği üzere, çok partili sistemler, birden fazla bağımsız antitezin bulunduğu durumlarda ortaya çıkar; böylece bir birey belirli bir

alandaki bir görüşü benimseyebilirken, diğer görüşlerden bağımsız kalabilir (Eker, 2005, s.15). Siyonist hareketin içerisindeki birçok parti, bu üç temel görüşten bir veya birkaçını birleştirme eğiliminde olmuştur. Örneğin, din temelli partilerden Agudath ve Mizrahi, dini değerleri sosyalist bir yaklaşımla harmanlamaya çalışmışlardır. Öte yandan, sosyalist partiler İsrail Devleti'nin kuruluşundan önce Filistin topraklarının bölünmesine karşı olan tutumları nedeniyle kendi içlerinde bölünmeler yaşamışlardır. Genel olarak, İsrail'deki baskın siyasal partiler bu üç temel görüşten en az birine dayanmakta; ancak zaman zaman iki veya daha fazla ideolojiyi bir araya getirme çabaları da görülmektedir.

İsrail Devleti'nin siyasal yapısında en köklü ideolojik yaklaşımlardan ilki dini görüştür. Yahudi halkı açısından Musevilik yalnızca bir inanç sistemi değil, aynı zamanda tarihsel ve ulusal kimliğin temel taşıdır. Bu görüşe göre, İsrail toprakları Tanrı ile İbrahim (Abraham) arasında yapılan kutsal anlaşma çerçevesinde Yahudi halkına verilmiştir. Dolayısıyla, Yahudi egemenliğinin yeniden tesisi, dinî inanç temelinde vaat edilmiş topraklarda gerçekleşecek kutsal bir geri dönüş olarak görülmektedir. Dini görüşe mensup Yahudi toplumunun önemli bir kesimi, tarihsel süreçte Siyonist hareketi desteklememiştir. Bunun başlıca nedeni, İsrail Devleti'nin ilahi bir kurtarıcı olan Mesih (Meşiah) tarafından kurulması gerektiğine inanmalarıdır. Bu inanca göre, insan eliyle kurulan bir devlet yapısı, Tanrısal plana aykırıdır. Ancak zaman içinde bazı dini çevreler, özellikle güvenlik, eğitim ve dini hakların korunması gibi pragmatik nedenlerle Siyonist hareketle iş birliğine yönelmiştir.

İsrail Devleti'nin kuruluş sürecinde dört dini tabanlı siyasi parti faaliyet göstermiştir. Bu partilerden ikisi, Siyonizm ile iş birliği yapılmasına kesin olarak karşı çıkarken, diğer ikisi daha ılımlı bir tutum sergilemiştir. Her dört partinin ortak yönü ise benimsedikleri vizyonda ortaya çıkmaktadır. Bu partiler, dini hukuk kurallarını (Halaka) esas alan bir Yahudi toplumunun inşasını ve İsrail'in Tora Hukuku'na dayalı bir devlet yapısına kavuşmasını savunmuşlardır (Gary S, 2008, s. 102).

Bu yaklaşım, İsrail'in sadece bir Yahudi devleti değil, aynı zamanda dini kurallara dayanan bir devlet olması gerektiğini ileri sürer. Özellikle Haredi (aşırı Ortodoks) topluluklar bu görüşü destekler:

- Medeni hukuk alanında (evlilik, boşanma, defin) Yahudi dini kuralları uygulanır.
- Kudüs'ün kutsallığı, Şabat kuralları, domuz eti yasağı gibi dini uygulamalar kamusal alanda yer bulur.

Ancak laik ve seküler Yahudiler bu yaklaşımı tehlikeli bulmakta, devletin laikleşmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu görüş ayrılığı zaman zaman kitlesel protestolara da neden

olmaktadır. Özellikle Haredi (ultra-Ortodoks) ve bazı dini gruplar arasında savunulan bu anlayış, İsrail'in bir Yahudi dini devleti olması gerektiğini savunur. Bu görüşe göre, devlet yönetiminin Halakha (Yahudi dini hukuku) temelinde olması gerekir. Bu anlayış, seküler demokrasiyle çoğu zaman çelişir (Peled, Y., ve Shafir, G., 2005).

İsrail Devleti'nin oluşum sürecinde etkili olan temel ideolojilerden ikincisi sosyalist görüştür. Bu görüşün en önemli siyasi temsilcisi olarak kabul edilen Yishuv, ideal Yahudi toplumunun Filistin topraklarında kurulması gerektiğini savunmuştur. Sosyalist düşüncenin önde gelen isimlerinden olan David Ben-Gurion, bu vizyonu şu ifadelerle dile getirmiştir: “Benim hedefim, başbakan olmadan uzun zaman önce, kutsal kitap dilinde, milletlerin üzerine ışık olacak bir toplum modeli yaratmaktır.” (Ben-Gurion, akt. Leslie, 1971, s. 22)

Sosyalist ideoloji, Yahudi milliyetçiliği ile sentezlenmiştir. Yahudi devletinin, Yahudi işçileri tarafından kurulması gerektiği savunulmuştur. Bu anlayış, sadece siyasal bir yapı değil, aynı zamanda örnek bir toplum modeli inşa etmeyi hedeflemiştir. Sosyalist kesimin büyük çoğunluğu laik eğilimli olup dini otoriteye mesafeli yaklaşmıştır. Ancak dini ve sosyalist kesimler arasında, yeni bir Yahudi toplumu yaratma idealine yönelik ortak inanç zaman zaman iş birliğini mümkün kılmıştır. Sosyalist görüşe alternatif olarak ortaya çıkan bazı gruplar, Yahudi kültürünün yozlaştığını savunmuş ve bu sorunun çözümünü Filistin'e yönelik Yahudi yerleşimleriyle ilişkilendirmiştir. Bu gruplardan biri olan Ahad Ha'am, işçi sınıfı yerine çiftçi bir Yahudi toplumunu savunmuştur. Ona göre, Yahudi kültürü ve dini birbirinden ayrıştırılmalıdır. Ancak bu öneri, Yahudi kültürünün dinle olan tarihsel bağları nedeniyle pek uygulanabilir görülmemiştir. Bu çelişki, sosyalist grubun etkisini artıran bir unsur olmuştur.

Son olarak Ulusal-liberal görüş ise, özellikle Avrupa'da yükselen antisemitizmin ve Yahudi sorununun çözümüne yönelik bir tepki olarak gelişmiştir. Bu görüş devrimci bir yapıya sahiptir ve geleneksel Yahudi kültürünün dönüştürülmesi gerektiğini savunmuştur. Ulusal-liberal çevrelere göre, kurulacak olan Yahudi devleti, modern sanayi toplumları ve liberal Batı demokrasileri örnek alınarak şekillendirilmelidir (Eker, 2015, s. 16). Dini ve sosyalist görüşlerle zaman zaman ittifak kuran liberal kesim, Torah'ın hükümlerini Yahudi milletin oluşum sürecinin temeli olarak değerlendirmiştir. Böylece liberal görüş hem seküler devlet modelini hem de dini kimliği kısmen barındıran bir sentez arayışında olmuştur. Bu görüşe göre İsrail, dünya genelindeki Yahudilere ait bir ulus devletidir. Devletin resmî ideolojisi olan Siyonizm, Yahudi halkının kendi kaderini tayin hakkını temel alır. Bu yapı, Yahudi halkına vatandaşlıkta ayrıcalıklı bir konum verir.

3.2. İSRAİL DEVLETİ'NİN ANAYASAL ÖZELLİKLERİ

İsrail Devleti'nin yazılı bir anayasası bulunmamaktadır. Temel kanun olarak adlandırılan özel kanunlarla ülkenin siyasi sistemi, kurumları ve bunlarla ilgili konular düzenlenmiştir. Knesset tarafından anayasa oluşturmak için bir komisyon kurulmuş, bu komisyonda yazılı bir anayasanın gerekip gerekmediği tartışmalara neden olmuştur. İngiltere modelini örnek olarak gösteren anayasa karşıtı gruplar, İngiltere'nin uzun süredir yazılı anayasa olmadan da istikrarlı bir şekilde yönetildiğini belirterek, İsrail Devleti'nin de bu şekilde yazılı olmayan anayasa ile yönetilebileceğini savunmuşlardır. Dini kuralların hâkim olduğu yazılı bir anayasanın oluşturulması durumunda, din ile anayasanın ne şekilde birleştirileceği de tartışmalara neden olmuştur. Knesset'te bulunan gelenekçi sağ partiler, din ile anayasanın beraber uygulanamayacağını dile getirmişlerdir. Yazılı anayasanın varlığını savunan grup ise, yeni kurulmuş olan İsrail Devleti'nin, çok uzun süredir var olan İngiltere gibi bu sisteme adapte olamayacağını savunmuşlardır. Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan Yahudileri de kapsayan bir anayasanın olması gerektiği savunulmuştur (Aykaç ve Dursun, 2012, s.350-352).

Mecliste özel bir çoğunluğun kabul etmesiyle bu kanunlar değiştirilebilir. Bu nedenle temel kanunlar ile diğer kanunlar eşit olduğundan üstünlük bulunmamaktadır. Parlamento egemenliği 1990'lı yıllara kadar korunmuştur. 1992 yılında Çalışma Özgürlüğü Temel Kanunu ve İnsan Onuru ve Özgürlüğü Temel Kanunu temel kanunları kabul edilmiştir. Bu kanunlar sayesinde kişilerin hak ve özgürlüklerine dair temel kanunun dışına çıkılamayacağı açıkça vurgulanmıştır. Yargı sisteminin normal kanunları sınırlandırılabilmesi kabul edilmiştir (Englard, 1987, s.190).

3.3. İSRAİL DEVLETİNİN TEMEL KANUNLARI

Yazılı bir anayasanın olmadığı İsrail'de Knesset, bazı konularla ilgili temel kanunlar çıkartmıştır. İsrail Devleti'nin anayasasının oluşturulabilmesi için bütün temel yasaların oluşturulması ve uygun bir giriş ve genel hükümlerin belirlenmesi gerekir. Ülkenin kurulmasından sonra, Temel Kanunlar ile ilgili çalışmalara başlanılmıştır. Bu kanunların birincisi Anayasa, Hukuk ve Adalet Komisyonu tarafından kabul edilen Knesset Temel Kanunudur. Diğer kanunlar ile Temel Kanunların üstünlüğü hususunda fikir birliğine varılamamıştır. Meclisteki bazı gruplar özel bir hükmün bulunmadığı durumlarda temel kanun ile olağan kanunların eşit olduğunu savunmaktadır (İsrail Dışişleri Bakanlığı, 2010, s. 89). Bu grubun dayanağı ise temel kanunun oy çoğunluğu ile kabul edilmesinden dolayı oy çoğunluğu olan grubun mevzuatla ilgili üstün bir statü sağlamamasına bağlamaktadır.

Temel kanunların üstünlüğünü savunan grup ise temel kanunların kurucu meclis olan Knesset tarafından kabul edilerek ortaya çıktığını ve adında da belirtildiği gibi temel kanunlar olarak kabul edildiklerinden dolayı, anayasal olarak diğer kanunlardan üstün olduklarını savunmaktadırlar. Temel kanun ile temel kanundan sonra çıkartılan olağan kanunlar arasında çelişkiler oluşabilmektedir. Bu durum gerçekleştiğinde nasıl bir yol çizileceği hakkında henüz bir yasa yapılmamıştır. Fakat Yüksek Adalet Divanı bu durumu almış olduğu bazı kararlarında gündeme getirmiştir. Aşağıda temel kanunlar belirtilmiştir. Bunlar:

Temel Kanun Knesset (1958):

Üçüncü Knesset tarafından 12 Şubat 1958 yılında kabul edilmiştir. Knesset tarafından çıkartılan ilk temel yasa olma özelliğini taşımaktadır. Bu kanunun içeriği İsrail Devleti'nin temsilcilerinin meclisinin Knesset olduğunu, merkezinin Kudüs şehrinde bulunduğunu ve seçimin ardından 120 üye tarafından oluşturulduğunu belirtmektedir. Kanun ile Knesset'in yetkileri tanımlanmıştır. Bu kanuna ilerleyen zamanlarda yeni maddeler eklenmiştir. Bunlardan bazıları seçme ve seçilme hakkı, seçim sistemi, Knesset 'in görev süresi, Knesset seçimleri ile ilgili kurallar, Knesset üyeleri ile ilgili dokunulmazlıklar ve hizmet görevleri, Knesset ve alt komitelerin çalışma şekilleri gibi maddelerdir.

Knesset'in seçimleri genel, doğrudan, ulusal, eşit ve gizli seçimlerle seçilebileceğinin belirlendiği yasanın 4. Maddesi, Knesset üyelerinin salt çoğunluğunun kabul etmesiyle değiştirilebilir. Olağanüstü Hal Yönetmeliği ile kanunların değiştirilmesini engelleyen 44. Madde, milletvekillerin üçte ikisinin kabul etmesiyle değiştirilebilir (Cebe, 2020, s.240). Bu kanunda 80 üye tarafından kabul edilen kanunlar dışında ve seçimlerin belirlenen zamanlarda yapılmasına mâni olan özel durumların olmaması halinde, Knesset görev süresini uzatamamaktadır. Bu kanun Knesset genel seçimlerinin tarihleri de belirtmektedir.

Temel Kanun İsrail Toprakları (1960):

Dördüncü Knesset tarafından 25 Temmuz 1960'ta kabul edilen bu kanunda açıklanan arazi türleri veya yapılan işlemlerin haricinde devlete, Yahudi Ulusal Fonu'na veya Kalkınma Otoritesi'ne ait olan araziler üzerinde bulunan mülkiyetin satış yoluyla veya diğer herhangi bir yolla devir işleminin yapılması yasaklanmaktadır (Hirsh, 1997, s. 68). Yasanın temeli, İsrail Halkı ile İsrail Toprakları arasındaki özel ilişki ve bunun kurtarılmasıdır.

Temel Kanun Devlet Başkanı (1964):

Beşinci Knesset tarafından 16 Haziran 1964 tarihinde kabul edildi. Daha önce gördüğümüz diğer kanunlarda da bulunan talimatların yer aldığı bu kanunda,

Cumhurbaşkanının konumu devletin başında yer alması ve cumhurbaşkanının ikamet ettiği yerinin Kudüs olacağı belirtilmektedir (Abramov, 1976, s.24). Diğer taraftan, başkanın Knesset ile yedi yıllık süre için seçilebileceği ve sadece bir dönem görev yapabileceği belirtiliyor. Aynı zamanda kanun başkanın niteliklerini ve yetkilerini, bunlara ek olarak da çalışma usullerini ve yöntemini de düzenlemektedir.

Temel Kanun Devlet Ekonomisi (1975):

Sekizinci Knesset tarafından 21 Temmuz 1975 yılında kabul edilmiştir. Yasa, bütçe yasaları, vergilendirme kuralları, zorunlu krediler, ödemeler, ücretler ve ekonominin diğer yönleri için çerçeveyi belirler. Aynı şekilde devlet varlıkları, devlet bütçesi ve para basımı için de düzenlemeler öngörülmüştür. Bu kanun, devletin mali yönetiminin şeffaf ve denetlenebilir olmasını sağlamak amacıyla kabul edilmiştir. Vergi ve harcama politikalarının yalnızca kanunla belirlenmesi, devletin mali işlemlerinin denetlenebilirliğini artırmıştır. Ayrıca, devlet mülklerinin yönetimi ve bütçe düzenlemeleri konusunda da net kurallar getirilmiştir.

Temel Kanun Askeri (1976):

Sekizinci Knesset tarafından 31 Mart 1976 yılında kabul edilmiştir. Bu yasa çıkmadan önce İsrail Savunma Kuvvetleri (İSK) operasyonları 1948 yılında çıkartılmış olan İSK Kararnamesinde belirtilen maddelere göre yapmaktadır. Çıkartılan yasa bu yönetmeliğe dayanmaktadır. Bu kanun İSK'nın devletin ordusu olduğunu belirtmektedir. İSK dışında herhangi bir silahlı grup oluşturulamayacağı veya var olan grupların devam etmeyeceği bu kanunda yasaklamıştır. Bu kanun ile zorunlu askerlik hizmeti, askerlik şartları ve ordu içerisinde emir ve talimatları da açıklanmıştır. Bu kanun ile ordunun hükümete bağlı olduğu ve savunma bakanının hükümet adına ordudan sorumlu kişi olduğu da açıklanmıştır. Genelkurmay başkanının atama prosedürleri bu kanunun içeriğinde belirlenmiştir. Bu kanun ile Agranat Komisyonu tarafından araştırılan Yom Kippur Savaşı'na neden olan konuların araştırılmasına ait yönergeleri de içermektedir (Cohen, 2010).

Temel Kanun İsrail'in Başkenti Kudüs (1980):

Dokuzuncu Knesset döneminde 13 Aralık 1980 yılında kabul edilmiştir. İsrail Devleti'nin başkentinin Kudüs olduğunu ve Kudüs'ün birlik ve bütünlüğünü güvence altına almak için bu yasa yürürlüğe girmiştir. Kudüs şehri Knesset'in, hükümetin ve Yüksek Mahkeme'nin merkezi konumuna getirilmiştir. Kutsal mekanların statüsü bu kanun ile belirlenmiştir. Diğer dine mensup kişilerin hakları teminat altına alınmıştır. Ayrıca Kudüs'ün ekonomik, sosyal ve diğer konularda gelişebilmesi için devlet görevlilerinin Kudüs'e daha fazla önem vermeleri istenmiştir (Basic Law: Israel- The Nation State of the Jewish People, 2018).

Temel Kanun Yargı (1984):

Onuncu Knesset tarafından 28 Şubat 1984 yılında kabul edilmiştir. Yasa, yargı yetkisi, kurumları, yargılama konularında bağımsızlık ilkesi, yargısal işlemlerin açıklığı, hakimlerin atanması, nitelikleri ve görev süreleri, Yüksek Mahkeme'nin yetkileri, temyiz hakkı, daha fazla duruşma, yeniden yargılama ve yerleşik hukuk ilkesi dahil olmak üzere İsrail yargı sistemiyle ilgiliydi (Edelman, 1994, s.183). Bu kanun ile hakimlerin atanması usulleri de belirtilmiştir. Olağanüstü hâl düzenlemeleri ile değişikliklerden korunması ve kalıcı kalmasına ilişkin bir madde yer almaktadır.

Temel Kanun Devlet Denetçisi (1988):

On ikinci Knesset tarafından 15 Şubat 1988 yılında kabul edilmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce başka kanunlarda parça parça şeklindeki maddelerden oluşmaktadır. Yeni çıkan kanun ombudsmanlık görevini yapan devlet denetçisinin görev ve yetkilerini açıklamaktadır. Bu kanun ile devlet denetçisi seçilme şekli de belirtilmiştir ve sadece Knesset'e karşı sorumludur. Devlet adına faaliyet gösteren kamu kurumları, kuruluşlar, bakanlıklar, müesseseler, makamlar ve dairelerin yanı sıra ilgili kişiler ve organizasyonların denetim yetkileri, görevleri ve sorumlulukları üzerinde durur (Galnoor, 2011, s.105).

Temel Kanun Meslek Özgürlüğü (1992):

On ikinci Knesset tarafından 3 Mart 1992 yılında kabul edilmiştir. On üçüncü Knesset tarafından 1994 yılında bazı değişiklikler yapılarak revize edilmiştir. Bu kanun ile İsrail Devleti'nde yaşayan herkesin ülkenin kanun ve geleneklerine uygun olmak şartıyla, bütün vatandaşlar ya da ticaretle uğraşan kişiler istedikleri mesleği yapma hakkı tanımaktadır. Bu kanunda olağanüstü hâl düzenlemeleri ile değişikliğe uğramaması ve kalıcılığının sağlanması için düzenleme yapılmıştır. Bu yasa sadece Knesset'in salt çoğunluğunun onaylaması ile değiştirilebilir. Fakat Knesset'in salt çoğunluğunun onaylamasıyla, işgal özgürlüğünün ihlal edildiği durumlarda normal bir yasa çıkartılabilmektedir. Bu şekilde yapılan kanunun geçerlilik süresi en fazla dört yıldır. Dört yıldan önce bir tarih öngörülmüşse bu tarihte de geçerliliğini kaybetmektedir.

Temel Hukuk İnsan Onuru ve Özgürlük (1992):

On ikinci Knesset tarafından 17 Mart 1992 yılında kabul edilmiştir. İnsanın özgür birey olduğunu, temel insan haklarının belirtildiği, insan hayatının değerinin ve kutsallığının açıklandığı kanundur. Bu yasa ile insan hak, özgürlük ve onurunu İsrail Devleti'nde bir kanun ile güvence altına alarak korunması amaçlanmıştır. Bu yasa ile ülkede insanın özgürlüğü,

ülkeye giriş yapabilme ve ülkeden çıkış yapabilme hakkı, mahremiyet hakkı, özel mülkiyet hakkı, özel hayatın gizliliği hakkı, bedensel ve eş yasal olarak aranmaktan kaçınma hakkı gibi hakları belirlemektedir. İnsan onurunu veya özgürlüğünü yasaların izin verdiği ölçüde ihlal edilebilir. Bu kanunu değişikliklerden korumak ve kalıcı olmasını sağlamak amacıyla olağanüstü hâl düzenlemeleri ile ilgili bir madde konulmuştur.

Temel Kanun Hükümet (2001):

Altıncı Knesset tarafından 13 Ağustos 1968 yılında kabul edilmiştir. Bu yasa 12. Knesset tarafından 1992 yılında 14. Knesset meclisinden sonra uygulanmak şartıyla, başbakanlık seçimlerinde doğrudan seçim sistemini hayata geçirmek amacıyla değiştirilmiştir. Bu kanunun en son değiştirilmiş hali 7 Mart 2001 yılında 15. Knesset tarafından kabul edilmiştir. Bu kanun kabul edilen tarihten itibaren seçimlerde uygulanmaya başlanmıştır. Bu yasa ile başbakan meclis tarafından seçilmeye başlanmıştır. Yasanın son halinde hükümetin merkezi Kudüs olarak belirlenmiş, Knesset'in güven duyması doğrultusunda hükümetin görevde kalabileceği ve hükümetin Knesset'e karşı sorumlu olduğunu bildirilmiştir. Bu kanunun içeriğinde hükümetin kurulma şekli, görev ve yetkileri de açıklanmıştır (Özdemir, 2000, s.95). Bu yasa sadece Knesset 'in salt çoğunluğunun kararı ile değiştirilebilir.

Temel Kanun Devlet Bütçesi (2009-2014):

On Sekizinci Knesset tarafından 7 Nisan 2009'da kabul edildi. Bu yasa, 2009'da 2009 ve 2010 yılları için geçici bir yönetmelik olarak yürürlüğe girdi ve daha sonra 2011 ve 2012 yıllarına ve ardından özel yönetmelikler olarak 2013 ve 2014'e kadar uzatıldı. Yasa, bu yıllarda devlet bütçesinin iki yılda bir tahsis edileceğini şart koşuyor.

Temel Kanun Referandum (2014):

On dokuzuncu Knesset tarafından 12 Mart 2014 yılında yasa onaylanmıştır. Bu kanuna göre hükümet bir anlaşma yapmaya karar verdiği ya da bir anlaşmayı onaylaması durumunda, İsrail Devleti'nin yargı yetkisi, kanunlar ve idarelerin bütün anlaşmaların geçerli olduğu ülkelerde geçersiz olduğunu belirtir. Bu kanun Knesset'in salt çoğunluğunun kabul edeceği kanunla değişikliğe gidilebilir (Schiff, 2018). İsrail Hükümeti, İsrail Devleti'nin yasalarının, yargı yetkisinin veya idari yetkilerinin artık belirli bir coğrafi bölge için geçerli olmadığını öngören bir karar alır veya bir anlaşma imzalarsa, bu tür bir anlaşma veya karar, imzalanma zorunluluğunu içermez. 80 milletvekilinin veya referandumda salt çoğunluğun bunu onaylaması gerektiğini öne sürüyor. Bu, İsrail yasalarına göre İsrail topraklarının (Doğu Kudüs, Golan Tepeleri ve 1949 Ateşkes Hatları dahilindeki herhangi bir alan) yalnızca Kongre'nin en

az 80 üyesi tarafından onaylanan bir anlaşmayla devredilebileceği anlamına geliyor. Bu durumda ya referanduma gerek yok ya da anlaşmanın yürürlüğe girmeden önce referandumda salt çoğunlukla onaylanması gerekiyor.

Temel Kanun İsrail Yahudi Halkının Ulus Devleti (2018):

Yirminci Knesset tarafından 19 Temmuz 2018 tarihinde kabul edildi. Kanun, diğer şeylerin yanı sıra, İsrail Topraklarının Yahudi halkının tarihi vatani olduğunu belirler; İsrail Devleti, Yahudi Halkının doğal, kültürel, dinsel ve tarihi kendi kaderini tayin hakkını kullandığı ulus devletidir ve İsrail Devleti'nde ulusal kendi kaderini tayin hakkını kullanmanın Yahudi Halkına özgü olduğu. Kanun aynı zamanda Devletin sembolleri ve resmi dili, Kudüs'ün statüsü, Devletin Yahudi Halkı ile bağlantısı ve Sürgünlerin Toplanması ile de ilgilidir.

3.4. YASAMA

20 Ocak 1949 seçimlerinin akabinde, 1 Şubat 1949 yılında Knesset'in ilk toplantısı yapıldı. Manda dönemi boyunca Yahudi toplumunun meclisi olarak görevini yapmıştır. 1948 yılında Arap savaşlarının öncesinde Knesset toplantıları, Batı Kudüs'te bulunan Şeyh Bedir'deki bir tepede yapılmaktaydı. Günümüzde ise Kudüs şehrinin Givat Ram semtindeki Knesset binasında yapılmaktadır. Knesset, İsrail Devleti'ne hediye olarak James A. Rothschild tarafından finanse edilmektedir (Ulutaş, 2012, s. 40). Knesset seçimlerinde 120 tane milletvekili seçilmektedir. Seçimler 4 yılda bir yapılmaktadır. Seçimler genellikle Knesset süresi dolmadan, erken seçim şeklinde yapılmaktadır. 18 yaşını doldurmuş olan bütün İsrail vatandaşları seçimlere katılabilir. Gizli oylama ile yapılan seçimlerde meclise fazla parti girmektedir.

Meclisteki sandalyeler partilere D'Hondt metoduyla dağıtılmaktadır. %3.25 barajını geçen partiler Knesset'te yer alırlar. Partiler kendi adaylarını kapalı listeye seçerler. Seçim barajının çok düşük olmasından dolayı, Knesset'te çok fazla parti bulunmaktadır. Bu nedenle mecliste yasama faaliyetleri yavaş ilerlemektedir. Düşük olan seçim barajının diğer sonucu olarak tek parti ile hükümet kurulamamaktadır (Harari, 1962, s.143). Hükümetler her zaman koalisyonlarla kurulmaktadır. Koalisyonlardan dolayı ülkede hükümetler uzun süre varlığını koruyamazlar.

Knesset, İsrail Devleti'nde yasama görevini yürütmektedir. 1958 tarihli Temel Kanunlar ile Knesset'in görevleri ve işleyiş biçimi düzenlenmiştir. Ülkede en üst yetkili kurum olan Knesset'in görevlerinden bazı şunlardır (Cebe, 2020, s.239).

- Devlet bütçesini onaylamak
- Hükümetin denetlenmesini sağlamak.

- Başbakanı seçmek
- Kabinayı oluşturmak
- Kanunları hazırlamak
- Başbakanın seçtiği hükümet üyelerini onaylamak.
- Devlet başkanı gibi üst düzey memurları belirlemek
- Cumhurbaşkanı seçmek ve görevden almak
- Erken seçim kararı almak.

Knesset'in siyasi gücünü arttıran en önemli madde parlamento egemenliğinin olmasıdır. Bu siyasi gücü sayesinde yasaları hazırlamada sınırsız yetkisi vardır. Yasa yapma konusunda Knesset'i veto edebilecek hiçbir kurum yoktur. Yüksek Mahkeme bile Knesset'in yetkilerini sınırlandıramamaktadır. Knesset'in içerisinde genel kurulla birlikte 15 komiteyle beraber çalışmalarını yapmaktadır. Yapılan oturumlarda hükümetin ya da Knesset'in ileri sürdüğü yasalar tartışılmakta ve icraata gidilmektedir. Kabul edilen teklifleri meclis yetkilileri imzalamaktadır. Daha sonra cumhurbaşkanı, başbakan, Knesset başkanı ve yasayı uygulayacak olan görevli bakanın imzalamasıyla kanun Resmî Gazetede yayımlanır. Yayımlandıktan sonra adalet bakanı tarafından devlet mührü ile mühürlenene yasa kanun haline gelir. Genel kurul toplantıları yılda iki defa yapılır. Bu toplantılar haricinde toplantı yapılmak istenirse otuz üyenin yazılı istekte bulunması gerekir. Hükümet istediği takdirde Knesset toplantı yapar. Bu toplantılar isteğe bağlı olarak bazen medyada görüntülenebilir (Aykaç ve Dursun, 2012, s. 355).

Knesset'in 12 tane daimî komisyonu bulunmaktadır. Bu daimî komisyonlar şunlardır. Maliye Komisyonu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Komisyonu, Dış İlişkiler ve Savunma Komisyonu, İçişleri Komisyonu, Çevre Komisyonu, Göçmenleri Yerleştirme Komisyonu, Eğitim ve Kültür Komisyonu, Hukuk ve Adalet Komisyonu, Devlet Denetleme Komisyonu, Kadın Hakları Komisyonu, Ekonomi Komisyonu ve Knesset Komisyonu'dur. Bu komisyonların kabul ettikleri kanunlar kimsenin onayına ihtiyaç duyulmadan yürürlüğe girmektedir. Bu yetki komisyonların en önemli özelliğidir. Parlamentoda siyasi partiler ve meclis gruplarının önemli görevleri bulunmaktadır (Eker, 2005, s.13).

Knesset, çalışmalarını kolaylaştırmak için konularına göre çeşitli komitelere ayrılmıştır. Her komitenin konusu farklıdır. Komite başkanları, meclisin önerisiyle komitedeki üyelerin oylamasıyla seçilir. Her komite kendisine alt komite seçebilmektedir. Aynı konularla ilgilenen komitelerle ortak birleşik komiteler oluşturabilir. Bakanlar, uzmanlar ve yetkili isimler yapılan görüşmeleri ilerletebilmek için komite tarafından oturumlara davet edilebilir. Komiteler, ihtiyaç duymaları halinde istedikleri konu için bakanlardan bilgi veya açıklama isteyebilirler. Böyle bir durumda bakanlar istenilen bilgileri komiteye sunmak zorundadırlar. Knesset'te dört tip komite

vardır. Daimî komiteler, kendi ilgilendikleri konular hakkında yasalara ilaveler yapabilir. Bu komiteler yasama sürecini başlatırlar. Bu yasama süreçleri Temel Kanunlar, Knesset seçimlerini, devlet denetçileri ve Knesset üyeleriyle ilgili olan kanunlardır. Özel komitelerin işleyişi de daimî komiteler gibidir (Sedda, 2020, s.264). Özel komiteler daha çok gündemde olan özel konularla ilgilenirler. Bu komiteler geçici olabildiği gibi daimî komite de olabilir. Parlamento soruşturma komitesi, milli öneme sahip olan konularla ilgilenen, genel kurul tarafından atanan komitelerdir. İhtiyaç duyulması halinde iki komite daha kurulur. Bunlardan ilki yorumlama komitesi Knesset içindeki şikayetleri ve başvuruları inceler. İkincisi komite olan halk komiteleri Knesset ile ilgili konularla ilgilenir. Daimî ve özel komiteler şunlardır:

- Devlet Kontrol Komitesi
- Meclis Komitesi
- Ekonomi işleri komitesi
- Finans Komitesi
- Dış İlişkiler ve Savunma Komitesi
- Bilim ve Teknoloji Komitesi
- İç işleri ve Çevre Komitesi
- Göç, Nötrleştirme ve Diaspora işleri komitesi
- Anayasa, Kanun ve Adalet Komitesi
- İş, Refah ve sağlık Komitesi
- Eğitim, Kültür ve Spor Komitesi
- Kadınların Durumu üzerine kurulmuş olan komite
- Çocuk Hakları Komitesi
- Uyuşturucu madde istismarı komitesi
- Halk Talepleri Komitesi
- Yabancı İşçiler Komitesi

Seçim sisteminin dayandığı ilkelere bakıldığında, Knesset Temel Kanunu'nun 4. Maddesinde seçimlerin genel özellikleri açıklanmıştır. Seçimler, Knesset tarafından gizli oy usulü, doğrudan, eşit, ülkedeki bütün bireylerin katılımıyla yapılmaktadır. Seçme ve seçilme hakkına 18 yaşını doldurmuş olan İsrail vatandaşları sahiptir. Seçilme hakkı ise en az 21 yaşında olma şartı bulunmaktadır. Devlet başkanı, yargıçlar, devlet komptrolörleri, görev başındaki subaylar ve üst düzey devlet memurları üç yıl içinde görevlerinden istifa etmezlerse Knesset seçimlerinde aday olma hakkına sahip olamazlar. İsrail'in tamamında Knesset seçimlerinin yapılmasında sadece bir bölgeden seçim hizmeti verilmektedir. Vatandaşlar seçim kurulu yerine, Knesset'i doğrudan seçerler. Her bireyin oyu eşittir. Seçmenler oylarını gizli olarak

paravanın arkasından işaretlerler. Seçimdeki gizlilik maddesi sayesinde seçmenler kendilerini baskı altında hissetmeden özgürce oylarını kullanırlar ve seçimlerin adaletli bir şekilde yapılmasını sağlar. Seçimde yeterli oya ulaşan partiler, Knesset'te oyları ile orantılı olacak şekilde sandalye sahibi olurlar (Shetreet, 2007, s. 266).

Seçim barajını geçmeyi başaran partiler, aldıkları oy ile orantılı olacak şekilde Knesset'te sandalye sahibi olurlar. Bir listeye kaç tane sandalye düştüğünü belirlemek için, seçim barajını geçen listelerin geçerli oylarını 120'ye bölerek belirlenir. Seçim barajını geçemeyen listeler aldıkları oyları, seçimden önce fazla oyların dağıtımı konusunda aralarında anlaştığı listelere vermektedir (Taşer, 2019, s.41). Eğer fazla oyların dağıtımı konusunda herhangi bir liste ile anlaşılmasa durumunda oylar sandalye başına en fazla seçmene sahip olan listeler arasında bölüştürülür. Bu yöntem Bader-Ofer yöntemi denilir ve bu yöntemi Yohanan Bader (Gahal) ve Avraham Ofer tarafından geliştirilmiştir. Listelerde yer alan kişiler, Knesset'e listedeki sıralamalarına göre yerleştirilir. Knesset üyelerinin vefat etmesi ya da görevinden istifa etmesi durumunda, listede sıradaki seçilmiş kişi Knesset'teki sandalyenin sahibi olur.

Knesset'te Milletvekili Sayısı 120 tane milletvekilinin bulunduğu Knesset'te sayısal olarak yeni bir düzenlemeye gereksinim duymaktadır. Adalet Bakanı Yossi Beilin tarafından 1966 yılında yaptığı kanuna göre milletvekilleri kabineye seçilmeleri durumunda vekillikleri sona erecektir. Parti tarafından bu vekilin yerine yeni bir üye seçilecektir. Bu sayede meclis aktif olarak çalışmalarına devam edecektir. Halk Knesset üyelerini seçerler. Seçilen üyeler Knesset'te seçildiği partiyi temsil etmektedir. Knesset'teki vekiller parlamento grupları şeklinde çalışırlar. Bu parlamento grupları Knesset görevine devam ettiği süreçte başka parlamento gruplarıyla birleşebilirler ya da kendi içinde bölünebilirler. Knesset üyeleri mali, siyasi, sosyal ve diğer konularda farklı görüşleri savunabilmektedir (Cebe, 2020, s.239).

Parlamento grupları koalisyon üyelerinin oluşturduğu hükümet yanlısı ve muhalefet üyelerinin oluşturduğu hükümete karşı olanlar olarak ikiye ayrılır. Fakat bu gruplar oy kullanırken istedikleri grubu destekleyebilirler. Hükümeti destekleyenler koalisyonu destekleyebildiği gibi koalisyon grubu da zaman zaman hükümet grubunu destekleyebilir. Knesset üyelerinin çoğunluğu hükümetin işleyişinin devam etmesi ve kolay olması için hükümeti destekleyen gruptan olması gerekmektedir. Ülkenin başbakanı ve bakan yardımcıları Knesset üyesi olmak zorundadır. Fakat bakanlar Knesset üyesi olmasına gerek yoktur. Knesset üyelerinin görevleri yasa ya da yönetmeliklerde belirtilmemiştir.

Knesset üyeleri Knesset sözcüsünün talimatlarına uymalı ve etik kurallarına göre hareket etmelidir. 1995 yılında yapılan değişiklikle Knesset üyeleri görevlerinden istifa

etmedikçe başka bir iş yapması yasaklanmıştır. Knesset üyeleri gönüllü olarak bile çalışmasında sınırlamalar bulunmaktadır. Knesset seçimlerinden sonraki ilk oturumda Devlet Başkanı Knesset'in en kıdemli üyesini çağırarak devlete bağlılık sözü verir ve görevlerini eksiksiz olarak yerine getireceğinin sözünü alır (Harari, 1962, s. 145). Knesset seçimi bittikten sonra ilk görev olarak Knesset üyeleri arasından bir meclis başkanı seçilir.

Seçilen Knesset Başkanı, Knesset'in görev süresi boyunca görevine devam eder. Başkanın temel görevleri arasında Knesset işlerini yönetmek, Knesset'i diğer ülkelerde temsil etmektir. Başkan yardımcısı ise en fazla sekiz üyenin seçilmesiyle oluşur. Milletvekilleri ve meclis başkanı programı yaparlar, gündem önermelerini, parlamento sorularını, özel üyelerin yasa tasarılarını ve tartışılması istenilen diğer konuları onaylar. Genel Kurul oturumlarının başkanlığını başkan ya da yardımcılarından bir tanesi yapmaktadır. Oturum başkanı yasa tasarılarını oylamaya sunar ve bu oylamaların sonuçlarını belirtir. Knesset içerisinde komuta ve tutuklama yetkisi Knesset Sözcüsü 'ne verilmiştir (Shetreet, 2007, s. 270). Knesset Muhafızları Knesset başkanın disiplin ile ilgili vermiş olduğu emirleri uygulamaktadır. Meclis Başkanı devlet başkanının başka ülkede bulunduğu zamanlarda Başkan Vekili görevini üstlenmektedir. Knesset çalışmaları belirlenmiş olan iç tüzüğe göre yürütülür. Meclis Başkanı ve yardımcılarının almış olduğu kararlar ile emsallere göre bu kurallar belirlenir. Bu kurallar Yorum Komisyonu tarafından incelenir. Meclis Komitesi ve Genel Kurulunun onayı ile içtüzükte değişiklik yapılabilir.

Parlamento yapısı konusu İsrail Bağımsızlık Bildirgesinde, devletin insan haklarına saygılı, demokratik bir Yahudi ülke olacağı bildirilmiştir. Knesset tarafından en fazla yedi yılda bir seçilen cumhurbaşkanı, ülkenin en yüksek idari birimi olarak görülmektedir. Sadece İsrail vatandaşı olan kişiler cumhurbaşkanı adayı olabilmektedir. Fakat aday olacak kişinin Knesset üyelerinden en az 10 kişi tarafından aday olarak gösterilmesi gerekmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimi gizli oylama sistemi ile yapılır ve Knesset üyelerinin salt çoğunluğunu kazanan kişi kazanır (Abramov, 1976, s.35). Cumhurbaşkanı partilerden daha yetkili olması gerekirken yetkileri sınırlandırılmış ve genellikle sembolik görevler verilmiştir.

İsrail Cumhurbaşkanı, Knesset'te gerçekleştirilen gizli oylama ile mutlak çoğunlukla seçilmektedir. Eğer hiçbir aday birinci veya ikinci tur oylamada mutlak çoğunluk elde edemezse, en az oyu alan aday, yalnızca iki kişi kalana dek her turda elenmeye devam eder. 1949'dan 2000 yılına kadar, Cumhurbaşkanı beş yıllık bir süre için seçilmekte ve en fazla iki dönem görev yapma imkânı bulunmaktaydı. Ancak, 2000 yılından bu yana Cumhurbaşkanının görev süresi tek bir yedi yıl ile sınırlandırılmıştır. Herhangi bir İsrail vatandaşı, Cumhurbaşkanı adayı olma hakkına sahiptir. Görev süresi, başkanın ölümü, istifası veya Knesset'in dörtte

üçünün oyuyla uygunsuz davranış veya yetersizlik nedeniyle görevden alınması durumunda sona erer. Hükümetin sürekliliğini ve başkanlık makamının tarafsızlığını sağlamak amacıyla, Cumhurbaşkanlığı görevi Knesset'in görev süresine bağlı değildir (Ulutaş, 2012, s.39). Cumhurbaşkanının görevini yapamadığını ya da yetersiz kaldığını düşünülürse, Knesset özel bir çoğunluğun sağlandığı oylama ile cumhurbaşkanının görevine son verebilir.

Cumhurbaşkanı görevleri kendi yetkilerini belirleyen kanunlar dışındaki bütün kanunların imzalanması, Knesset'in ilk oturumunu açmak, Knesset'in hükümeti kurmasını sağlamak, diplomatik temsilcilerle görüşmek ve kabul etmek, kanun ve anlaşmaların imzalanması, yargıçların atamasını yapmak, mahkumların cezalarının affedilmesi gibi görevleri vardır.

3.4.1. Seçim Sistemi

Ülkedeki seçim sistemini incelendiğinde de hem ülke içi hem de dış dünya siyasetindeki önemli olaylar karşısındaki uzlaşmaya varılamaması ve siyaset sisteminin sürekli hareket kabiliyetini yitirmesinin seçim sistemi ile alakalı olduğu görülmektedir. Koalisyon hükümetleri ülke kurulduğundan itibaren siyasi hayatın bir parçası olmuştur. Kırılgan bir siyasi yapının olması ve aşırı sağ partilerin seçimler sayesinde siyasetteki gücünün yanında diğer konularda da güç kazanması doğrudan seçim sistemiyle bağlantılıdır. Buna paralel olarak işgal edilen topraklarda kurulan ve toprak işgal etmeyi bazı dönemlerde temel devlet politikası olarak gören İsrail Devleti'nde, devlet ve toplum arasındaki ilişkilere ait bilgileri adalet ve yargı sisteminin çalışma şekline de alınabilir (Ulutaş, 2012, s. 15-18).

İsrail Devleti seçim sistemi genel oy kullanım şekline sahiptir. 120 üyeye sahip olan Knesset'te yedi yılda bir yapılan seçimlerinde en fazla oyu alan kişilerden devlet başkanı ve cumhurbaşkanı seçilmektedir. Resmi ve törensel gibi öncelikli görevleri devlet başkanı ifa etmektedir. Bu görevlere ek olarak af çıkarma gibi yürütme yetkisi de bulunmaktadır. Seçimlerde çoğunluğun oyunu alan partinin lideri başbakan olarak seçilir ve bu sonuç cumhurbaşkanı tarafından ilan edilir. Bakanlar parlamento dışından seçilmektedir. Ülkede seçme yaşı 18'dir. Hükümetler en fazla dört yıl görev yapmaktadır. Ülke %3.25 gibi düşük bir seçim barajına sahip olduğu için meclisteki parti sayısı çok fazladır. Bu nedenden dolayı meclis ağır işlemekte ve mecliste kanun çıkartmak çok zordur (Serbest, 2015, s. 220). Ülkenin kurulduğu günden itibaren hiçbir parti tek başına hükümeti kurmaya gücü yetmemiştir. Koalisyon hükümetlerinden dolayı ülkede sürekli yeni hükümetler kurulmaktadır.

İsrail Devleti'nde seçimler nispi seçim sistemi ile yapılmaktadır. Ülkede kapatılan veya ismi değiştirilen parti sayısının çok olmasından dolayı yeni partilerin kurulması

desteklenmektedir. Yeni kurulan partiler genellikle Knesset'te sandalye kazanamazlar. Partilerin isimleri genellikle değişmektedir. Fakat kullandıkları politikalar ve siyasetçiler çoğunlukla aynı kalmaktadır (Özdemir, 2000, s.92). İsrail Devleti'nde seçim sistemi üç kanun ile düzenlenmiştir. Bunlar 1958 Temel Kanun: Knesset, 1969 Knesset Seçim Kanunu ve 1992 yılında kabul edilen Partiler Kanunudur. Bu kanunlar ile siyasi partilerin işleyişi ve seçimlere katılım şartları düzenlenmiştir.

İsrail Devleti'nin seçim sisteminin özellikleri olan doğrudan, gizli oy, nispi ve ülke genelinde yapılması ibareleri Temel Kanun: Knesset'te 4. maddede açık bir şekilde belirtilmiştir. 18 yaşını doldurmuş olan İsrail vatandaşları dini, etnik kökeni, cinsiyeti, gelir düzeyi ya da statüsü her ne olursa olsun seçimlerde oy kullanma hakkına sahiptir. 21 yaşını doldurmuş olan bütün İsrail vatandaşları da Knesset seçimlerinde aday olabilmektedir. Ülkede bir tane seçim bölgesi bulunmakta, farklı seçim bölgeleri bulunmamaktadır. Nispi seçim sisteminin bulunduğu ülkede oy kullanan bireyler, partideki adaylara oy vermezler (Benski, 1994, s. 256-257). Knesset'te seçilecek olan 120 milletvekilinin parti listelerine oylarını kullanmaktadırlar. Meclise partilerin belirlemiş oldukları listeden aldıkları oy oranı kadar üye kazandırırılar.

Kayıtlı olan siyasi partilerin ya da partilerin aralarında oluşturdukları ittifakların belirledikleri listeler, 1992 yılında kabul edilmiş olan Partiler Kanunu ile seçimlere katılabilmektedirler. Meclisteki parti ya da ittifaklara Siyasi Parti Finans Kanunu'nun belirlediği miktarda maddi yardım yapılmaktadır. Ülkedeki partiler işçi bloğu, ulusal liberal bloğu ve dinci blok olarak genel bir ayırım yapılmaktadır. Ülkedeki siyasi aktörler ise Yahudi partileri ile azınlık partileri olarak ikiye ayrılabilir. Azınlık partileri genellikle Müslüman, Hristiyan ve Dürzi Arapların oluşturduğu partilerdir (Neuberger, 2004, s. 74). Bunlara Arapların kurduğu Hadash Partisini örnek verilebilir. Yahudi partilere örnek olarak ise sağdan merkez sola doğru kayan İşçi Partisi ile sağcı Likud Partisidir.

Büyük partiler genellikle seçimlerden önce aday listelerini belirler ve kendi aralarında yaptığı seçimlerde genel liste belirlenir ve bu listenin son şekli parti merkezinde verilir. Ülkede meclise giren vekiller sadece parti bürokrasisine karşı sorumludurlar. 1992 yılında yapılan ve 1996 yılında yürürlüğe giren kanun ile dünyada ilk defa başbakan doğrudan halk oylaması tarafından seçileceği seçim sistemi kabul edilmiştir. Merkez Seçim Komitesi ülkedeki seçimlerin yürütülmesinden sorumludur. Bu komiteye Yüksek Mahkeme'den bir yargıç başkanlık yapmaktadır. Knesset 'teki partilerin temsilcileriyle beraber başkanın yönettiği komite kurulmaktadır. Bölgesel Seçim Komiteleri ise Knesset 'ten en az üç partinin temsilcileri ile yerel sandık komitelerinin işleyişlerini kontrol etmektedir. Merkez Seçim Komitesi parti ya

da ittifakların aşağıda belirtilen davranışlardan herhangi bir tanesini açık ya da üstü kapalı bir şekilde yaptığını düşünmesi durumunda partilerin listelerinin seçimlere girmesini iptal edebilir (Eker, 2005, s.26).

Seçim sistemi ile ilgili hukuki kaynaklar noktasında İsrail Devleti'nin seçim sisteminin temellerini oluşturan Temel Kanunu'nun düzenlenme tarihi 1958 yılı olup, Knesset Seçim Kanunu'nun düzenlenme tarihi ise 1969 yılıdır. Daha sonra 1992 yılında çıkartılan Partiler Kanunu ile seçimlerle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan değişikliğe göre sadece resmi olarak onaylanan partilerin listeleri seçimlere katılabilecektir. Temel Kanun'da belirtilen kanunlar meclisteki üyelerin salt çoğunluğunun oy kullanmasıyla değiştirilebilir. Knesset çoğunluğun oyu ile kendisini feshedebilir (Serbest, 2015, s.225). Erken seçime gidebilir. Ülkede genellikle erken seçimler yapılmaktadır. Ayrıca Knesset görev süresini uzatabilir. Bu durum Yom Kippur Savaşı zamanında 1973 seçimlerini iptal ederek görevini uzatmıştır.

1973 yılında kabul edilen Siyasi Partiler Finansman Kanunu, siyasi partilerin günlük faaliyetleri ve seçim kampanyaları için gerekli olan maddi yardımları hazineden karşılama yetkisine sahiptir. Bu kanun ile aynı zamanda siyasi partilerin daha fazla denetlenmesi amaçlanmıştır. Bu kanun siyasi partilerin kendilerine ait isim, hedef ve faaliyetlerini düzenlemeleri için parti yönetmeliği oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Ayrıca Knesset seçimlerine katılacak olan partilerin adaylarını belirleme usullerini ve partilerin yönetmeliklerinde olması gereken konuları da belirtmiştir (Sharet, 1972, s. 191). Parti tescil organı kurularak yeni kurulacak olan partilerin tescil edilmesini bu organa vermiş ve tescil zorunluluğu getirmiştir.

İsrail Devleti kurulmadan önce seçim sistemi ile ilgili tartışmalar yaşanmaktadır. 1930 yılında kurulmuş olan Sosyalist Siyonist Mapai Partisi güçlü iktidar ile güçlü muhalefetin oluşabilmesi için iki partili sistemi kullanan İngiliz parti sisteminin uygulanması gerektiğini savunmuştur. Fakat bu sistem ülkede çok fazla siyasi partinin var olmasından dolayı siyasi partiler tarafından kabul edilmemiştir. Muhalefet partiler Mapai Partisi'nin baskıcı tavırlarını önlemek için daha dar tabanlara sahip olan partilerin temsil edilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu iki teklif de ülkedeki herkesi temsil edemeyeceği için Ulusal Dinci Parti önderliğindeki çoğunluk tarafından reddedilmiştir. Devam etmekte olan nispi seçim sistemi ile devam etme kararı alınmıştır (Özdemir, 2000, s. 95). Seçimlerde seçmenlerin Knesset üyeleri yerine adayların bulunduğu partilere oylarını vermektedir. Bu nedenle Knesset üyelerinin hangi grup tarafından seçildiğinin belli olmamasını sağlamaktadır. Bu durum hizmetlerin tabana yayılmasını engellemektedir. Alt kesimlerin taleplerinin Knesset'te tam olarak iletilmesinde sorunların oluşmasına neden olmaktadır.

Adayların seçilme olasılığı, seçim listelerindeki sıralamasına göre yapıldığından dolayı seçmenlerin oylarını siyasi partilere vermesinden dolayı seçimlere etki etmektedir. Adayların listedeki sıralaması adayların hem liyakatleri hem de partinin çalışmaları ve propagandasıyla uyumuna göre sıralanmaktadır. Partilerin ya da ittifakların başarısı parti içindeki uyum ve çalışmalarına bağlıdır. Koalisyon hükümetlerinde uyumlu şekilde çalışamaması durumunda hükümetin dağılma ihtimali çok yüksektir. Bazen tek parti içindeki anlaşmazlıklar ve başka parti kurulma ihtimalleri nedeniyle de koalisyonlarda dağılmalar meydana gelmektedir. Ülke siyasi tarihinde bu durumlara örnek olabilecek olaylar mevcuttur (Neuberger, 2004, s. 60-68).

Koalisyon yolu ile kurulan hükümetlerde birçok görüşe sahip gruplar oluşmaktadır. Bu durum hükümet adına faydalı olabileceği gibi farklı grupların farklı istekleri olması gibi nedenlerle hükümete zarar verebilmektedir. Başbakan, cumhurbaşkanı tarafından Knesset'te en fazla sandalyeye sahip olan grubun liderini seçmektedir. Başbakan başka partilerle beraber kuracağı kabindeki bakanları kendisi doğrudan seçmemektedir. Siyasi partiler adaylarının Knesset'teki hangi üye olacağına parti karar vermektedir. Bu durumdan kaynaklı olarak koalisyondaki büyük partinin haricinde diğer partilerden gelen bakanların hükümetten istifa etmeleri durumunda koalisyon hükümetinin görevinin son bulmasına neden olabilmektedir. Böyle bir durumun oluşması halinde başbakan, yeni hükümetin farklı kişilerden kurulabileceğinden dolayı kendisi de hükümetten istifa edebilir. Koalisyon hükümetlerinin görevlerinden istifa etmesi kolay, yeni hükümetlerin kurulması zordur (Benski, 1994, s.260). Lider partinin koalisyon hükümeti kurmasıyla istikrarlı bir hükümet kurulmuş olmaz. Genellikle bir Knesset döneminde birden fazla hükümet kurulmaktadır.

3.4.2. Siyasi Partiler

İsrail Devleti'nde siyasi partiler ülkenin sosyal, siyasal ve ekonomi sisteminin merkezinde önemli bir unsurdur. Siyasal sistem sosyal, dini, kültürel ve diğer konuları etkilemektedir. İsrail Devleti'nde siyasi partiler kendi görüşlerini benimseyen grupları genellikle bir çatı altında toplamaktadırlar. Ülkede siyasi partilerin kurulma amaçları arasında ülkenin sınırları ve Siyonizm hareketini diğer ülkelere yaymak gibi düşünceler mevcuttur (Serbest, 2015, s.229).

3.4.2.1. Likud Partisi

Likud partisi 1973 yılında İsrail'de kurulmuştur. İsrail Devleti'nin siyasi partiler arasında, en önemli olan merkez sağda bulunan Likud 'dur. Likud siyasi Partisi'nin ideolojik temelleri Vladimir Jabotinski tarafından 1925'te ortaya çıkan Revizyonist Siyonizm anlayışına dayanmaktadır. Siyonist fikir hareketi içerisinde büyük bir dayanışma kuran Revizyonistler,

İngiliz manda komutasının yaptığı paylaşıma karşı çıkararak, Ürdün ile Filistin devletini de içine katan Eretz Yisrael'in Yahudi devletinin bir parçası olması gerektiği düşüncesini savunmuşlardır. Revizyonistler bu yönde David Ben-Gurion'un kabul gördüğü Birleşmiş Milletler 'in 1947 takvimli taksim planı kabul etmemişlerdir (Eker, 2005, s.32). Ürdün Nehri'nin iki ucu, Batı Şeria ile birlikte Doğu Kudüs'ün de içinde bulunduğu İsrail devletinin topraklarında bir Yahudi devleti kurmak isteyen Revizyonistler, askeri çatışmayı ve aşırı milliyetçilik içeren politikaları savunmuşlardır. Bağımsızlığın elde edilmesinin arkasından revizyonist anlayış, daha ileri tarihte Likud 'un temelini atacak, Herut Partisi ile siyasi düzende yerini bulmuştur.

Menahem Begin komutasında Likud, seçimlere hürriyete ve adalete bağlı toplumsal düzen, yoksulluğun giderek düşürülmesi ve ekonomik kalkınmanın yanı sıra Eretz İsrail'in birliği ve bütünlüğü söylemiyle girmiştir. Likud Partisi, aşırı ulusçu, ekonomik liberalleşme yandaşı merkez sağda bulunan bir parti konumundadır. Likud partisinin ideolojisinin biçimlenmesinde öne çıkan revizyonist görüşlerin en mühimlerinden biri, ebediyen Yahudiler aracılığıyla yönetilecek olan Eretz İsrail bölgesinde kurulmuş, Büyük İsrail devleti iddiasıdır. Batı Şeria'dan ödün vermeyen Büyük İsrail devleti ideolojisi, Filistinliler ile gerçekleştirilecek sulh anlaşmasının da Batı Şeria'nın mevkiini ve bu konumdaki Yahudi bölgelerinin tasfiye edilmesini en büyük problemler haline getirmiştir. Likud Büyük İsrail devleti düşüncesinin bir uzantısı olarak, İsrail'de hayatını sürdürenlerin ve İsrail'e liderlik edenlerin Yahudi olmalarının zorunluluğunu savunmaktadır (Arian, 1981, s. 16).

1996 Likud Parti Programı'nda İsrail'deki Yahudi nüfusunun artırılması hedef olarak gösterilmiş, bu amaçla yeni göçmenlere ev ve iş imkânı sağlanması gerektiğinin altı çizilmiştir. Bunun yanı sıra diasporadaki Yahudilerin İsrail'e yerleşmesini kolaylaştıracak politikaları savunan Likud, diasporanın din eğitiminin yanı sıra İbranice öğrenimini de finanse etmeyi desteklemektedir. İzhak Şamir'den Netanyahu'ya kadar geçen sürede parti ideolojisinin siyaset belirleme ve değerlendirme yapmadaki rolü zayıflamış, siyaset mantığı daha ziyade propaganda ve siyasi manipülasyon yaratmaya kaymıştır (Edelman, 1994, s. 181). Likud İsrail dış politikasını her zaman iç siyaset ve güvenlikle bağlantılı olarak belirlemiştir.

Başta güvenlik çıkarlarının korunması olmak üzere Likud, ekonominin güçlendirilmesi ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesini de dış politikanın amaçları arasında göstermiştir. Son dönem Likud dış politikasında İran en önemli konu haline gelmişken Filistin meselesi ve Arap komşularla ilişkiler arka plana düşmüştür. Benimsediği ulusal güvenlik ve dış politika yaklaşımı ekseninde Likud, İran'ı sadece İsrail için değil tüm "uygar" dünya için bir tehdit olarak tanımlamıştır. Parti, İran'ı irrasyonel ve sorumsuz hareket eden bir ülke olarak

nitelendirmekte ve İran'ın nükleer silaha sahip olmasının her türlü yöntem denenerek engellenmesi gerektiğini savunmaktadır. Likud ayrıca ekonomik ve siyasi yaptırımlar başarıya ulaşamazsa İran'a askeri olarak müdahale etmenin de seçenekler arasında olduğunu vurgulamaktadır Muhafazakârlık ve ulusal liberalizm görüşlerini savunmaktadır. 2022 yılında yapılan seçimlerde 32 koltuk kazanarak hükümeti kurmuştur.

3.4.2.2. Yeş Atid Partisi

İsrail kökenli popüler gazeteci Yair Lapid tarafından Yeş Atid Partisi 2012 senesinin ocak ayında oluşturulmuştur. İbranice dilinde “bir gelecek var” manasına gelen Yeş Atid Partisi'nin genel başkanlığını da Lapid sorumluluğunu almıştır. Partinin ilk bildirisin de sekiz temel esasının olduğu vurgulanmıştır. Yeş Atid Partisi önderi Lapid, ılımlı seçmen grubunun temsilcisi olacağını ifade etmekte ve İsrail'deki tüm inanç akımları arasında dengenin oluşturulması için çalışacağını dile getirmektedir. Bilhassa Lapid, İsrail ülkesinde Tal Yasası olarak tanınan ve dini eğitim alan Yahudilerin askerlik faaliyetinden muaf olmasını öngören yasa hakkında endişelerini ifade etmekte ve tüm İsraillilerin askerlik görevini yerine getirerek yahut ulusal bir görev yoluyla ülkeleri için çalışıp çabalamaları şartına vurgu yapmıştır.

Lapid'e tabandan alınan destek, büyük oranda 2009 yılının seçim sürecinde parlamentoda en büyük oy çoğunluğunu almasına rağmen herhangi bir başarı gösteremeyen Kadima Partisi ve Tzipi Livni'nin oluşturduğu hayal kırıklığının bir neticesi olarak değerlendirilmektedir. Bir merkez partisi kimliğine sahip olan Yeş Atid, bilhassa çöküş döneminde olan Kadima ve Yahimoviç'le yeniden yapılanma devrine giren İşçi Partisi seçim katılımcılarından oy toplayabilecektir. Yeş Atid Partisi'nin ilkelerine göre partinin Knesset için aday belirleyeceği isimleri sadece Yair Lapid 'in kararlaştırabileceği ifade edilir. Bu sebeple de Lapid'in partisi farkı eleştirilere hedef konumuna gelmektedir (Arian, 1981, s.19). Liberalizm ile birlikte laiklik görüşlerini desteklemektedir. 2022 senesinde gerçekleştirilen oylar sonunca 24 koltuk kazanmıştır.

3.4.2.3. Şas (Shas) Partisi

1984 senesinde kurulan bir partidir. Dini tutuculuk, Sefarad, Mizrahi ve Haredi Yahudiliği menfaatleri doğrultusunda çalışmaktadır. Şas “Sağcı” ve “dinci” bir parti olarak tanımlanan, Yahudi hüviyeti ile devlet daireleri içersin de güçlü bir biçimde bulunması gerektiğini ve Yeşivaların devlet vasıtasıyla bir bütçe kenara konularak desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Sefarad Yahudileri içinde mühim bir katılımcı tabanı bulunan Şas Partisi, kurulduğu zamandan itibaren içinde bulunduğu bütün seçimler sonrası koalisyon iktidarı pazarlıklarında aktif rol kurmuştur. Şas Partisi, yer aldığı ilk 1984 senesinin

seçimlerinin ardından elde ettiği Muvaffakiyetle İçişleri Bakanlığı'na sahip olmuş, bu bakanlığı 1988 ile 1992 senesinin de olan oylama sonuçlarında da elinde tutmayı sağlamıştır (Eker, 2005, s. 38).

Şas Partisinin Filistin-İsrail barış akışına bağlı temel yaklaşımlarına ait ipucu gösteren metinlerden biri de Şas partisinin 2009 senesinin seçim beyannamesidir. 2009 senesi seçim programında Şas partisinin hedefinin dünyanın her noktasındaki İsrail halkını bir Yahudi Devleti çatısı altında bir araya getirmek olduğunu belirtmekte, diğer hükümetlerin dikte edeceği bir barışı reddedeceğini dile getirmektedir. Kudüs'ün İsrail devleti ile Filistin devleti arasında paylaşılması veya Kudüs ile ilgili herhangi bir anlaşma yapılmasına karşıt olan Şas Partisi, Batı Şeria'daki yerleşim alanlarının sürdürülmesinden yana kararlı bir biçimde tavrını sergilemektedir (Chetrit, 2000, s. 57). Bu sebeple Şas Partisi'nin 1967 senesinin son zamanlarına doğru bir Filistin Devleti'ni kabul gördüğünü ifade etmek mümkün olmaz. 2022 senesinin de gerçekleşen oylamalar sonucunda 11 koltuk kazanmıştır. Şas partisi iktidar partilerindendir.

3.4.2.5. İşçi Partisi

İsrail Devleti'nin kurucu partisi olan İşçi Partisi, 1968 senesinde kurulmuştur. Geniş yıllar ülke siyasetinde yalnız başına hâkim olmuştur. Başlangıç dönem siyasi önderleri, askeri birlikleri ile toplumsal ve ekonomik bölgede çalışan ilişkili örgütlerin sayesinde sosyal hayatı biçimlendirmiştir. İktisat politikalarından göç yönetimlerine, dış siyasetten henüz çare bekleyen yerleşim alanları gibi problemlere kadar İsrail'i dıştan ve içten biçimlendiren çok sayıda esas noktada İşçi Partisi'nin imzası bulunmaktadır. İsrail siyasetinde esas nokta partilerin önde gelen İşçi Partisi, genel anlamda merkez-sol Siyonist bir parti konumundadır (Edelman, 1994, s. 178). Bakan Levi Eşkol'la anlaşmazlığı ardından inşa ettiği partidir. İşçi hareketi ile Histadrut'un yönetimini denetimine alan İşçi Partisi, 1977 senesine kadar aralıksız olarak iktidarda yerini bulmuştur, İsrail'in koruma ve dış politikası işçi partisi aracılığıyla devam etmiştir.

İktidar da bulunan Mapay, İşçi Partisi kurulmadan önce Ben Gurion'un önderliği süresince Siyonist ajanda aracılığıyla Yahudilere ulusal yurt kurmayı hedeflemiştir. Bu yönde, İsrail devletinin inşa edilmesiyle beraber 1 milyondan çok Yahudi göçmenin onayı ve bu göçmenlere millet bilinci sağlanması en öncelikli amaç haline gelmiştir. Öte yandan işçi partisi, İsrail Devleti'nin inşaatının peşinden savunma ve emniyet alanlarında oldukça ağır bir politika uygulamıştır. İşçi Partisi Kudüs devletini tek parça olarak İsrail Devleti'nin hâkimiyetine ve İsrail Devleti'nin başkenti şeklinde açıklamaktadır. Kudüs devletinin Filistinli halkına yönetim imkânlarından yararlanmasını destekleyen işçi partisi, şehirde Arap ve Yahudiler için farklı

yerleşim bölgeleri oluşturulmasını savunmaktadır. İşçi Partisi, 1967 senesi işgali ardından ileri sürülen barış taraftarı çözümlerde bile Kudüs devletini bir bütün olarak İsrail kontrolün de ve başkent olmasında baskı yapmıştır. İşçi Partisi, barış döneminin en sıkıntılı maddelerinden biri olan Filistinli göçmenler probleminin açığa çıktığı 1948 senesinden itibaren göçmenlerin geri dönüş hakkını onaylamamaktadır (Özdemir, 2000, s. 102).

İşçi Partisi'nin Ürdün'le bağı, Ürdün kraliyet ailesi tarafından ilerletilmiştir. Haşimi taraflısı olan parti grupları, 1948 senesinin ardından Filistin'in Ürdün'e dahil olan topraklarda Filistin ulusalcılığın oluşumunu engellenmesi ile toprak dağıtım meselesiyle ilgili Kral Hüseyin'le uzlaşabilmek için Amman'da Haşimi monarşisinin devam etmesi gerektiğini dile getirmiştir. 1970' te Yigal Allon, Batı Şeria'da Filistin halkının demografik yoğunluğunun fazla olduğu toprakların Ürdün'ün siyasi otoritesine vermeyi öngören strateji öne sürmüş fakat reddedilmiştir. Toplumsal demokrasi ve işçi siyonizm kanaatini desteklemektedir (Serbest, 2015, s.230). 2022 senesinde gerçekleşen seçimlerde 4 koltuk sahibi olmuştur. İşçi partisi bir muhalefet partisidir.

3.4.2.6. Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi

Agudat Yisrael ve Degel Hatorat Partilerinin 1992 yılında birleşmeleri sonucunda oluşmuş olan bir partidir. Bu iki parti dindar olan Aşkenazi Yahudi kesimi üzerinde faaliyetlerini sürdürmekteydi. Bu partiler bazı konularda farklı görüşlere sahip olsalar da Knesset'te daha güçlü olabilmek için bir çatı altında güçlerini birleştirmişlerdir. İsrail Devleti'nde Askenazi Ortodoks grubunu temsil eden partilerin başında Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi gelmektedir. Bu parti din ile devlet işlerinin ayrılmasına karşı çıkmışlardır. Hukuk sisteminin daha çok Yahudiliğe has olan kurallardan oluşmasını istemişlerdir.

Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi, Filistin Devleti ile yürütülen görüşmeleri Knesset toplantılarında veto ederek bu görüşmelerin sonlandırılmasını istemektedir. Koalisyon hükümetinde bulunan bu parti, hükümetin mali yardımlarla ilgili yaptığı çalışmalar sırasında Knesset toplantılarına katılmama gibi eylemleri uygulamaktadır. Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi, İsrail Devleti'nin iç ve dış politikalarında Yahudilik esaslarının uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Ülkenin dini kurallara yönetilmesini istemektedirler (Chetrit, 2000, s.59). Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi'ne göre vaat edilmiş topraklar tanrı tarafından Yahudilere verilmiştir. Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi, 2022 yılında yapılan seçimlerde Knesset'te 7 tane iktidar tarafında sandalyenin sahibi olmuştur.

3.4.2.7. İsrail Beytenu (İsrail Evimiz)

İsrail Beytenu Partisi (İsrail Evimiz): Aşırı milliyetçi, sağcı kesime hitap eden parti, Avigdor Lieberman, Yuri Stern ve Ida Nudel tarafından 1999 yılında seküler parti olarak kurulmuştur. Ukraynalı revizyonist Siyonist lider olan Ze'ev Jabotinsky'nin görüşlerini kendilerine örnek alan parti, liberal ekonomi ve revizyonist Siyonizm'i savunmaktadır. İsrail Beytenu Partisi, kurulduğu tarihten beri göçmenlerin asimilasyon edilerek siyasi olarak uyum sağlamalarını amaçlamaktadır. Partinin Knesset seçim listelerinde göçmen milletvekili aday sayısı fazladır. Rusya'dan gelen Yahudiler tarafından kurulan parti, ülkenin tamamına hitap eden milliyetçi bir parti olduğunu ve etnik kökenlerine bakmadan siyaset yapmadıklarını ifade etmektedirler. Fakat İsrail Devleti'nde yaşayan liberaller tarafından İsrail Beytenu Partisi'nin bir Rus partisi olarak belirtilmektedir (Edelman, 1994, s.180). İsrail Beytenu Partisi görüşleri dört tane güvenlik maddesiyle açıklamaktadır. Bunlar kişisel güvenlik, ulusal güvenlik, eğitim güvenliği ve sosyoekonomik güvenlidir.

Parti programında partinin hedefleri belirlenmiştir. Bu hedefler hoşgörü içerisinde, gelenekçi ve modern olarak Yahudiliği dünyaya yaymak, dünyadaki Yahudilerin İsrail Devleti'ne göç etmelerini sağlamak, suç oranını düşürmek ve verilen sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu parti serbest piyasa ekonomisinin ülkede kullanılmasını istemektedir. İsrail Beytenu Partisi, yeni bir vatandaşlık yasasını çıkartarak halkın ülkeye olan sadakatinin kontrol edilmesini savunmaktadır.

İsrail Beytenu Partisi 2009 seçimlerinden önce ülkede meydana gelen istikrarsız ortamdan faydalanarak kendi halkından ve göçmenlerden oy toplamayı amaçlamıştır. Bu nedenle tansiyonun yüksek olduğu Gazze ve Lübnan sınırlarında yaşayan seçmenlerin oyunu kazanmışlardır. Hamas'ın saldırılarına maruz kalan Sderot, Birşiba, Aşkelon gibi bölgelerde Likud Partisi ile İsrail Beytenu Partisi oyların çoğunluğunu kazanmıştır. Bu parti İsrail Devleti'nin AB ve NATO'ya üye olmaları gerektiğini savunmaktadır (Zohar, 2016). AB'ye girme nedenleri arasında Avrupa vatandaşlığına sahip olan vatandaşların çok olması, Avrupa ile olan ticaret antlaşmaları, İsrail ile Avrupa arasındaki güçlü kültürel bağların var olması gösterilebilir. Parti Arap devletlerini İsrail-Arap savaşlarının tek sorumlusu olarak görmektedir. Radikal İslamcı Grupların İsrail Devleti'ni tehdit etmesinin ABD ve Batı Avrupa ülkelerini de tehdit edildiği manasına geldiğini ifade ederek hedeflerinin ortak olduğunu belirtmektedirler. Muhalefet kanadında yer alan parti 2022 yılındaki seçimlerde 6 tane sandalye kazanmıştır.

3.4.2.8. Meretz Partisi

Ratz, Mapam ve Shinui partilerinin birleşmesiyle, 1992 yılında kurulan parti, sol partilerin tarafında yer almaktadır. Parti genellikle barışı, çevreci, insan haklarını savunan ve kalkınmayı destekleyici açıklamalarıyla ön plana çıkmaktadır. Uluslararası siyaset arenasında Yeşiller Partisi olarak da bilinen parti, sosyalist enternasyonal bir partidir. Kurucu partilerinden biri demokratik sosyalist olan Mapam, diğer kurucu partileri olan Ratz ve Shinui'den farklı siyasi düşüncelerine sahip olmasına rağmen üç parti de Arap azınlıklardan oluşan İsrail vatandaşlarının karşılaştığı ayrımcılıklara karşı olan ve Filistin ile Arap ülkeleriyle barış siyaseti izlenmesi gerektiği fikrini savunmaktadırlar. Meretz Partisi'nin savunduğu dört tane konu bulunmaktadır. Bunlar insan hakları, sosyal eşitlik, çevresindeki ülkelerle eşit ve adaletli bir barış ortamı ve doğal çevrenin korunmasıdır (Eker, 2005, s. 38).

Meretz Partisi, başta azınlıklar ve yabancı çalışanlar olmak üzere çalışanların haklarının korunması gerektiğini ve sosyal eşitliğin olduğu demokratik ve refah seviyesi bir ülkenin var olması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca haklarını korumaya çalıştıkları diğer grup kadınlar ve eşcinsellerdir. Eğitim sisteminin katı bir biçimde dinden ayrılması gerektiğini savunmaktadır. Çevreci bir parti olan Meretz Partisi, su ve doğal enerji kaynaklarının korunması gerektiği ve etkili bir biçimde kullanılması gerektiği konusunda duyarlıdır (Serbest, 2015, s.233). İsrail Devleti ile Filistin arasındaki savaşın son bulması için iki tarafında birbirini tanımasını, Kudüs'ün iki ülke arasında paylaşılmasını ve 2003 yılında kabul edilen Cenevre Sözleşmesine göre iki devletli çözüm üretilmesi ve İsrail Devleti'nin 1967 öncesindeki sınırlarına dönmesi gerektiğini savunmaktadır.

Meretz Partisi'nin dış politika ile ilgili barış yanlısı tutum sergilemesi ülkedeki siyasi partiler için önemlidir. Partiye göre İsrail-Filistin arasında devam etmekte olan çatışmaların sonlandırılması durumunda Ortadoğu'da kapsamlı bir barış hayata geçecektir. Meretz Partisi'nin en büyük diplomatik başarısı Arap ülkeleri ile böyle bir barışın yapılmasıdır. İsrail Devleti'nin güvenliği de bu barışa bağlıdır. Filistin, Suriye ve Lübnan ile barış anlaşmaları imzalanabilirse Arap ülkeleri ile kalıcı barış sağlanmış olur. Meretz Partisi, Mısır ile Ürdün ile yapılan barış anlaşmalarını eksikliklerine rağmen desteklemekte, hatta bu ülkeler ile yeni ve daha kapsamlı bir barış anlaşması yapılarak anlaşmaların kalıcı olmalarını istemektedir (Arian, 1981, s. 17). Meretz Partisi, İsrail Devleti'nin İran ile olan kaygılarını desteklemekte ve İran'ın uyguladığı köktencilik politikasının İsrail Devleti'nin güvenliği için sorun olacağını belirtmektedir. Laiklik ve sosyal demokrasi yanlısı olan ve iktidar partisinin safında olan Meretz Partisi, 2022 yılında yapılan seçimlerde seçim barajını geçememiştir.

3.4.2.9. Kadima Partisi

Ariel Şaron'un Likud Partisi'nden ayrılması ile 2005 yılında kurulmuştur. Kadima Partisi siyasi arenada kendilerini Likud Partisi ile İşçi Partisi gibi bir merkez parti olarak görmektedir. Ariel Şaron Likud Partisi'nin başkanı olduğu dönem olan 2004 yılında Gazze ve Batı Şeria'da bulunan Yahudi yerleşimlerinden bazılarının nüfus ve güvenlik tehdidi nedeniyle boşaltılması gerektiğini savunan bir plan açıklamıştır. Bu plan hem parti içindeki bazı kişiler hem de başkanı olduğu koalisyon hükümeti ortakları olan partiler tarafından sert bir şekilde reddedilmiştir. Koalisyon hükümeti ortaklarından olan İşçi Partisi'nin başkanı olan Simon Perez başkanlığı Amir Peretz'e kaybetmiştir. Ayrıca Likud Partisi içerisinde de kendisine muhalefet olanların sayısı artarak baskıları beraberinde getirmiş ve hem partide hem de hükümette ayrılıkları beraberinde getirmiştir. Bu durum üzerine Ariel Şaron Kasım 2005 yılında partiden istifa etmiş ve yeni bir parti kuracağını belirtmiştir (Serbest, 2015, s. 238). Dönemin cumhurbaşkanı olan Mose Kat Sav ile iletişime geçerek hükümeti feshederek genel seçimlerin yapılmasını istemiştir.

Kadima Partisi, kendisini seküler bir parti olarak göstermekte ve herkesin istediği gibi ibadet etmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle Ortodoks Hristiyanlar ile diğer grupların birbirleri ile çatışmalarının son bulmasını istemiştir. Ayrıca Yahudi olmak isteyen kişilere Ruhani liderler tarafından kolaylık getirilmesini istemiştir. Ariel Şaron'un rahatsızlığından sonra partinin başına geçen Ehud Olmert 2006 yılında yapılan seçimlerde 29 tane sandalye kazandı ve Knesset 'teki en büyük parti olarak koalisyon hükümetine liderlik ederek hükümeti kurmuştur. Parti 2015 yılında faaliyetlerine son vererek kapatılmıştır.

3.4.2.10. İhud Leumi (Milli Birlik) Partisi

Ulusal Birlik Partisi (MBP), dini Siyonizm yanlısı olan Herut, Moledet ve Tekuma partilerinin 1999 yılındaki seçimlerden önce birleşmeleriyle kurulmuş olan sağ partidir. Ulusal Birlik Partisi'nin kurucu lideri Rehayam Ze'evi'dir. Parti İsrail Devleti'nin bulunduğu toprakların eskiden beri Yahudilere ait olduğunu, bu topraklar üzerinde kurulmuş olan Yahudi devletinin korunması gerektiğini ifade ederek İsrail vatandaşlarının güvenliğini kazanmaya çalışmıştır. Bu görüşlerinden dolayı kendilerini İsrail siyasetinin milliyetçi partilerinden birisi olarak görmektedirler. Parti, İsrail Devleti'ni Yahudi demokrat bir ülke olarak görmek ve devletin, Yahudilerin ve Siyonistlerin tanrı tarafından her zaman korunacağını ifade etmektedir. Bu nedenle İsrail Devleti'nin bir Yahudi devleti olduğunu düşünmeyen siyasi partilerin ya da siyasetçilerin Knesset'te bulunmaması gerektiğini sürekli olarak ifade etmektedir (Zohar, 2016). Bu görüşünü gerçekleştirmek için yasama sistemi üzerinde dinin daha fazla etkili

olmasını istemektedir. Parti görüşüne göre ülkede yaşayan vatandaşların sosyal hayatlarının her döneminde eğitim, kültür ve kişisel Yahudi kimlikleri korunmalıdır.

Partinin temel ilkesi olarak devletin güvenliği, uygulanacak olan politikaların tamamında öncelikli olmalıdır. Ulusal Birlik Partisinin vaat edilmiş topraklarda sadece İsrail Devleti'nin varlığını tanınması, partinin iç ve dış güvenlikteki birinci maddesidir. Partinin dış politikasının odak noktası ise İsrail Devleti'nin Yahudi hâkimiyetinde kalması ve ülke güvenliğinin sağlanmasıdır. İsrail Devleti'nin komşu ülkelerle barış içerisinde varlığını devam ettirmesini, bu barışın sağlanması için realist bakış açısını benimsemelidir. Fakat barış ortamı oluştururken İsrail vatandaşlarının ne pahasına olursa olsun güvenlikleri sağlanmalıdır. Parti bazı dönemlerde koalisyon hükümetleri içerisinde yer almıştır. İsrail Devleti'nin dış politikalarında fazla söz sahibi olmasa da diaspora konularında etkili olabilmektedir.

Parti diasporaya önem vermekte ve diasporadaki Yahudilerin korunmasını ve bunlarla iletişimlerin kesilmemesi gerektiğini belirtmekte ve diaspora çıkarları için Yahudilerin yaşamakta olduğu Avrupa ülkeleri ile ABD ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Serbest, 2015, s. 238). Finansal olarak ABD'ye bağımlı olan İsrail Devleti'nin finansal özgürlüğünü sağlamasını savunmakta ve diğer partiler gibi ABD ile olan ilişkilerini daha fazla geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. 2022 yılında yapılan seçimlerde 12 tane milletvekili kazanmıştır.

3.4.2.11. Mafdal (Ulusal Dindar) Partisi

Ulusal Dindar Parti 1956 yılında kurulmuş olan Mizrahi ve Hapoel Ha Mizrahi partilerinin birleşmesiyle kurulmuş olan, dini Siyonizm taraftarı ve sağcı bir partidir. Aşırı sağcı olan Yahudi Evi Partisine Milli Birlik Partisi ile beraber partiyi feshederek 2008 yılında katılmıştır. Mafdal Partisi, Yahudi ve demokratik bir İsrail Devleti'nin olmasını istemiştir. Parti koalisyon olarak bulunduğu hükümetlerde genellikle din işleri ve eğitim bakanlığı görevlerini üstlenerek devletin Yahudi özelliklerinin devam etmesini sağlamıştır (Arian, 1981, s. 17-18).

Ülkenin sınırlarının Tevrat'ta belirtilen 'İsrail toprakları İsrail halkına aittir ve onun hakkıdır' ifadesinin geçerli olduğunu savunmaktadır. Partinin bu düşüncesi sonucunda Kudüs'ün kesinlikle İsrail Devleti'nin daimî başkenti olarak görülmektedir. Bu nedenle Filistin Devleti'nin Kudüs'te çalışmalarına devam eden bütün birimlerinin kapatılmasını, Doğu Kudüs bölgesinde daha fazla Yahudi vatandaşın yerleştirilmesini ve Harem'i Şerif bölgesinin sadece Yahudilerin kutsal bölgesi olarak tanıtılması gerektiğini savunmaktadır. 2022 yılında yapılan seçimlerde sandalye kazanamamıştır.

3.4.2.12. Moledet Partisi

Moledet Partisi yasadışı ilan edilen Kach Partisi'nin devamı olarak görülmektedir. Kach Partisi 1971 yılında yapılan Camp David Anlaşması'na tepki olarak New Yorklu bir Yahudi olan Haham Meir Kahane Kach tarafından kurulmuştur. Kach Partisi aşırı sağcı ve milliyetçi bir partidir. Moledet Partisi ise emekli general olan Rehavam Ze'evi tarafından 1988 yılında kurulmuştur. Ze'evi Filistinliler ile İsraili Arapların başka Arap ülkelere göç ettirilmelerini istemiştir. Parti 1990 yılında Likud tarafından kurulan koalisyon hükümetinde bulunmuştur. Madrid Konferansı'na katılan hükümeti protesto etmek için hükümetten ayrılmıştır. 2003 yılında kurulan hükümette Turizm Bakanlığı görevi Moledet Partisi'ne verilmiştir. Bazı partiler tarafından anti-demokrat olarak görüldükleri için tepki görmüştür. Parti 2008 yılında diğer partilerle birleşerek Yahudi Evi Partisini kurdular (Eker, 2005, s. 38).

3.5. YÜRÜTME

İsrail Devleti'nde kuvvetler ayrılığı ilkesi vardır. Bu ilkeye göre ülkede yürütme yetkisi hükümete aittir. Devlet başkanı, başbakan ve bakanlar kurulundan oluşan hükümet, temel kanunun maddeleri çerçevesinde yürütme görevini yerine getirir. Hükümeti kurma yetkisi cumhurbaşkanına aittir. Ancak Cumhurbaşkanı, Mecliste çoğunluk sağlayan partiye hükümeti kurma yetkisi veremez. Ülkenin kalıcı koalisyon sistemi Hükümet tarafından yönetildiği için koalisyon kurma olasılığı yüksek olan partilere hükümeti kurma yetkisi verilebiliyor. Parlamentoda Knesset üyelerinin çoğunluğunun oyunu alan kişi Başbakan seçiliyor. Knesset'in 120 üyesi var. Hükümet basit çoğunluğu aldığı sürece güvenoyunun- dan yararlanabilir. Hükümeti kurmakla görevli partilerin koalisyon hükümeti kuramaması durumunda Knesset feshediliyor ve yeni seçimler yapılıyor. Seçilmiş Başbakan ve Başbakan yardımcılarının Knesset üyesi olması gerekmektedir (Ben-Haim, 2008, s.60-68). Ancak görev yapan bakanların Knesset üyesi olma zorunluluğu yoktur. Ancak görev yapan tüm bakanların İsrail vatandaşı olması gerekiyor. Bu bakanların İsrail'de kalması da zorunludur.

Başkan tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Knesset üyesinin göreve başlamasından itibaren 28 gün içinde hükümeti kurması gerekiyor. Bu dönemde Hükümetin kurulamaması durumunda bu süre cumhurbaşkanı tarafından 14 gün daha uzatılabilir. Bu süre içerisinde hükümet kurulamazsa, hükümet Knesset'ten güvenoyu alamazsa veya hükümeti kurmakla görevli üye başkana hükümeti kuramayacağını bildirirse cumhurbaşkanı ona güvenebilir. Bu görev 3 gün içinde hükümeti kurabileceğini söyleyen bir Knesset üyesi. Ayrıca eğer hükümet bunun yaratılamayacağına inanıyorsa, bu durumu Knesset üyesine bildirebilir. Böyle bir durumun ortaya çıkması halinde, Knesset üyelerinin çoğunluğu, Başkanın yazılı onayı ile 21 gün içinde bu görevin kendi seçtikleri bir Knesset üyesine verilmesini talep

edebilir. Bu talebe cevaben cumhurbaşkanının talep sahibine 2 gün içinde hükümeti kurma yetkisi vermesi gerekiyor.

Hükümet genellikle Knesset'te çoğunluk oyu ile seçildiğinden Knesset'in hükümeti kontrol etmesi ve denetlemesi mümkün değildir. Ülkenin kanunları defalarca değiştirildi. İsrail'de vatandaşlar ve devlet kurumları arasındaki çatışmalar, genişleyen bürokratik yapı nedeniyle daha da kötüleşiyor. Bu anlaşmazlıkları çözmek için Knesset, 1971'de devlet müfettişliğinin yetkilerini ombudsman birimini de kapsayacak şekilde genişletti. Ombudsmanın görevi, müfettişlerin yetkisi altında devlete veya kamu kurumlarına karşı yapılan kamu şikâyetlerini incelemektir. Aynı zamanda halk ile devlet arasında bir nevi hakem olarak da görülebilir. Ülkede 1988 yılında kabul edilen Temel Kanun'da devlet müfettişleri görevleri bellidir. Bu kanuna göre ülkedeki bakanlıkların, birliklerin, mahalli idarelerin ve tüm kamu kurumlarının kanunla belirlenen görevleri yerine getirip getirmediği, gelir ve giderleri, faaliyetleri ve yaptıkları işin ahlaka uygun olup olmadığı kontrol edilmektedir. İlkeler. Bu çalışmalara ilişkin raporlar tutulmakta ve gerekli yerlere sunulmaktadır.

Başkan devletin başı olarak hareket eder. Tek bir dönem için Knesset' ten yedi yıllığına seçilir. Eyaletteki en yüksek seviye olarak kabul edilmektedir. İsrail vatandaşı olan herkes başkanlık adaylığına katılabilir. Ancak aday olacak kişinin seçim gününden 10 gün öncesine kadar Knesset'in en az 10 üyesi tarafından aday gösterilmesi gerekir. Başkan seçilebilmesi için Knesset üyelerinin salt çoğunluğunun oyunu alması gerekmektedir. Ülkedeki en üst düzey olarak kabul edilse de işlevleri genellikle semboliktir (İsrail Dışişleri Bakanlığı, 2010, s. 79). Knesset özel çoğunluğu elde ederse, cumhurbaşkanını görevini yerine getiremediğini düşündüğü takdirde görevden alabilir. Görevleri aşağıda listelenmiştir:

- Cumhurbaşkanı yetkilerini belirlemek dışında kalan kanunların tamamını imzalamak
- Yeni seçilmiş olan Knesset meclisinin ilk oturumunu başlatmak
- Yeni hükümetin kurulması için Knesset 'ten bir kişiyi görevlendirmek
- Hükümet raporlarını cumhurbaşkanına sunar
- İsrail Devleti'ne gelecek olan diplomasi temsilcilerinin kabul edilmesi
- Knesset 'in kabul ettiği antlaşmalarını imzalamak ve kanunlarda belirtilen yetkilere uygun olacak şekilde yargıçların atamasını yapmak ve görevlerine son vermek.

Isaac Herzog 7 Temmuz 2021 yılından itibaren İsrail Devleti'nin cumhurbaşkanlığı görevini yürütmektedir. Cumhurbaşkanlığı görev süresi yedi yıldır ve cumhurbaşkanı, İsrail'in meclisi Knesset'te gerçekleştirilen seçimleri kazanan kişi tarafından atanır. 2028 yılında yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ardından Isaac Herzog' un görev süresi sona erecektir. Cumhurbaşkanının, uluslararası anlaşmaları imzalama, başbakanı atama,

büyükelçilerin onayını verme ve İsrail Bankası başkanını atama gibi önemli yetkileri bulunmaktadır, ancak bu görev, ülke içinde daha çok sembolik bir nitelik taşımaktadır.

İsrail’de başbakanlık görevini, 29 Aralık 2022 tarihi itibarıyla Binyamin Netanyahu üstlenmiştir. Başbakanların görev süresi, hükümetin kendisini feshetmediği müddetçe dört yıldır. Ancak genellikle, Knesset’in hükümetin yeterli oy alması durumunda feshetmesi ve yeni bir hükümet kurulması yönündeki yetkisini kullanması nedeniyle başbakanlar dört yıldan önce görevlerini bırakmak durumunda kalmaktadır. Başbakan, Knesset içerisinde bir üyenin cumhurbaşkanı tarafından aday gösterilmesiyle seçilir. Seçilen kişi, 28 gün içinde hükümeti kurmakla yükümlüdür ve kurulan hükümet Knesset'in güvenoyu almalıdır. 1996 ve 2001 yıllarında yapılan başbakanlık seçimleri ise doğrudan halkoyu ile gerçekleştirilmiştir. Başbakan genellikle koalisyon hükümetinin en büyük partisinin lideridir ve yürütme yetkisini kullanmak, bakanlar kuruluna başkanlık yapmak gibi önemli sorumlulukları vardır (Ateş ve Ekşi, 2020, s. 78).

İsrail Devleti'nin kuruluşundan bu yana, meclis tarafından 15 farklı kişi başbakanlık yapmıştır. En son başbakanlık görevine, 29 Aralık 2024 tarihinde Binyamin Netanyahu atanmıştır. İsrail'in önceki başbakanları arasında David Ben-Gurion, Moşe Şaret, Levi Eşkol, Yigal Allon, Golda Meir, İzak Rabin, Menahem Begin, İzak Şamir, Şimon Peres, Binyamin Netanyahu, Ehud Barak, Ariel Şaron, Ehud Olmert, Naftali Bennett ve Yair Lapid bulunmaktadır. Ülkenin bağımsızlık bildirisini okuyan ve İsrail'in ilk başbakanı olan David Ben-Gurion'dur (Troen ve Noah, 1995, s. 209-215). Binyamin Netanyahu, İsrail tarihinin en uzun süre başbakanlık yapan kişisidir. Ariel Şaron, ülkenin 11. başbakanı olarak Lübnan İç Savaşı sonrasında savunma bakanlığına atanmış ve Sabra ile Şatilla katliamlarındaki rolleri nedeniyle eleştirilmiştir.

Hükümetin faaliyetleri, bakanlar kurulu tarafından yürütülmektedir. Bu kurul, haftada en az bir defa toplanarak, Başbakan ile üyeleri arasındaki iletişimi sağlamaktadır. İngiliz manda yönetiminden devralınan yetkiler hâlâ bakanlar kurulu tarafından kullanılmakta, ancak kritik konularda nihai yetki hükümete aittir. Bunun sebebi, yürütme gücünün yasamaya kıyasla daha geniş bir alana yayılmasıdır. İkincil yasama, yürütme organının belirli konularda kanun yapma yetkisini ifade eden bir süreçtir ve yasama organının koyduğu kurallar çerçevesinde oluşur (Aykaç ve Dursun, 2012, s.363).

Kabine üyeleri, Başbakan ile iş birliği içinde çalışmalarını sürdürmektedir. 1992’de yapılan bir değişiklikle, bakanlar kurulu üyeleri ve bakan yardımcılarının çoğunluğunun Knesset ’ten seçilmesi şartı getirilmiştir. Başbakan ise, 1996 ve 2001 yıllarında halk tarafından doğrudan seçilmesinin dışında, her zaman Knesset tarafından atanmıştır. Başbakanlık ve

parlamento seçimleri, dört yılda bir birlikte gerçekleştirilmektedir. Ancak, başbakanın yetkileri yasalarla tam olarak belirlenmemiş olup, ülkenin lideri olarak sadece Temel Kanun'da bir ibare bulunmaktadır (Sharet, 1972, s.191).1991'de gerçekleştirilen bir yasal düzenleme ile milli güvenlik konularını denetlemek üzere bir bakanlar komitesi kurulmuştur ve bu komitenin başkanlığı da Başbakan'a aittir.

Kabinenin, idari ve siyasi görevleri vardır. Ekonomi, dışişleri ve savunma gibi kritik öneme sahip bakanlıklara, deneyimli ve devlet tecrübesi yüksek kişiler atanır. Hükümetin çalışmaları, oluşturulan bakanlık komiteleri aracılığıyla yürütülmektedir. 1991 yılına kadar bakanlık komitelerinin kurulması zorunlu değildi. Genellikle, koalisyon partileri içinde en büyük olanının lideri başbakan olarak seçilir, dolayısıyla ülkenin siyasi gücü bu parti ya da koalisyona ait olmaktadır. Başbakanlık ile siyasi parti başkanları, 1996 yılında yapılan seçimlerde ilk kez ayrı olarak halk tarafından belirlenmiştir.

İsrail Devlet Denetçisi, 1949 yılında kabul edilen bir yasa ile kurulmuş olup, İsrail'in parlamenter yapısının önemli bir kurumudur. Bu kurum, kamu kuruluşlarının kontrol ve denetimini sağlamaktan sorumludur. Bakanlıkların, yerel idarelerin, sendikaların ve diğer kamu kurumlarının yasalara uygun olarak faaliyet gösterip göstermediğini, mali durumlarını ve usulsüzlük olup olmadığını denetler ve tespit edilen durumları rapor halinde ilgili mercilere sunar. Ayrıca, Knesset'teki siyasi partilerin seçim kampanyaları için harcanan paraları da denetleyerek mali durumu gözlemleme yetkisine sahiptir (Diskin ve Hanna, 1995, s.32-38). Usulsüzlük tespit edildiğinde, kanunen parasal ceza verme yetkisi de bulunmaktadır.

Devlet denetçileri, Knesset tarafından gizli oylama ile yedi yıllık bir süre için seçilmektedir. Müfettiş adaylarının belirli kriterleri karşılaması gerekmektedir. Knesset veya yerel yönetim meclislerinde görevli olanlar, siyasi pozisyonlarda bulunanlar, ticari işletmelerde dolaylı ya da doğrudan görev üstlenenler, devlet müfettişi olamaz. Ayrıca, devlet denetçisinin görev süresi sona erdikten sonra, üç yıl boyunca kâr amacı güden bir işte çalışmaları yasaktır ve kanunla belirlenmiş denetlenen kuruluşlardan herhangi birini kurmaları mümkün değildir. Parlamento, güvenilirliğini yitiren müfettişlerin görevine meclisin üçte iki oyuyla son verebilir (Gutman, 1963, s.705-710).

Ombudsman, kamu kurumlarına karşı vatandaşların şikâyetlerini inceleyerek, halk ile kamu kurumları arasındaki uyuşmazlıkları tarafsız bir şekilde çözmeyi amaçlamaktadır. Kısacası, halk ile kamu kurumları arasında bir hakem rolü üstlenmektedir. Bugün, ombudsmanın birçok farklı dalı bulunmaktadır ve İsrail'de de bu birim önemli bir konuma sahiptir. İsrail'deki ombudsmanlar, Knesset yönetimine bağlıdır. 1971 yılında, devlet ombudsmanı devlet denetçi ofisine entegre edilmiştir. Bu birleşmenin amacı, kamu

hizmetlerinin daha kaliteli ve işler hale gelmesini sağlamaktır. Ayrıca, ombudsmanın, devlet denetçilerinin itibarından faydalanarak, kamuya sunulan hizmetlerin kalitesini artırma çabası da bu entegrasyonun bir diğer nedenidir. Bu çerçevede, Devlet Ombudsman Müdürü Başkanlığı bünyesinde özel bir birim kurulmuştur. Devlet ombudsmanına, doğrudan etki altında kalanlar veya etkilenen birisini temsil edenler, şikâyetle bulunabilirler (Galnoor, 2011, s. 103).

Yasal yetki olmaksızın gerçekleştirilen eylemler ve uygunsuz davranışlar, Devlet Denetçisi tarafından denetlenen kurumlar açısından esneklik gösterebilir. Ombudsmana yönlendirilebilecek şikayetler, başkan, hükümet, Knesset veya komiteler ile yargıçlar ve yargısal işlemler hakkında olmamaktadır. Devlet ombudsmanına yapılan şikayetler son yıllarda önemli bir artış göstererek, son beş yılda %70 oranında bir yükseliş kaydedilmiştir. Her yıl iletilen şikayetlerin yaklaşık üçte biri haklı bulunmakta, bu da şikâyet edilen kurumlarla karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir orana işaret etmektedir. En sık şikâyet alan kurumlar arasında Ulusal Sigorta Enstitüsü, İsrail Polisi, Adalet Bakanlığı, mahkemeler, İçişleri Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı yer almaktadır.

Haklı bulunan şikayetler, gerekli inceleme için ilgili bakanlıklara iletilir. Bu gönderilen şikayetlerin süreçleri genellikle sessizlik içinde yürütülmektedir. Bazı durumlarda, eğer Devlet Ombudsmanı genel bir şikayetle karşılaşrsa, bu durumu kamuoyuna duyurabilir. Ombudsmanın, Devlet Denetçisi'nin gözetimi altında olması, şikayetleri ele alış şeklini daha etkili hale getirmektedir. Şikayetler gizlilik içinde değerlendirilmektedir, ancak şikayetlerin ne ölçüde çözüldüğüne dair herhangi bir veri mevcut değildir (Gutman, 1963, s.705-712). Üstelik, devlet denetçileri, işyeri yolsuzluklarını ortaya çıkaran ya da yönetimlere karşı şikayetlerde bulunan ihbarcılarını koruma yetkisine de sahiptir.

3.5.1. İsrail Devleti'nin Bakanlık Teşkilatı

İsrail Devleti'ndeki bakanlıklar, hükümet politikalarının oluşturulup, vatandaşlara hizmetlerin sunulduğu önemli yapılar olarak işlev görmektedir. Hükümetteki tüm bakanlıklar, Knesset'e karşı sorumlu olan bakanlar tarafından yönetilmektedir. Her bir bakanlık, kendisine atfedilen görevler, faaliyet alanları ve sorumlulukları bakımından birbirinden farklıdır. Örneğin, Başbakanlık Ofisi yürütme organının işleyişini yönetirken, Savunma, Adalet, Maliye ve Sanayi gibi bakanlıklar belirli nüfus gruplarına yönelik hizmet sunarlar. İsrail Devleti'nin saymadığımız daha birçok bakanlığı bulunmaktadır (<https://vizem.net/israil/yasam/siyaset/>).

Tablo 2: İsrail Devleti 37. Hükümet Bakanlıkları

Bakan	Bakanlık	Yargı Yetkisi
Eli Cohen (Aralık 2022-Ocak 2024)	Dışışleri Bakanlığı	Dış politika ve ekonomik, kültürel ve bilimsel ilişkilerin geliştirilmesi
İsrail Katz (Ocak 2024-Kasım 2024)		
Gideon Sa'ar (Kasım 2024-)		
Amihai Çikli	Kamu Diplomasisi ve Diaspora İşleri Bakanlığı	Diaspora Yahudileriyle uluslararası ve yerel diplomasi ve devlet ilişkileri
Itamar Ben-Gvir	Ulusal Güvenlik Bakanlığı	Kamu güvenliği, kolluk kuvvetleri ve ceza infazı
Mayıs Golan	Sosyal Eşitlik Bakanlığı	Yaşlılar ve gazilere yönelik hizmetler
Yitzhak Goldknopf	İskân ve İnşaat Bakanlığı	İnşaat altyapısı, konut çözümleri, kamu konutları ve konut ipotek sübvansiyonları
Hayır Barkat	Ekonomi Bakanlığı	Ekonomik politika
Michael Malchiel	Din İşleri Bakanlığı	Dini tesisler ve hizmetler için bütçeler, dini kurumlara hibeler ve mali yardımlar
Uriel Buso	Sağlık Bakanlığı	Kamu sağlığı politikası ve sağlık hizmetleri
İsrail Katz	Savunma Bakanlığı	İç ve dış askeri tehditlere karşı savunma
Yoav Ben Tzur	Çalışma, Sosyal İşler ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Sosyal refah politikası ve program yönetimi
Miri Regev	Ulaştırma, Ulusal Altyapı ve Yol Güvenliği Bakanlığı	Kara, deniz ve hava taşımacılığı hizmetleri ile yol güvenliği konuları
Miki Zohar	Kültür ve Spor Bakanlığı	Kültür ve sporun teşviki
Bezalel Smotrich	Maliye Bakanlığı	Ekonomik politika, kamu bütçelemesi, gelir hizmetleri, mali düzenleme

Haim Katz	Turizm Bakanlığı	Turizmle ilgili politika ve program yönetimi
Ofir Sofer	Aliyah ve Entegrasyon Bakanlığı	Yeni göçmen işleme, toplumsal entegrasyon, geri dönen sakinler için göçmenlik hizmetleri

Tabloda görüldüğü üzere, bakanlıklar Başbakan'ın kabinesine bağlı üyeler tarafından yönetilmektedir. Ancak bazı bakanlık makamları doğrudan başbakan tarafından yürütülmektedir. Örneğin, mevcut Başbakan Benjamin Netanyahu, Kamu Diplomasi ve Diaspora İşleri Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı'nın da başkanlığını üstlenmektedir. Bakanların çoğu, başbakan tarafından atanır. Ancak bu atamalar, genellikle ülkenin orantılı temsil seçim sisteminde siyasi partilere dağıtılan oy oranlarına göre yapılır ve Başbakan bir koalisyon hükümeti oluşturma çabası içinde olur. Kabinenin bileşiminin Knesset tarafından onaylanması gerekmektedir, fakat bu onay süreci genellikle sadece bir formalite olarak kabul edilmektedir.

3.5.2. Eğitim Bakanlığı

İsrail Devleti'nin değerli miraslarından biri eğitimidir. Eğitim sisteminin temel görevi, farklı etnik, kültürel, siyasi ve dini kökenden gelen çocukları, bir arada yaşadıkları demokratik bir toplumda sorumlu ve faydalı bireyler olarak yetiştirmektir. İsrail Eğitim Bakanlığı, 1949 yılında kurulmuş olup ülkenin eğitim sistemini 0–18 yaş arası kapsayan zorunlu eğitimin yanı sıra ortaöğretim sonrası eğitim ve öğretmen yetiştirme dahil olmak üzere tüm kademelerden sorumludur. Ülkenin eğitim sistemi vatanseverliği, Yahudi değerlerini, hoşgörüyü ve özgürlüğü ön plana çıkarıyor. Eğitim sistemi öğrencilere ülkenin bilimsel bilgisini sağlamaktadır. Ülkenin eğitim sistemi etnik kökene göre dört bölüme ayrılmıştır. Bunlar, çoğu öğrencinin öğrenci olduğu devlet okulları olan Mamlachti okullarıdır; Yahudi geleneklerinin daha önemli olduğu resmi dini okullar olan Mamlachti Dati okulları; Dürzi Arap tarihi ve kültürü hakkında Arapça bilgilerin verildiği Dürzi Arap okulları ve uluslararası yardım okulları. Derneğin eğitim verdiği özel okullardır (Küçük, 2023, s. 298-310).

İsrail Eğitim Bakanlığının amacı çeşitli konularda çeşitli etkinlikler düzenleyerek ülkedeki öğretmen ve öğrenciler arasındaki hoşgörüyü artırmak, Yahudilik geleneklerini, demokratik ve hukuki kuralları, Siyonizm'i öğretmek, Yahudilerle Araplar arasındaki ilişkileri geliştirmek ve askerlik hizmetini teşvik etmektir. Bu çalışmalara ilişkin Bakanlığın yardımı üç düzeyde sağlanmaktadır. Birinci düzeyde Yahudilik, Siyonizm, demokrasi ve yurttaşlık eğitimi konuları önemlidir. İkinci düzeyde şu konulardan biri önerilmektedir: Demokratik deneyimler veya bütünleşmiş Yahudi çalışmaları. Okullar bu derslerden birini seçer ve istedikleri alanda faaliyet gösterirler. Üçüncü aşamada Birleşik Yahudilik üzerine çalışmalar, okullarda

demokratik deneyimler, okullarda Beyt Midraş, Eshkolot grup programı, ebeveynler, öğretmenler ve öğrencilerle zenginleştirme çalışmaları, Yahudi ve Arap çocuklara yönelik ortak çalışmalar gibi seçeneklerden bir veya birkaçını seçebilirler (Batuk ve Mert, 2017, s.119).

Bakanlığın görev ve amaçları; eğitim politikalarını oluşturmak, okul müfredatlarını ve eğitim standartlarını belirlemek, öğretim kadrosunun lisanslama, denetim ve performansını gözetmektir. Zorunlu eğitim yasası doğrultusunda okul binaları inşa edilir ve bakım, onarımları yapılarak öğretmenlerin istihdamı ve eğitimi yürütülür. Ayrıca bakanlık, altı coğrafi bölgede yerel eğitim ofisleri aracılığıyla merkezden yönettiği bir sistem işler; yerel okulların performansını denetler, kalite güvencesi sağlar. Son olarak bakanlık, yasalar kapsamında engelli çocuklara yönelik özel eğitim düzenler, belirli yaş aralığında ücretsiz eğitim sağlar ve ilgili kriterleri belirler (Galnorr, 2011, s. 70-78).

3.5.3. Sağlık Bakanlığı

İsrail Sağlık Bakanlığı, 1948 yılında kurulmuş ve ülkenin sağlık sisteminden sorumlu üst düzey bir yürütme organıdır. Görevleri arasında sağlık politikalarının belirlenmesi, sağlık hizmetlerinin planlanması, denetlenmesi, lisanslanması ve koordine edilmesi yer almaktadır. Bakanlık; hastane zincirleri, ruh sağlığı merkezleri, anne-çocuk sağlık klinikleri, rehabilitasyon hizmetleri gibi hem koruyucu hem de tedavi edici sağlık hizmetlerini denetler ve yürütür. Bakanlığın örgütsel yapısında, Genel Müdür önemli bir rol oynar; Sağlık politikasının uygulanması ve sağlık sistemi operasyonlarının yönetiminden sorumludur. İnsan kaynakları, idari işler, hemşirelik, mali işler gibi birimler de doğrudan bu müdürlük altında faaliyet gösterir. Bakanlık, sağlık danışma kurulları aracılığıyla İsraillilerin evrensel sağlık sigortası kapsamındaki “Health Basket” uygulamasını destekler; bu sistem, yılda güncellenen hizmet paketiyle sağlıkta eşitliği sağlamayı hedefler (Özcan, 2006, s.390-399).

İsrail'de sağlık hizmeti veren kuruluşlar; kamu hastaneleri, özel hastaneler ve mahalli kliniklerdir. İsrail sağlık sistemi genel bütçeden finanse edilmekte, hizmetlerin sunumu kamu ve özel sektör ile doktor ve hemşireler tarafından karşılanmaktadır. Burası hemşirelerin sistemde tam zamanlı çalıştığı bir tesistir. Sağlık Bakanlığı, idare ve yapı ile bunların uygulanmasına ilişkin mevzuatı hazırlayan, ülke çapında tıbbi standartları denetleyen, gıda ve ilaçlar için kalite standartlarını koruyan, sağlık personeline lisans veren, tıbbi araştırmaları teşvik eden, sağlık hizmetlerini değerlendiren, planlama ve inşaatı denetleyen kuruluştur. İsrail'de Sağlık Bakanlığı yıllık bütçe parlamento tarafından belirlenmekle birlikte, ayrılan bütçenin hangi kalemler için kullanılacağına hükümet karar verebilmektedir. Aynı zamanda bütçe taslağının hazırlanmasında Maliye Bakanlığının etkisi de güçlü bir şekilde hissedilmektedir (Rosen, 2003, s. 85).

İsrail'de 1995 yılında yürürlüğe giren Hasta Hakları Kanunu (HHY) uyarınca Sağlık Bakanlığı'nın belirli düzenleyici alanları tanımlanmıştır. Bu düzenlemeleri kabaca uzun vadeli acil durum düzenlemeleri ve saha odaklı düzenlemeler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bunlar arasında gıda ve su hijyeni, ilaçların güvenliği ve etkinliği, sağlık personelinin eğitimi, yüksek teknoloji ve uygulamalarının sisteme dâhil edilmesine yönelik giderlerin düzenlenmesi gibi uzun vadeli sorunlar yer alıyor. Düzenlemeyle su kaynaklarının zorunlu ve uzun süreli bakım, sigara karşıtı politikalar ve hasta haklarının sürekli iyileştirilmesi. Bir diğer planlama ve düzenleme alanı ise sağlık personeli istihdamıdır. İsrail'de bin kişi başına düşen sağlık çalışanı sayısı birçok ülkenin verileriyle karşılaştırıldığında oldukça yüksektir. Yüksek ve kontrolsüz göç seviyelerine yanıt olarak İsrail'in genel bir işgücü politikası var Siyasi olması amaçlanan bu durum, bakanlığın planlama ve düzenlemede öncelikli sorunu olmaya devam ediyor (Shvarts, 1998, s. 56).

3.5.4. Dini Hizmetler Bakanlığı

İsrail'de Dini Hizmetler Bakanlığı, başlangıçta 1949'da kurulan “Dini İşler Bakanlığı” olarak ortaya çıkmış olup, 2008'de yeniden yapılandırılmıştır. Bakanlığın temel görevleri şunlardır; yerel dini konseylerin ataması, bütçelerine %40 ek finansman sağlanması ve bütçe denetimi, Yeshiva'lar (haham okulları) ve diğer dini kurumlara mali destek, fiziksel tesislerin inşası ve yenilenmesini sağlamak. Sinagoglar ve ritüel hamamlar için planlama ve finansman, Yahudi kutsal mekânlarının korunması ve denetimi, dini kutlamaların organize edilmesi ve dini yaşamın teşviki gibi işleri denetlemek. Diaspora Yahudileri ile dini ilişkilerin güçlendirilmesi, kamu kurumlarında koşerlik (kashrut) denetimi, Devlet içindeki Hristiyan, Müslüman, Dürzi vb. dini toplumlarla koordinasyon ve düzeni sağlamak gibi görevleri mevcuttur (Englard, 1987, s.202).

Bakanlığın teşkilat ve personel yapısına baktığımızda, reformla birlikte bakanlığa bağlı din konseyleri öne çıkarak yaklaşık 133 Yahudi konsey devredilmiş; yerelde sinagog, mezarlık, nikâh ve kashrut denetimini yürütmüş ve personel temininden sorumlu olmuştur. Bakanlığın merkez teşkilatı; Maliye, planlama, personel, ibadet mekânları, diaspora ilişkileri birimleri gibi bölümlerden oluşur. Başkahramatların atanması, rabbinlik mahkemelerinin yönetimi ve mevzuata uygunluğun sağlanması da doğrudan bakanlığın kontrolünde yürütülür (Jewish Virtual Library, 2024).

3.6. YARGI

İsrail yargı sistemi, bağımsızlık, hukukun üstünlüğü ve temel insan haklarının korunması ilkeleri temelinde inşa edilmiştir. Yargı yetkisi yalnızca mahkemelerce kullanılmakta olup, yürütme ve yasama organlarından bağımsızdır. İsrail yargısı üç kademeli bir mahkeme sistemi üzerine kuruludur: Birinci Derece Mahkemeleri, Bölge Mahkemeleri ve Yüksek Mahkemedir. Bu yapı hem adli hem de anayasal denetimi birlikte gerçekleştiren karma bir sistemdir (Barak, 2006). İsrail’de yargı bağımsızlığı ile güvence altına alınmıştır. Bu yasa, mahkemelerin yalnızca kanuna bağlı olarak karar verebileceğini ifade eder. Yargıçlar görevden alınamaz ve kararlarını siyasal baskıdan uzak şekilde verirler (Navot, 2007).

İsrail’in yargı sistemi, aşağıdaki üç ana düzeyden oluşur:

- Sulh Mahkemeleri (Magistrate Courts): Küçük ölçekli hukuk ve ceza davaları.
- Bölge Mahkemeleri (District Courts): Hem ilk derece hem de temyiz mercii olarak görev yapar.
- Yüksek Mahkeme (Supreme Court): En üst derece temyiz organı ve aynı zamanda anayasal denetim mahkemesidir (Rubinstein ve Medzini, 2005).

Tablo 3: İsrail Yargı Organı Yapısı

Mahkeme Düzeyi	Görevleri ve Yetki Alanı
Yüksek Mahkeme	Hem temyiz mahkemesi hem anayasal/idari yargı (Bagatz), Temel Yasalar'a uygunluk denetimi
Bölge Mahkemeleri	Orta düzey adli organ; ağır ceza, yüksek değerli davalar, bazı idari davalar
Sulh Mahkemeleri	İlk derece mahkemesi; küçük davalar, trafik, kira, aile vb.
Dini Mahkemeler	Evlilik, boşanma gibi kişisel statü davaları; Yahudi, Müslüman, Hristiyan mahkemeleri

Yüksek Mahkeme, idari işlemleri doğrudan denetleme yetkisine sahiptir. Bireyler, kamu otoritesine karşı doğrudan dava açabilir. Bu yönüyle mahkeme, yürütmenin sınırlandırılmasında etkin bir rol oynar (Barak, 2006). Temel hakların korunması hususunda ise 1992 tarihli insan onuru, özgürlük ve mülkiyet gibi hakları anayasal düzeyde güvenceye almıştır. Mahkeme, bu temel yasa doğrultusunda birçok yasayı iptal etmiştir (Rubinstein ve Medzini, 2005).

Yargıçların atanması Adalet Bakanı, Yüksek Mahkeme Başkanı, Knesset temsilcileri ve İsrail Barosu'nun da yer aldığı bir komite tarafından atanır. Bu sistem, yargının siyasal müdahaleden korunmasına yöneliktir (Navot, 2007). İsrail Yüksek Mahkemesi'nin en dikkat çekici özelliği, yalnızca bir temyiz mahkemesi değil, aynı zamanda idari yargı ve anayasal denetim işlevini de yerine getirmesidir. Mahkeme, sıfatıyla, bireylerin devletin herhangi bir organına karşı açtığı davaları doğrudan görebilir. Bu yönüyle olağanüstü yetkilere sahiptir. Mahkeme, kamu otoritesinin keyfî uygulamalarını denetleyebilir, idari işlemleri iptal edebilir ve insan hakları bağlamında karar verebilir. Bu sistem, hukuk devleti ilkesinin hayata geçirilmesinde önemli bir mekanizmadır (Barak, 2006).

Tablo 4: Mahkeme Sistemi

İSRAİL DEVLETİ'NİN MAHKEME SİSTEMİ	
Özel Mahkemeler (1 yargıç)	Açıkça tanımlanmış yargı yetkileriyle, trafik, iş, çocuk, askerlik ve belediye mahkemeleri; idari mahkemeler
Özel Mahkemeler (1 yargıç)	Medeni durumla ilgili konularda (evlenme, boşanma, nafaka, velayet, evlat edinme) yargı yetkisi değişik dini cemaatlerin yargı kurumlarına verilmiştir: Yahudi hahamlık mahkemeleri, Müslüman şeriat mahkemeleri, Dürzî dini mahkemeleri, İsrail'de resmen tanınan on Hristiyan cemaatin kilise mahkemeleri.
Asliye Mahkemesi (1 yargıç)	Hukuk ve küçük ceza davaları; hukuk ve ceza davalarında yargı yetkisi.
Bölge Mahkemesi (1 veya 3 yargıç)	Asliye mahkemeleri üzerinde temyiz yetkisi; daha önemli hukuk ve ceza davalarında ilk yargılama yetkisi
Bölge Mahkemesi (1 veya 3 yargıç)	Ülke çapında en son temyiz yetkisi; adalet uğruna müdahale etmek için gerektiğinde belli konuları ele alma hakkı; hukuka aykırı olarak tutuklanmış veya hapsedilmiş kişileri serbest bırakma yetkisi; Yüksek Mahkeme herhangi bir devlet organı veya memuruna karşı yapılan başvuruları inceler ve ilk ve son kademe mahkemesi olarak çalışır.

İsrail mahkeme sistemi genel bir mahkeme sistemi ve birkaç uzman mahkemeden oluşur. Genel mahkeme sistemi, ilk derece ceza mahkemelerini, bölge mahkemelerini ve Yüksek Mahkemeyi içerir. Kudüs merkezli Yüksek Mahkeme 12 yargıçtan oluşuyor. Tipik

olarak, başkan veya başkan yardımcısı daha büyük bir toplantı talep etmedikçe veya söz konusu konuyla ilgili yeni bir duruşma yapılmadıkça bir panel üç yargıçtan oluşur. Yargıtay, Yargıtay olarak görevlerinin yanı sıra, yerel idare mahkemelerinin görev alanına girmeyen idari davaları da karara bağlama yetkisine sahiptir.

İsrail coğrafi olarak beş bölgeye ayrılmıştır: Kudüs, Tel Aviv, Hayfa, Beerşeba ve Nasıra. Ceza mahkemeleri ve yerel mahkemeler bulundukları bölgede yargı yetkisine sahiptir. Yüksek Mahkeme ülke genelinde yargı yetkisine sahiptir. Kudüs Bölge Mahkemesi, bu yetki alanlarından herhangi birine girmeyen yerlerde açılan davalar üzerinde yargı yetkisine sahip olacaktır. Bölge mahkemeleri, ceza mahkemelerinin yetkisine girmeyen tüm ceza ve hukuk davaları ile diğer mahkemelerin yetki alanına girmeyen davalarda yargı yetkisine sahiptir (Yüksel, 2013, s.80). İş mahkemeleri, askeri mahkemeler, trafik mahkemeleri ve dini mahkemeler gibi özel mahkemeler ilgili alanlarda özel yargı yetkisine sahiptir. Bu mahkemelerin temyiz mahkemeleri tarafından verilen kararlar, yüksek mahkeme sıfatıyla Yüksek Mahkeme tarafından sınırlı incelemeye tabidir.

Medeni hukuk alanının mevcut yapısı İsrail Devleti'nin kurulduğu dönemde olduğu gibi bırakıldı. Günümüze kadar sürdürülen geleneklere göre evlenme ve boşanma konularında dini hukuk (Yahudi, İslam, Hristiyan vb.) geçerlidir. Devlet tarafından finanse edilen dini mahkeme sisteminde, haham (Yahudi) mahkemelerinin yargı yetkisi, Yahudi İsrail vatandaşlarının veya İsrail'de yaşayan Yahudilerin evlilik ve boşanma davalarıyla sınırlıdır. Ancak diğer kişisel anlaşmazlıklar her iki tarafın da anlaşması halinde çözülebilir. Daha geniş yetkilere sahip olan şeriat mahkemeleri sadece evlilik ve boşanma davalarına değil, tüm kişisel konulara ilişkin davalara bakmaktadır (Shetreet, 2017, s.106). İsrail'in seçim sistemi sonucunda ortaya çıkan parlamento çokluğu ile yakın siyasi müzakereler sonucu oluşan koalisyon hükümetleri arasındaki hassas denge, temel karar alma kurumları olan yasama ve yürütme organlarının güvenilirliğini zayıflattı. Ve yargının kararlara müdahalesi, İsrail siyasetinin yargı tarafından himaye edilmesinin artmasına yol açtı. Şu anda Yüksek Mahkeme, yasa tasarılarının hazırlanmasından parlamentonun işleyişine ve milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasına kadar çok çeşitli konularda yargı yetkisine sahip ve benzer şekilde hükümet politikasına müdahale edebiliyor.

Yargının siyaset, yasama ve yönetim üzerinde bu kadar geniş yetkilere sahip olması kamuoyu tarafından garanti altına alınıyor ancak bu durum demokrasiyle bağdaşmıyor; otoriteye ait olduğu için eleştiriliyor (Batuk ve Mert, 2017, s.115). İsrail Devleti'nde ülkenin hukuki işleri, tüm önemli cezai, hukuki ve idari konularda devleti temsil eden tek yetkili olan Başsavcı tarafından yönetilir. Devlet, mahkeme aksi yönde karar vermedikçe, başsavcının

hukuka aykırı saydığı hiçbir tedbiri alamaz. Hükümet tarafından atanan başsavcı, görevlerini siyasi sistemden bağımsız olarak yürütür. İsrail yargısı, Temel Yasalar aracılığıyla güçlü bir denetim mekanizması oluşturarak demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün korunmasında hayati bir rol oynamaktadır. Ancak bu etkinlik, özellikle son yıllarda siyasi çevrelerde yargının sınırlarının yeniden tanımlanması yönünde talepleri de beraberinde getirmiştir. İsrail örneği, yargının anayasasız bir sistemde bile ne kadar belirleyici olabileceğini ortaya koyan özgün bir model sunmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İSRAİL DEVLETİ’NİN KAMU YÖNETİMİ

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ilk olarak İsrail Devleti’nin kamu yönetimi incelenmiştir. İsrail’de kamu yönetimi güçlü bir merkeziyetçi yapıya sahip olmakla birlikte, bazı yerel inisiyatifler de sergilenmektedir; bu yapı, devletin kamu hizmetlerini denetim altında tuttuğu ve yerel yönetimlere sınırlı özerklik tanıdığı bir sistem olarak tanımlanabilir. Bu bölümde kamu yönetiminin temeli, merkezi yönetimi, personel rejimi, bürokrasi ve yerel yönetimler açıklanarak konu daha detaylı ve verimli bir şekilde işlenmiştir.

İsrail Devleti’nin, kamu yönetiminin şekillenmesinde tarihsel, demografik ve güvenlik temelli faktörlerin etkisi büyüktür. İsrail’in kuruluşundan itibaren devlet aygıtı, ulusal güvenliği sağlamak, göçmenlerin entegrasyonunu yönetmek ve devlet inşasını gerçekleştirmek üzere yapılandırılmıştır. Ayrıca, İsrail’deki etnik çoğulculuk ve din temelli toplumsal yapılar, kamu hizmetlerinin eşit dağılımını zorlaştırmakta ve kamu politikalarında kapsayıcı yönetim ilkesinin uygulanmasını sınırlamaktadır. Bu durum, özellikle Arap vatandaşlar ve Ortodoks topluluklar için hizmet eşitsizliklerine neden olmaktadır. İsrail’in kamu reformları incelendiğinde, Yeni Kamu İşletmeciliği ve sonrasında ortaya çıkan yönetim ve dijital devlet yaklaşımlarına adapte olmaya çalıştığı görülmektedir. Bürokraside siyasi atamaların etkisi ve profesyonel-idari ayrımının net olmaması, kamu yönetiminde kurumsal bütünlüğü ve hesap verebilirliği olumsuz etkilemektedir (Ben-Bassat ve Dahan, 2008).

İsrail’in kamu yönetimi sistemi, OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında bazı açılardan farklılık göstermektedir. Özellikle merkeziyetçilik derecesi yüksek olan İsrail’de, yerel yönetimlerin özerkliği Avrupa ülkelerine kıyasla oldukça sınırlıdır. Örneğin, Almanya ve İsveç gibi ülkelerde yerel yönetimlerin bütçe ve hizmet sunumu konusundaki yetkileri çok daha geniştir. Buna karşın İsrail’de merkezi hükümet, yerel hizmetlerin finansmanı ve personel yönetimi üzerinde belirleyici olmaya devam etmektedir (Galnoor, 1998).

İsrail’in bürokratik yapısı Anglo-Sakson modelden etkilenmesi yönüyle İngiltere ile benzerlik göstermektedir. Ancak İsrail’de siyasi atamalar daha yaygın olduğu için, kamu hizmetlerinde tarafsızlık ilkesi bazı durumlarda ihlal edilebilmektedir (Cohen ve Mizrahi, 2012). Kamu reformları açısından bakıldığında, Yeni Kamu İşletmeciliği (NPM) yaklaşımı İsrail’de benimsenmiş olsa da uygulamada sınırlı kalmıştır. Örneğin, performans esaslı değerlendirme sistemleri geliştirilmiş ancak kurumsal kültürde bu uygulamaların tam anlamıyla içselleştirildiği söylenemez (Arieli, 2014).

İsrail'in kamu politikaları da bazı Batı demokrasileriyle farklılıklar taşır. İsrail'i diğer ülkelerden ayıran temel özelliklerden biri de Güvenlik politikalarının kamu yönetimindeki baskınlığıdır. Bu nedenle kaynak dağılımında adalet ve etkinlik arasında denge kurmakta zorlanılmaktadır. Ayrıca etnik ve dini çeşitliliğin kamu hizmetlerinde eşit temsille yansıtılamaması, diğer çok kültürlü ülkelerle karşılaştırıldığında önemli bir zayıflık olarak öne çıkmaktadır. İsrail kamu yönetimi, gelişmiş kurumsal altyapısına rağmen çeşitli yapısal ve işlevsel sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların başında, merkeziyetçilik nedeniyle yerel düzeyde yönetim kapasitesinin sınırlı kalması gelmektedir. Yerel yönetimlerin mali ve idari özerkliğinin zayıf olması, hizmet kalitesinde bölgesel farklılıklara neden olmaktadır. Özellikle Arap belediyeleri ile Ortodoks toplulukların yaşadığı bölgelerde altyapı ve hizmet kalitesindeki eşitsizlikler ciddi eleştirilere yol açmaktadır (Yiftachel, 2006).

İsrail'de kamu politikalarının belirlenmesi sürecinde Knesset, bakanlıklar, danışma organları ve sivil toplum kuruluşları etkilidir. Özellikle güvenlik, sağlık, teknoloji ve göç politikalarında merkezi planlama güçlüdür. Kamu politikaları, ulusal güvenlik endişeleriyle iç içe geçmiş biçimde şekillenir. Örneğin, yerleşim politikaları, demografik yapı ve Filistin topraklarındaki kontrol mekanizmaları bu kapsamda değerlendirilir (Peri, 2005).

İsrail'de kamu yönetiminin hesap verebilirliği ve denetimi konusunda güçlü kurumsal yapılar mevcuttur. Başlıca denetim mekanizmaları şunlardır:

- Devlet Denetçisi (State Comptroller): Yolsuzlukla mücadele, kamu harcamalarının uygunluğu gibi konularda raporlar yayınlar.
- Yargı Denetimi: Özellikle Yüksek Mahkeme, kamu yönetimi kararlarını iptal edebilecek yetkiye sahiptir.
- Ombudsman (Mevaker HaMedina): Vatandaşların şikayetlerini değerlendirerek idari şeffaflığı artırır (Navot, 2007).

4.1. MERKEZİ YÖNETİM

İsrail Devleti'nde merkezi yönetim, Kudüs'te bulunan bakanlıklar ve bağlı kamu kuruluşları aracılığıyla yürütülmektedir. Ülke küçük bir coğrafyaya sahip olmasına rağmen, yerel yönetimlere sınırlı yetki verilmesi nedeniyle birçok hizmet doğrudan merkezi idare tarafından sağlanmaktadır. Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve ulaşım gibi temel alanlar, büyük ölçüde ilgili bakanlıkların kontrolü altındadır. Merkezileşmenin bir sonucu olarak, bölgelerde bulunan bakanlık temsilcilikleri dahi çoğu zaman öncelik kullanma yetisine sahip değildir. Bu

durum, hem yerel ihtiyaçların göz ardı edilmesine hem de hizmet sunumunda esnekliğin azalmasına neden olmaktadır (Galnoor, 1998).

Savunma, Maliye ve Adalet Bakanlıkları, merkezi yönetim içinde en güçlü aktörler olarak öne çıkar. Özellikle Savunma Bakanlığı'nın bütçe ve insan kaynağı açısından geniş yetkilere sahip olması, diğer bakanlıklar arasında bir dengesizlik yaratmakta ve kamu yönetiminin önceliklerini güvenlik eksenine kaydırmaktadır. İsrail kamu yönetimi, merkeziyetçi yapısı, güçlü bürokratik kurumları ve sınırlı yerel özerkliğiyle karakterize edilir. Reform çabalarına rağmen, yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesi sınırlı kalmış ve kamu hizmetlerinde eşitersizlik devam etmiştir (Rouhana, 1997).

İsrail de merkezi hükümet, birçok kamusal hizmet konusunda ülke çapında norm ve standartları belirlerken, yerel yönetimler genel olarak hizmetleri yürütür. lke, hükümet amaçları için 6 bölgeye ayrılmıştır (Kuzey, Hayfa, Tel Aviv, Merkez, Kudüs, Güney), ancak bu bölgeler politika belirleme yetkisine sahip değildir; İçişleri Bakanlığı bu bölgelerden sorumludur. İsrail'de üç tür yerel yönetim birimi bulunur: belediyeler (şehir meclisleri), ile şehirleri (kasabalar) ve bölgesel konseyler (köy topluluklarını içeren birlikler). Örneğin 2011 itibarıyla toplam 256 yerel yönetim biriminin 75'i belediye, 126'sı küçük kasaba, 53' bölgesel konsey ve 2'si sanayi bölgesi konseyinden oluşmuştur. Yerel yönetimler beş yıl süreli halk oylamasıyla seçilen meclisler tarafından idare edilir; belediye başkanları ve meclis yeleri doğrudan seçilir. Yerel birimler, milli öncelikli hizmetlerin (rneğin ilköğretim ve sağlık hizmetleri) sunumunda merkezi hükümetten devir alarak rol oynar; diğer yandan belediyelik hizmetler (istihkam, içme suyu, yol, kanalizasyon, atık toplama, park-bahçe bakımı, sosyal hizmetler, spor/kültür tesisleri vb.) doğrudan yönetimlerine verilmiştir (Cohen ve Mizrahi, 2012).

Buna karşılık merkezi hükümetin yerel yönetimler üzerindeki gözetimi oldukça güçlüdür. Örneğin İçişleri Bakanlığı, yerel meclisleri denetler ve gerektiğinde ile komiseri atayabilir veya seçimleri gzetleyebilir. Belediyeler, İçişleri Bakanlığı'nın belirlediği çerçevede imar, planlama, acil durum hizmetleri, eğitim ve kültür gibi hizmetleri yürütür. Aynı şekilde yerel yönetimler, ihtiyaç duyulan özel konularda İçişleri Bakanı onayıyla tüzük çıkarabilir, ancak bu yetkiler merkezi denetim altındadır. Mali bakımdan ise ana gelir kaynağı yerel emlak vergisi olan yerel idareler, merkezi bütçeden eğitim ve sosyal hizmetler için aktarılan fonları da kullanır. Bu çerçevede, merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasındaki görev paylaşımı çift yönlüdür. Merkezi hükümet ulusal standartları ve büyük hizmetleri belirlerken, yerel yönetimler bir yandan bu hizmetleri yürütür diğer yandan kentsel altyapı ve sosyal hizmetleri sağlar (Yiftachel, 2006).

İsrail kamu politikaları, güvenlik, sosyal refah, ekonomik kalkınma ve nüfus politikaları gibi öncelikli alanlarda şekillenmektedir. Güvenlik politikaları, ülkenin jeopolitik konumu nedeniyle kamu yönetiminin öncelikli ve merkezi alanlarından biridir. Savunma Bakanlığı'nın bütçeden aldığı pay, diğer kamu politikalarının kaynaklarını sınırlamaktadır (Ben-Bassat ve Dahan, 2008). Sosyal politika alanında, sınırlı kaynaklara rağmen eğitim ve sağlık hizmetlerinde kamusal müdahaleler devam etmektedir. Bununla birlikte, çeşitli etnik ve dinî gruplar arasındaki eşitsizlikler kamu politikalarının etkinliğini azaltmaktadır. Ekonomik politikalarda ise, teknoloji ve inovasyon odaklı yaklaşımlar baskındır. Devlet, Ar-Ge alanlarında önemli destekler sağlamaktadır. Buna rağmen, özellikle ultra-Ortodoks Yahudi topluluğu ve Arap vatandaşlar arasındaki istihdam sorunları kamu politikalarının sosyal uyum bağlamında yetersizliğini göstermektedir (Cohen ve Mizrahi, 2012).

İsrail'in bürokratik yapısı, büyük ölçüde merkeziyetçiliğe dayanır ve karar alma süreçlerinde bakanlıklar merkezi rol oynar. Bürokrasi, özellikle güvenlik ve savunma gibi stratejik alanlarda çok katmanlı ve güçlü bir yapı göstermektedir. Savunma Bakanlığı, istihbarat servisleri ve İçişleri Bakanlığı gibi kurumlar yalnızca teknik değil, aynı zamanda siyasal olarak da son derece etkili bürokratik aktörlerdir (Rouhana, 1997). Devlet Hizmeti Komisyonu kamu görevlilerinin işe alınmasından disiplin süreçlerine kadar personel yönetimiyle ilgilenir. Ancak bürokratik yapı yalnızca teknik işlevlerle sınırlı değildir.

İsrail'de bürokratlar sıklıkla karar alma süreçlerine doğrudan müdahil olmakta ve kamu politikalarının biçimlendirilmesinde aktif roller üstlenmektedir (Nachmias ve Rosenbloom, 1978). Bu durum, bürokratik siyaset kavramını İsrail bağlamında anlamlı hale getirir. Bürokrasinin temel özelliklerinden biri, yüksek düzeyde profesyonelleşmiş uzman kadrolara sahip olmasıdır. Özellikle planlama, maliye ve dış ilişkiler gibi alanlarda kariyer memurları uzun süreli görev yaparak kurumsal hafızayı oluştururlar. Ancak bazı araştırmalar, özellikle üst düzey atamalarda siyasallaşma eğilimlerinin hâlen devam ettiğini göstermektedir (Cohen ve Mizrahi, 2012). Ayrıca İsrail bürokrasisinin önemli bir parçası olan güvenlik bürokrasisi, sivil yönetimden oldukça bağımsız hareket eden bir yapıya sahiptir. Bu yapı; ordu, istihbarat servisleri ve İç Güvenlik Teşkilatı gibi kurumları kapsar ve genellikle devletin kaynak tahsisinde öncelik sahibi konumundadır.

Merkezi yönetimde idari kanunilik ilkesi İsrail Devleti için geçerlidir. Bu ilkeye göre, yürütme makamları ve bunların temsilcileri olan devlet memurları, ancak kanunla belirlenen hukuki çerçeve dâhilinde hareket edebilirler. Burada hükümet, yönetim yetkilerini yasama organından alır ve seçilmiş hükümetin kamu hizmetleri ile politika oluşturma bölümleri arasında ayırım yapmasına olanak tanır. Bu, hükümete diğer makamlara yasal olarak

güvenmeden devlet adına hareket etme yetkisi verir. Bu, yeni faaliyet alanları ve kamu hizmetlerinin önünü açmaktadır (Cohen, 2016, s. 29). İsrail kamu sektörü kuruluşları şu şekildedir:

- Hükümet kamu yönetimi (kamu hizmeti)
- Bakanlıklar ve bağlı birimler
- Yasal makamlar
- Hükümet şirketleri
- Hükümet dışı kamu yönetimi
- Cumhurbaşkanlığı Ofisi
- Devlet Denetçisi
- Knesset İdaresi
- İsrail Bankası
- Yerel yönetimlerde kamu yönetimi
- Departmanlar
- Belediye şirketleri

Kamu sektörü kuruluşlarını diğer birimlerinden ayırtığımızda ve aralarında ayırım yaptığımızda, yerel yönetimi ile merkezi hükümet ayırt edebiliriz. Öte yandan, böyle bir ayırım fazla genel olacaktır, zira merkezi hükümetin bir parçası olarak kabul edilen, ancak performansları ve yerine getirdikleri çeşitli işlevler bakımından birbirinden farklı olan birçok kuruluş vardır.

4.2. YEREL YÖNETİMLER

İsrail 'de yerel yönetimler, belediyeler, yerel konseyler ve bölgesel konseylerden oluşan bir yapıya sahiptir. Her ne kadar seçilmiş liderler tarafından yönetilseler bile mali ve idari bağımsızlıkları sınırlıdır. Merkezi hükümetin denetimi, yerel hizmetlerin sunumunu belirleyici kılmaktadır. Eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi alanlarda yerel idarelerin etkisi zayıftır (Galnoor, 1998). Merkezi yönetim tarafından belirlenen bütçeler, yerel gelir kaynaklarının yetersizliği nedeniyle temel hizmetlerin sürdürülmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum, özellikle Arap belediyelerinde hizmet sunumunun sınırlanmasına yol açmaktadır. İsrail'de yerel yönetimler, coğrafi ve demografik açıdan oldukça çeşitlidir. Tel Aviv, Kudüs ve Hayfa gibi büyük şehir belediyeleri, nispeten daha güçlü yapılar sergilerken; küçük yerleşim birimleri, merkezi hükümete yüksek düzeyde bağımlıdır. Ayrıca, Arap nüfusun yaşadığı yerel yönetimler, uzun yıllar boyunca düşük bütçelerle çalışmak zorunda kalmış, bu da eşitlik ve temsil açısından ciddi yapısal sorunlara yol açmıştır (Yiftachel, 2006).

Yerel yönetimlerin bütçelerinin büyük bir bölümünü merkezi hükümetin aktardığı ödenekler oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin kendilerine ait olan mülk vergisi gibi gelirleri yeterli değildir. Ayrıca merkezi hükümet, yerel yönetimlerin bütçelerini denetleme yetkisi de bulunmaktadır. Bu durum yerel yönetimlerin gelişmesini engellemekte ve yerel yönetimleri merkezi yönetimlerin uzantısı haline getirmektedir. Son yıllarda dijital hizmetlerin yaygınlaşması ve merkezi hükümetin performans odaklı bütçeleme sistemine geçmesiyle birlikte, bazı yerel yönetimlerin kurumsallaşma kapasitesinde artış gözlemlenmiştir. Buna rağmen yerel yönetimler merkezi yapıdan yeterince uzaklaşamamıştır. (Ben-Bassat ve Dahan, 2008).

İsrail Devleti'nin taşra teşkilatı ve idari bölünüşü noktasında ülke, istatistiksel ve idari amaçlarla altı ana bölgeye ayrılmıştır: Kuzey, Haifa, Merkez, Tel Aviv, Kudüs ve Güney Bölgeleri. Bu bölgeler, İsrail İstatistik Bürosu ve çeşitli bakanlıklar tarafından referans olarak kullanılır. Ancak bu bölgeler, doğrudan idari otoriteye sahip değildir (Ben-Bassat ve Dahan, 2008). Yerel düzeyde ise yönetim üç kategoriye ayrılır:

- Belediyeler: 20.000'den fazla nüfusu olan kentsel yerleşim yerlerini kapsar.
- Yerel Konseyler: Daha küçük kasaba ve köyleri yönetir.
- Bölgesel Konseyler: Coğrafi olarak dağılmış, kırsal toplulukları temsil eder. Aynı konsey altında birçok küçük yerleşim bulunur.

Taşra Yönetiminin Özellikleri

- Merkeziyet: Yerel yönetimler, seçilmiş meclisler tarafından yönetilse de önemli kararlar ve bütçeler Kudüs'teki bakanlıklarca belirlenir.
- Bakanlıkların Bölge Ofisleri: Eğitim, sağlık ve sosyal refah gibi alanlarda hizmet sunan bakanlıklar, kendi bölgesel ofisleri aracılığıyla taşrada faaliyet gösterir.
- Valilik Sistemi Yoktur: Türkiye gibi klasik valilik sistemine sahip değildir. Yerel düzeyde merkezi hükümetin temsilcisi sayılabilecek bir makam bulunmamaktadır.

Yerel yönetimlerin en büyük idare organı belediyelerdir. Belediyeler, devletin yürütme organının bir parçası olarak kabul edilmezler. Belediye yönetimin amacı, yerel düzeyde politika oluşturmak, uygulamak, demokrasinin gereklerini yerine getirmek ve halk arasındaki eşitsizlikleri engellemektir. Yerel özerklik merkezi hükümetten bağımsız olarak vardır. Bu sayede bireyler kendi kaderini belirleyebilir ve insan hakları ve medeni hakların gerçekleşmesi sağlanır. Bu şekilde yerel yönetimler, güçler ayrılığı ilkesini uygulayarak gücün insan merkezli olmasını sağlamaktadır. Ayrıca hükümet organları arasındaki kontrol ve dengeleri güçlendirir.

İçişleri Bakanlığı, yerel yönetim için örgütsel bir bakış açısıyla sorumluluk taşıyan bakanlıktır. Bununla birlikte, maddi ve profesyonel açıdan, yerel yönetimler eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, ulaşım, kişisel güvenlik, yerel ekonomik kalkınma, turizm, altyapı, istihdam ve çevre gibi çeşitli alanlarda uzmanlaştıkları ve ilgilendikleri için çeşitli hükümet bakanlıklarına tabidir ve rapor vermek zorundadırlar (Beer, 2013). Yerel Yönetim İdaresi, İsrail'deki yerel yönetimin karakteri ve işleyişi üzerinde sorumluluk verilen İçişleri Bakanlığı'ndaki meslek kuruluşudur. İsrail'deki yerel yönetimlerin bütçelenmesi, yerel yönetim haritasının tanımlanması, yetkililerin ve şirketlerin kurulması, kontrol ve denetim, insan kaynakları ve bordro konuları için yetkilendirme sağlanması, iş ve plajların ruhsatlandırılması, eğitim ve bireysel konularla ilgilenme dahil olmak üzere yerel yönetimin faaliyetlerini düzenler. Yerel yönetimler, yetki alanlarındaki vatandaşlara, firmalara ve kurumlara bir dizi hizmet sağlamaktan sorumludur:

- Fiziksel altyapı
 - Yol sistemi
 - Su temini
 - Çöp toplama ve bertarafı
 - Kanalizasyon sistemleri
 - Parklar
- Çevre koruma
 - Halk sağlığı
 - Rahatsızlıklar
 - Temizlik
- Eğitim (Millî Eğitim Bakanlığı ile ortak sorumluluk)
 - Eğitim
 - Okul inşaatı
 - Ekipman temini
 - Bakım
- Kültür ve Spor (maddi destek ve tanıtım)
 - Kütüphaneler
 - Müzeler

- Gençlik kulüpleri
- Orkestralar
- Tiyatrolar
- Spor tesisleri
- Sosyal refah
 - İhtiyaç sahibi aileler,
 - Yaşlılar, engelli çocuklar, uyuşturucu bağımlıları gibi özel gruplar

Yerel yönetim de düzenli bütçe gelirleri üç kaynaktan gelir; yerel olarak üretilen gelirler, devlet katılımı ve normal bütçeyi dengelemeye yönelik krediler olarak sınıflandırılır. Devlet mali katkıları iki kategoriden oluşur: tahsis edilen katılım ve genel hibedir. Genel hibe, belediyelerin toplama şansının çok az olduğu şehir vergilerini telafi etmeyi amaçladığından, belirli bir harcamaya bağlı olmaksızın belediyelere verilmektedir. Tahsis edilen gelirin büyük kısmı Milli Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'ndan gelmektedir (Carmeli, 2002, s. 30). Bunlardan ilki, bazı eğitim personelinin maaşlarının tamamını veya bir kısmını ve yerel yönetimlerin yürüttüğü diğer projeleri kapsamaktadır.

İçişleri Bakanlığı, yerel yönetimlerin faaliyetlerini denetler, yerel yönetimlerin kurulmasını sağlar, bütçelerini onaylar, ihtiyaçlarına uygun yasal çerçeveler geliştirir, mevzuatı gözden geçirir, ulusal ve bölgesel mekânsal plan taslaklarına uygunluğu denetleme görevleri bulunur. Bakanlık, düşük gelir beklentisi olan yerel yönetimlere, asgari performans standartlarını karşılamalarını sağlamak amacıyla belirli kıstaslara dayalı olarak destekler sağlamaktadır. İçişleri Bakanlığı ayrıca hükümetle müzakerelerde yerel yetkilileri temsil eder (Galnoor, 1998, s. 410). İsrail Devleti'nin yerel yönetim görevlileri için bir seçim sistemi vardır. Yerel yönetimler, üyeleri siyasi partilerin orantılı temsiline göre seçilen parlamentolar tarafından yönetilir. Belediye başkanı ve şehir konseyleri üyeleri her beş yılda bir doğrudan seçilir. Temsilci sayısı nüfusa göre belirlenir. Çoğu durumda hiçbir partinin yerel meclislerde sandalye çoğunluğu yok, bu da belediye başkanlarını gerçek çoğunluğa ulaşmak için koalisyon kurmaya zorluyor. Bu amaçla koalisyon ortakları arasında yetki ve görev dağılımını içeren anlaşmalar yapılır.

Tablo 5: İsrail Kamu Yönetimi – Merkez ve Yerel Yapı Karşılaştırması

Kriter	Merkezi Yönetim	Yerel Yönetimler
Hukuki Dayanak	Temel Yasalar ve Bakanlık Düzenlemeleri	Yerel Yönetimler Yasası
Yetki Alanı	Ulusal politika yapımı, güvenlik, dış ilişkiler	Belediye hizmetleri, yerel altyapı
Bütçe	Merkezi hükümet bütçesi (Knesset onaylı)	Kısmen yerel gelir, ağırlıklı olarak merkezi transfer
Atama ve Seçim Mekanizması	Bakanlar siyasi atamayla gelir	Belediye başkanları halk tarafından seçilir
Denetim Mekanizması	Sayıştay ve Parlamento denetimi	İçişleri Bakanlığı denetimi altında
Siyaset Yapma Yetkisi	Yüksek (karar alma gücü merkezde toplanır)	Düşük (merkezden gelen kararlara bağımlı)
Hizmet Sunum Gücü	Yüksek (özellikle güvenlik ve sağlıkta)	Düşük (özellikle Arap yerleşimlerinde)

Yukarıda tabloda görüldüğü üzere İsrail Devleti’nin kamu yönetimi, büyük ölçüde merkezileşmiş bir yapıdadır. Yerel yönetim birimleri, belirli hizmetleri sunmakla yükümlü olsa da merkezi hükümet bütçe ve politika belirleme süreçlerinde mutlak hakimiyete sahiptir. Siyasal sistem, parlamenter demokrasiye dayanmakla birlikte, güvenlik temelli politikalar yürütme organının güçlenmesine neden olmuştur. İsrail’in kamu yönetimi yapısı, tarihsel, siyasal ve güvenlik eksenli sorunlarla şekillenmekte olup, bu yapı kamu politikalarının oluşturulmasında belirleyici olmaktadır.

4.3. PERSONEL REJİMİ

İsrail Devleti’nin kamu personel rejimi, merkeziyetçi bir yapıya sahiptir ve Devlet Hizmeti Komisyonu tarafından düzenlenir. Kamu çalışanlarının işe alımı, terfi ve görevden alınması bu kurum tarafından yürütülür. Personel sistemi, liyakat esasına dayanmakla birlikte, zaman zaman siyasi atamalar nedeniyle eleştirilmiştir. Kamu çalışanları için sabit maaş sistemleri geçerlidir ve sendikal haklara sahiptirler. Ancak özellikle kıdemli kadrolarda atamaların siyasi müdahalelerle şekillendiği görülmektedir (Cohen ve Mizrahi, 2012). CSC'nin temel amacı, kamu personelinin tarafsız, profesyonel ve sürekli olmasını sağlamak olsa da bazı araştırmalar sistemin halen siyasallaşma riskleri taşıdığını göstermektedir. Bu bağlamda, yönetsel reformların personel sisteminde köklü bir değişiklik yaratmakta yetersiz kaldığı

savunulmaktadır (Cohen ve Mizrahi, 2012). Son yıllarda performans esaslı yönetim anlayışıyla birlikte personel değerlendirme sistemleri geliştirilmiştir. Buna karşın, kamu kurumlarında liyakat sisteminin uygulanmasında kurumsal farklılıklar mevcuttur. Ayrıca kadınların ve azınlıkların kamu yönetiminde temsili konusundaki eşitsizlikler devam etmektedir (Arieli, 2014).

İsrail’de kamu yönetimi alanında reform çabaları, özellikle 1980’li yılların sonlarında ivme kazanmıştır. Neoliberal ekonomi politikalarının etkisiyle kamu sektörünün daraltılması, verimliliğin artırılması ve özel sektör uygulamalarının kamu alanına adapte edilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, Yeni Kamu Yönetimi (NPM) yaklaşımına dayalı reformlar uygulanmaya başlanmıştır (Drezon-Tepler, 1990). İlk reform dalgası, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle sosyal hizmetlerin bir kısmı sivil toplum kuruluşları veya özel sektör aracılığıyla sunulmaya başlanmış; bu, kamu sektörünün doğrudan yükünü azaltmakla birlikte, hizmet kalitesinde bölgesel eşitsizliklerin artmasına neden olmuştur. Eğitim ve sağlık alanlarında merkezi kontrol korunmaya devam etmiş, bu da reformların kapsamını sınırlamıştır.

İkinci önemli reform alanı, performans odaklı yönetim ve şeffaflık ilkeleridir. Bakanlıkların yıllık faaliyet raporları ve değerlendirme sistemleri geliştirilmiş, kamu yöneticileri belirlenen hedeflere göre değerlendirilmeye başlanmıştır. Ancak bu uygulamaların büyük ölçüde şekilsel kaldığı, gerçek anlamda bir hesap verebilirlik kültürünün yerleşmediği yönünde eleştiriler bulunmaktadır (Arieli, 2014). Son olarak, dijitalleşme de İsrail kamu yönetimi reformlarının önemli bir parçası hâline gelmiştir. Devletin sunduğu hizmetlerin büyük bir kısmı çevrimiçi platformlara taşınmış, bu da işlem sürelerinin kısalmasını ve vatandaş memnuniyetinin artmasını sağlamıştır. Ancak bu reformlardan kırsal bölgeler ve Arap toplulukları gibi dezavantajlı kesimlerin eşit düzeyde faydalanamadığı belirtilmektedir (Peled ve Navot, 2005). İsrail’de kamu sektöründe performans yönetimi son yıllarda giderek önemli bir konu olmuştur. Ancak resmi bir performans değerlendirme sistemi tam anlamıyla oturmamıştır. Maliye Bakanlığı, bazı bakanlıklara belirli yıllık hedefler koyma ve bu hedeflerin gerçekleşmesini raporlama zorunluluğu getirmiştir.

Tablo 6: İsrail'de Kamu Personel Sayısı (2024)

Kurum / Sektör	Personel Sayısı	Açıklama	Kaynak
Toplam Kamu Personeli	1.100.000	Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen toplam personel	Taub Center, 2025
Eğitim Sektörü	292.000	Devlet okulları ve üniversitelerde görevli öğretmen, akademisyen vs.	Taub Center, 2025
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	248.000	Kamu hastaneleri, klinikler ve sosyal hizmet çalışanları	Taub Center, 2025
İç Güvenlik ve Askerî Olmayan Güvenlik	155.000	Polis, itfaiye ve iç güvenlik memurları	Taub Center, 2025
Yerel Yönetimler	165.000	Belediyeler, valilikler ve yerel yönetim birimlerinde çalışanlar	CBS, 2024
Diğer (Adalet, İletişim, Bürokrasi)	240.000	Adalet Bakanlığı, iletişim, posta ve devlet bürokrasisi çalışanları	CBS, 2024

Hesap verebilirlik konusunda Devlet Denetçisi raporları önemli bir denetim aracıdır. Denetçi önerileri resmi bağlayıcılık taşıyor olsa da medyada geniş yer bulur ve hükümet üzerinde siyasi baskı yaratabilir. Yasama organı da Bakanlar Kurulu ve bakanları denetleyebilir; Knesset'te her bakan için ilgili komisyonlar vardır ve milletvekilleri yazılı/görüşmeli soru sorabilir. Ayrıca Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (1998), tüm vatandaşlara kamu kurumlarından bilgi alma hakkı tanıyarak şeffaflığı artırır. Kısaca, medya, sivil toplum ve hukuki düzenlemeler aracılığıyla kamu hizmeti sunan birimler sürekli gözlem altında tutulur. Sonuç olarak, İsrail'de kamu yönetimi merkezîyetçi yapısıyla dikkat çekerken, son dönemde yerel yönetimlere yetki devri ve kamu hizmetlerinde kalite ve artırıcı reformlar gündemde kalmaktadır (Arieli, 2014). Kurumsal özerklik ve hesap verebilirlik ilkeleri hem iç siyasi tartışmalarda hem de uluslararası kıyaslama raporlarında temel değerlendirme kriterleri arasında yer alır. Gelişmeler sürekli izlenmekte ve yapılan araştırmalar, sistemin güçlü ve zayıf yönlerini detaylı olarak ortaya koymaktadır.

İsrail'in kamu yönetimi başlıca üç katmanda işler: Ulusal düzeyde hükümet ve bakanlıklar; Yerel düzeyde belediye/yerel konseyler; Bağımsız kurum ve kuruluşlar. Yasama

organı Knesset, yasaları çıkarma, bütçeyi onaylama ve Bakanlar Kurulunu denetleme görevindedir; yürütme ise bu yasalar ve planlar çerçevesinde bakanlıklar aracılığıyla icra edilir. Her bakanlık kendi bürokratik hiyerarşisine sahiptir (örneğin genel müdürlükler, müdürlükler, alt birimler), gerektiğinde kamu iktisadi teşebbüsleri veya hükümet şirketleri de bakanlığa bağlı çalışabilir. Örneğin Sağlık, Eğitim, İçişleri vb. bakanlıklar doğrudan kendi alt birimleriyle hastaneler, okullar veya bölge idareleri gibi alanları yönetirken; Hazine Bakanlığı ise Mali İşler Birimi, Bütçe Dairesi gibi merkezi fonksiyonları yürütür. Kamu hizmetine (sivil hizmet) ilişkin atamalar ve standartlar ise 1959 tarihli Kamu Hizmeti Kanunu ile düzenlenmektedir. Her bakanlığın bir müsteşarı ve başuzmanı bulunur; bürokratların görev ve kariyerleri Kamu Hizmeti Komisyonu tarafından denetlenir (Ben-Bassat ve Dahan, 2008).

Hükümetin siyasi organı olan Bakanlar Kurulu, politika ve yönetim önerilerini karara bağlamaktadır. Yasama organında ise daimî ve özel komisyonlar hükümet faaliyetlerini izler; bakanlar Knesset komisyonlarında bilgilendirme yapar. Ayrıca yasal düzenleme süreçlerinde Adalet Bakanlığı'nın Hukuk İşleri Dairesi ve Başsavcı öne çıkar; sunulan tasarılar hukuka uygunluk açısından incelenir, Maliye Bakanlığı ise merkezi bütçe taslağını hazırlar. Genel anlamda, Cumhurbaşkanı sembolik temsil yetkisine sahip olup, idari görevleri hükümet aracılığıyla dolaylı biçimde yerine getirir.

İsrail kamu yönetiminde personel rejimi, merkeziyetçi ve düzenlemeye dayalı bir yapıya sahiptir. İşe alım süreci şeffaflık ve liyakat ilkelerine göre işler. Pozisyonlar kamuya ilan edilir, nitelik ön değerlendirmesi yapılır, gerektiğinde yazılı sınav ve mülakat gerçekleştirilir. Nihai karar, Kamu Hizmeti Komisyonu (Civil Service Commission) tarafından verilir. İsrail kamu yönetiminde personel rejimi, merkeziyetçi ve düzenlemeye dayalı bir yapıya sahiptir. Kamu görevlilerinin istihdamı, denetimi ve hizmet koşulları, özellikle aşağıdaki yasalar ve yönetmelikler çerçevesinde belirlenmektedir (Nachmias, D., ve Rosenbloom, D. H., 1978):

1. Kamu Hizmeti Yasası (1951)

- Kamu çalışanlarının işe alım süreçleri (sınav, mülakat)
- Terfi ve tayin esasları
- Disiplin kuralları ve yaptırımlar
- Görevde kalma koşulları ve emeklilik

2. Kamu Hizmeti Komisyonu Yönetmelikleri

- Kamu hizmetinde standartlar ve etik kurallar
- Performans değerlendirme sistemleri

- Eğitim ve geliştirme programları

3. Temel Yasa: Hükümet

- Bakanlıklar arası personel yönetimi ilişkileri
- Bakanlara bağlı birimlerin idari kontrol mekanizmaları

4. İşgücü Planlama ve Bütçe Kanunları

- Kamu sektöründeki personel sayısı sınırlandırmaları
- Kadro planlaması ve kamu istihdamının mali denetimi

İsrail’de kamu personel rejimi, merkezi bir yapıya dayanmakla birlikte profesyonellik ve liyakat esaslarına önem verilmektedir. Personel işe alım süreci, esas olarak Kamu Hizmeti Komisyonu tarafından yürütülür. Bu kurum, kamu sektöründe görev yapacak memurların seçimi, atanması, terfisi ve disiplin işlemleri gibi süreçlerden sorumludur. İşe alım süreci genel olarak aşağıdaki adımlardan oluşur (Galnoor, I., ve Cohen, A., 2020):

1. İhtiyacın Belirlenmesi: Bakanlıklar ya da kamu kurumları, ihtiyaç duydukları pozisyonları CSC'ye bildirir.
2. İlan ve Başvuru: Pozisyonlar kamuya açık ilanlarla duyurulur. Adaylar elektronik sistemler üzerinden başvuru yapar.
3. Sınav ve Mülakat: Uygun görülen adaylar yazılı sınavlara ve/veya sözlü mülakatlara tabi tutulur.
4. Değerlendirme ve Atama: Değerlendirme komisyonları tarafından yapılan incelemeler sonucunda uygun adaylar atanır.
5. Eğitim ve Uyumluluk Süreci: Ataması yapılan memurlar, hizmet öncesi eğitimlere katılır ve denetimli bir süreçten geçer.

İsrail’de işe alımda şeffaflık ve eşitlik ilkeleri ön plandadır. Ayrıca, etnik gruplar, dini azınlıklar ve kadınların kamu görevlerine katılımını artırmaya yönelik özel kotalar ve teşvikler de bulunmaktadır. Bu da personel rejiminin yalnızca idari değil, aynı zamanda toplumsal bir fonksiyona da hizmet ettiğini göstermektedir.

Tablo 7: İsrail Kamu Hizmeti Komisyonu’nun Temel Fonksiyonları

Fonksiyon	Açıklama
Personel Alımı	Rekabetçi sınavlar ve şeffaf değerlendirme sistemleri kullanılır.
Eğitim ve Gelişim	Tüm kamu çalışanlarına yönelik hizmet içi eğitim programları sunar.
Disiplin ve Etik	Kamu görevlilerinin davranışlarını izler ve düzenler.
Kurumsal Planlama	Kurumların insan kaynağı planlarını koordine eder.
Dijital Dönüşüm	İşe alım ve performans sistemlerini dijital platforma taşır.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere İsrail’de kamu hizmetinde liyakat ilkesinin korunması, siyasallaşmanın sınırlanması ve yönetim kalitesinin artırılması açısından hayati önemdedir. Ancak, bazı dönemlerde siyasi baskıların komisyonun atama süreçlerine etki ettiği yönünde eleştiriler gündeme gelmiştir.

Tablo 8: İsrail’de 2024 Kamu Personeli ve Genel İstihdam Verileri

Kategori	Sayı (Kişi)	Açıklama	Kaynak
Toplam Kamu Personeli	1.100.000	Sağlık, eğitim, iç güvenlik ve kamu hizmetleri dahil	Taub Center, 2025
Toplam İstihdam	4.321.000	15 yaş ve üzeri istihdam edilen nüfus	CBS, 2024
Yüksek Teknoloji Sektörü	435.000	Toplam istihdamın %11.6’sı	CBS, 2024
Kamu Sektöründeki Artış	+56.000	Sağlık (34.000) + Eğitim (22.000)	Taub Center, 2025
Genel İstihdam Artışı	+33.000	2023–2024 yıllık değişim	Taub Center, 2025
Kamu Sektörünün Payı (%)	%24	Kamu personelinin toplam istihdama oranı	CBS, 2024

İsrail kamu personeli üç ana kategoriye ayrılır: kadrolu memurlar, geçici (sözleşmeli) personel ve siyasi atamalar. Kadrolu memurlar kariyer sistemine tabidir; performans değerlendirmeleri ve kıdeme göre terfi ederler. Sözleşmeli personel genellikle proje bazlı

görevlerde çalışırken, siyasi atamalar bakan danışmanları gibi siyasi pozisyonlarda yer alır. Kamu görevlilerinin işe alım süreci, liyakat esasına dayalıdır. Adaylar yazılı sınav, mülakat ve önceki deneyimlerine göre değerlendirilir. Ancak bazı kilit görevler için siyasi atamalar da söz konusu olabilmektedir (Hazan, 2020).

Tablo 9: İsrail Kamu Personel Sistemi

Kategori	Açıklama
Yönetici Kurum	Devlet hizmeti komisyonu
Yasal Dayanak	Kamu hizmeti hukuku (1951)
Personel Türleri	Kadrolu Memur, Sözleşmeli Personel, Siyasi Atama
Atama Sistemi	Liyakat esaslı; sınav, mülakat ve performansa dayalı
Terfi	Kıdeme ve performansa bağlı
Sendikal Haklar	Mevcut – toplu pazarlık yapılabiliyor
Eşitsizlik Sorunları	Araplar ve ultra-Ortodoks Yahudilerin düşük temsili

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere İsrail personel sistemi bir düzen şeklinde ilerlemektedir. Yasal dayacı ve belli kurumlar doğrultusunda yürütölmektedir. Atama sistemi sırayla liyakat esaslı yapılmaktadır.

Maaş yapısı, görev unvanı ve hizmet yılına göre belirlenmekte olup kamu çalışanları sendikal haklara sahiptir. Kamu sendikalarıyla toplu pazarlık yapılabilmekte, çalışanlar sosyal haklar ve yıllık izin gibi avantajlardan yararlanmaktadır. Ancak kamu sektöründe eşit temsiliyet hala önemli bir sorundur. Ultra-Ortodoks Yahudiler ve Arap vatandaşlar kamu hizmetinde yeterince temsil edilmemektedir ve bu durum siyasi ve toplumsal tartışmalara yol açmaktadır (Hazan, 2020). Sektörel dinamikler en büyük artış sağlık ve eğitim alanlarında gerçekleşmiştir. 2023 sonlarında başlayan Gazze çatışması nedeniyle savunmaya ayrılan bütçenin artması ve sosyal kamu hizmetlerinde kısıtlamalara gidilmesidir. Kamu reformu baskısı artan kamu personeli harcamaları, verimlilik ve bütçe disiplini tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. 2025 itibarıyla İsrail hükümeti, kamu istihdamında dijital dönüşüm, hizmet kalite artışı ve bölgesel istihdam dengelemesi gibi reform gündemlerine odaklanmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada İsrail'in devlet sistemi incelenmiştir. Literatür incelemesi ile elde edilen veriler sonucunda öncelikle birinci bölümde İsrail Devleti'nin fiziki ve coğrafi özellikleriyle birlikte Aliyah, arz-ı mev'ut, aşkenazi ve safarad, diaspora, hasbara, kabine, Knesset, özelleştirme politikası, siyasallaştırma, Siyonizm, yişuv kavramlarının ele alındığı kavramsal çerçeve yer almaktadır. İkinci bölümde tarihsel süreç ve gerçekleşen savaşlar incelenmiştir. Üçüncü bölümde siyasi yapısı, yasama yürütme ve yargı organlarıyla birlikte seçim sistemi analiz edilmiştir. Son bölümde ise, İsrail Devleti'nin kamu yönetimi, personel rejimi, yerel yönetimler ele alınmış ve çalışmanın sonuçları değerlendirilmiştir.

Günümüzde İsrail Devleti'nin sosyal, siyasal ve toplumsal hayatı, parlamenter demokrasi ilkeleri çerçevesinde şekillenmiştir. İsrail Devleti'nin siyasi sistemi, bölgedeki çatışmalardan önemli ölçüde etkilenmiştir. Ana belirleyici unsur, Arap-İsrail çatışması olmuştur. İlgili siyasi partilerin bu çatışmaya yönelik çözüm önerileri ise farklılık göstermektedir ve bu farklı politikalar, aldıkları oy oranlarına yansımalarla bulunmuştur. Özellikle bir saldırı karşısında, İsrail vatandaşları hem aşırı dinsel hem de milliyetçi kimliklerini ön plana çıkarmaktadır. İsrail siyasetini etkileyen konuların ortak noktası, bölgedeki sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlara çözüm öneren siyasi partilerin politikaları, dolayısıyla aldıkları oy oranlarını da etkilemektedir.

İsrail Devleti, 1948 yılında kurulduğundan beri yasama, yürütme, yargı ve Knesset'e dayanan parlamenter bir hükümet sistemi ile yönetilmektedir. Resmi bir anayasası olmamakla birlikte, İsrail Vatandaşlık Yasası (2013), Parlamentonun Temel Yasaları ve Kuruluş Bildirgesi (1948) gibi benzer etkiler taşıyan yasaları bulunmaktadır. Modern İsrail Devleti, iki ana organla temsil edilir. Bunlar parlamento ve hükümettir. Parlamento, seçim barajını geçen tüm partilerin temsilcilerinden oluşmakta, bu da siyasi temsilciliği güçlendirirken, hükümet sadece parti koalisyonlarını içermektedir.

Dolayısıyla hükümet, halkın siyasal, ekonomik ve sosyal alanlardaki temsilini üstlenir. Yasama yetkisi, tek kamaralı meclis olan Knesset tarafından yerine getirilir. Bu meclis 120 üyeden oluşmakta ve ülkenin en önemli kurumlarından biri olarak kabul edilmektedir. Knesset, cumhurbaşkanı ve başbakanın seçilmesi, başbakan tarafından kurulan kabinenin onaylanması, yasaların tasdik edilmesi ve gerektiğinde cumhurbaşkanının görevden alınması gibi kritik yetkilere sahiptir. Yürütme görevini ise başbakan ve bakanlar kurulu üstlenir. İsrail başbakanı Knesset tarafından seçilir ve hükümetin temsilcisi konumundadır. Başbakanın oluşturduğu bakanlar kurulu, Knesset'in onayını aldıktan sonra görevine başlar.

Ülkedeki adli mahkemeler arasında bölge mahkemeleri, sulh ceza mahkemeleri ve yüksek mahkeme bulunmaktadır. Farklı dinlere mensup bireyler için ayrı dini mahkemeler mevcuttur. Bu da dini kuralların yargı üzerindeki etkisini göstermektedir. Dini mahkemelerde görevli din adamları, devlet memuru statüsündedir. Modern İsrail hukuk sisteminin en belirgin özelliklerinden biri, resmi bir anayasası olmamasıdır. Bu durum, İsrail'in hukuk sisteminin karakteristik bir unsuru olup, pek çok ülkeden farklı olarak, burada hukuk ve din meseleleri anayasal bir çerçeveye dayanmadan çözülmektedir.

İsrail Devleti'nin kuruluşu, kendine özgü tarihsel ve olaylar dizisi ile çevrelenmiştir. Bu ülkenin kamu yönetimi sistemi, başka yerlerde örnek alınabilecek nitelikler taşımaktadır. Yapılan çalışmalar, İsrail Devleti'nin idari yapısının, toplumun tarihi, dini, siyasi ve coğrafi deneyimlerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca ülke, Yeni Kamu Yönetimi ve Yönetişim Reformlarını benimseyerek, uluslararası kamu yönetimi reform eğilimlerine de açıktır. Bu reformlar, hizmet sunumu, katılım ve profesyonellik yönünden kamu yönetiminde iyileşmelere yol açmıştır.

İsrail Devleti, yazılı bir anayasası olmayan pek az ülkeden biridir, ancak güçlü ve bağımsız kurumları sayesinde hesap verebilirliği sağlamakta ve vatandaş haklarını korumaktadır. Merkezi hükümet, parlamenter bir sistemle yönetilir ve bir başbakan ile törensel bir başkan tarafından yönlendirilir. Ancak, bu durum sık sık zayıf koalisyonlar tarafından olumsuz etkilenmektedir.

Yerel hükümet, birçok reform gerçekleştirmesine rağmen zayıf kalmaya devam etmekte ve merkezi hükümete mali destek için büyük ölçüde bağımlı olarak varlığını sürdürmektedir. Kamu hizmetinin liyakat ve profesyonellik esasına dayalı olduğu değerlendirilse de bazen siyasi etki ve kimlik temelli terfilerde rol oynamaktadır. Sivil toplum hareketleri ise güçlü bir geçmişe ve sosyal bir role sahiptir ve kâr amacı gütmeyen sektör, istihdama ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya önemli katkılarda bulunmaktadır. Ülke, vatandaşlarının daha duyarlı bir yönetim talebine yanıt verme çabası içinde e-yönetim gibi reformları da benimsemeye devam etmektedir.

İsrail, eğitimli bir nüfusa ve modern bir ekonomiye sahip, teknolojik olarak gelişmiş bir ülkedir. İsrail Devleti'nin kamu idaresi reformunun, kısmen yönetim sorunları nedeniyle gecikmesine rağmen olumsuz etkilerini azaltmak için gereklidir. İsrail toplumunun gücü, ekonomik geleceği ve demokratik karakteri büyük ölçüde vatandaşlarının mesleki kalitesine ve ahlaki karakterine bağlıdır aynı zamanda kamu sektörünün yönetiminden sorumlu olan üst düzey profesyonel seviyenin, orta ve daha genç seviyelerin kalitesine de bağlıdır. Tüm dünyada ve özellikle Orta Doğu'da her gün değişen bir gerçeklikle birlikte, kamu yönetim araçlarını

düzgün bir şekilde idare edebilen toplumu ve devleti şekillendirmedeki hayati rolünü anlayan kamu liderliğine ihtiyaç vardır. Bu nedenle, İsrail'in kamu yönetiminde yapılacak bir reform, dünyanın en genç demokrasilerinden birinin karşı karşıya olduğu iç ve dış yapısal zorlukları önemli ölçüde kapsayabilir ve vatandaşlarının yaşamlarını önemli ölçüde iyileştirebilir.

Şu anda İsrail'de kamu hizmetinde gerçekleşmekte olan reformların başarı şansını tahmin etmek zor olsa da eğer başarılı olursa, o zaman İsrail'in çehresini önemli ölçüde değiştirecektir. Ayrıca, başarılı bir kamu hizmeti reformunun yerel yönetimlere ve hatta kamu hizmeti dışında var olan diğer kamu yönetimi kuruluşlarına bir etki yaratabileceği varsayılabilir. Bu nedenle, uzun vadede, reformun başarısı sadece İsrail'deki kamu hizmetinin çehresini belirlemekle kalmayacak, aynı zamanda İsrail toplumunun geleceğini de değiştirebilir.

İsrail kamu yönetimi, merkeziyetçi yapısı, güçlü bürokratik kurumları ve sınırlı yerel özerkliğiyle karakterize edilir. Reform çabalarına rağmen, yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesi sınırlı kalmış ve kamu hizmetlerinde eşitsizlik devam etmiştir. Dijitalleşme gibi yenilikler olumlu gelişmelere yol açsa da kamu yönetiminde daha katılımcı ve dengeli bir yapının tesis edilmesi gerekmektedir.

İsrail Devleti, resmi olarak parlamenter demokrasiyle yönetilmekte olup, yasama yetkisi Knesset'e, yürütme yetkisi ise başbakan ve bakanlar kuruluna aittir. Ancak hukuk sisteminde, özellikle kişisel statüye ilişkin konularda Yahudi şeriatı olan Halaha'nın etkisi açıkça görülmektedir. Haham mahkemeleri, evlilik, boşanma ve bazı miras meselelerinde bağlayıcı kararlar verebilmekte, bu durum laik hukuk ile dini hukuk arasında çift başlı bir yapının oluşmasına yol açmaktadır. İsrail'in bu yönetsel modeli büyük ölçüde İngiliz manda yönetiminin mirasıdır; 1917–1948 yılları arasında o bölgeyi yöneten İngilizler hem merkezi otorite hem de yerel dinî yapılar arasında bir denge kurmaya çalışmış ve bu sistemin izleri modern İsrail bürokrasisinde sürmektedir.

Siyonist ideolojinin temelini oluşturan Arz-ı Mev'ud anlayışı, İsrail'in güvenlik politikalarından yerleşim stratejilerine kadar birçok alanda etkili olmuş; bu kutsal toprak hedefi, özellikle sağ partilerin söylemlerinde sürekli gündemde tutulmuştur. Buna bağlı olarak ortaya çıkan “Üç Devlet Görüşü” ise, İsrail, Ürdün ve Filistin topraklarının birbirinden ayrı üç siyasi birim olarak yapılandırılması gerektiğini savunmakta, bu görüş siyasal ve coğrafi bütünlük tartışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca helal gıda (koşer) düzenlemeleri yalnızca dini bir pratik olarak değil, aynı zamanda ekonomik ve siyasal bir araç olarak da kullanılmakta; devletin resmi denetim kurumları kosher belgelendirmesi üzerinden dini otoritelerle iş birliği içinde çalışmaktadır. Tüm bu unsurlar, İsrail'in hem laik-demokratik hem de dini-etnik temellere dayalı hibrit bir siyasal ve yönetsel yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Abramov, S. Z. (1976). *Perpetual Dilemma Jewish Religion in the Jewish State* Rutherford. New Jersey: Rutherford, N.J.: Fairleigh Dickinson University Press.
- Aktaş, H. E. (2017). İsrail'de dini kurum, oluşum ve referansların siyasi, kamusal ve hukuki alanlara etkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(1), 29-50.
- Altı gün savaşı öncesi ve sonrası. (2024, 20 Eylül). *BBC NEWS* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40157650>
- Amado, R. (2001). Checks, balances, and appointments in the public service: Israeli experience in comparative perspective. *Public Administration Review*, 61(5), 569-584.
- Angrist, M. P. (2019). *Politics and society in the contemporary middle east*. Lynne Rienner Publishers.
- Arar, K. (2012). Israeli education policy since 1948: Politics, government, society, and religion. *Education, Citizenship and Social Justice*, 7(1), 87-102
- Arap İsrail Savaşı Haritası (2024, 23 Ekim). *Independent*. <https://www.indyturk.com/node/443701/t%C3%BCrki%C3%9C%87yeden-sesler/ekim-1973-sava%C5%9F%C4%B1na-%C4%B1%C5%9F%C4%B1k-tutan-arap-ve-i%C3%9C%87srail-resmi-belgeleri-1>
- Arı, T. (2007). Geçmişten günümüze Ortadoğu cilt 1: Savaş, siyaset ve diplomasi. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arı, T. (2015). *Amerika'da siyasal yapı, lobiler ve dış güçler*. Bursa: Dora Yayınevi.
- Arian, A. (1981). *1981 seçimleri: Rekabet edebilirlik ve kutuplaşma*. Jerusalem Quarterly 16-27.
- Arian, A., ve Nachmias, D. (2002). *Executive Governance in Israel*. Palgrave Macmillan.
- Arian, A. (2005). *Politics in Israel: The Second Republic*. Washington: CQ Press.
- Arieli, T. (2014). Public sector reform in Israel: Governance in a fragmented society. *Israel Affairs*, 20(2), 127-143.
- Armaoğlu, F. (2017). *Filistin meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*. İstanbul: Kronik kitap.
- Ateş, A., ve Ekşi, M. (2020). Hasbara anlayışı çerçevesinde İsrail'in kamu diplomasisi faaliyetleri. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3(2), 71-90.
- Aykaç, B., ve Durgun, Ş. (2012). *Çağdaş siyasal sistemler*. Binyıl Yayıncılık, Ankara.
- Back Matter. (1950). *Israel Exploration Journal*, 1(4). <http://www.jstor.org/stable/27924454>
- Balcı, R. (2015). Arap-İsrail Savaşları ve Türkiye. *Genç Kalemler Dergisi*, 1(2), 80-85.
- Balcı, K. (2023). *İsrail. Birleşik Ortadoğu Vakfı*: http://birlesikortadogu.org/post/israil_48 (Erişim Tarihi: 01.08.2024).
- Başlamışlı, M. (2018). İngiliz raporlarına göre Filistin'deki İngiliz idareleri ve İsrail Devleti'ni oluşturan süreçteki rolleri. *International Journal of Social Sciences*, 6(12), 14-52.
- Barak, A. (2006). *The Judge in a Democracy*. Princeton University Press.
- Batuk, C., ve Mert, R. (2017). Sekülerlik ve dindarlık arasında sıkışmış modern bir devlet olarak İsrail. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43(1), 95-127.
- Beeri, H. (2013). Basic Laws and Constitutional Culture in Israel. *Israel Law Review*, 46(1), 5-25

- Benski, T. (1994). Ethnic convergence processes under conditions of persisting socioeconomic-decreasing cultural differences: The Case of Israeli Society. *The International Migration Review*, 28(2), 256-280.
- Ben-Bassat, A., ve Dahan, M. (2008). Social rights in the constitution and in practice: Equality and equity in the Israeli welfare state. *Israel Economic Review*, 6(2), 25-50.
- Ben-Bassat, A., ve Dahan, M. (2009). The regulation of human capital allocation: Evidence from reform in Israel's civil service. *Public Administration Review*, 69(5), 932-944.
- Bergois, L. A. (2021). *İsrail ve Filistin'de İslami kamu işlerinin idaresine giriş*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Ben-Haim, R. (2008). *İsrail hakkında gerçekler*. Kudüs: Keter Pres.
- Bileydi, M. (2005). *İsrail Devleti'nin kuruluşu ve bölgesel etkileri (1948-2000)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Braver, E. e. (2021). Central government, local government and welfare policy in Israel. *Ministry of Social Affairs*.
<http://www.molsa.gov.il/CommunityInfo/SeniorStaffTraining/Documents/a14dd0b945df45f7bcfac235f1e68f07ShiltonMirkazi.pdf> (Erişim Tarihi: 05.02.2024).
- Brender, A. (2003). The effect of fiscal performance on local government election results in Israel: 1989-1998. *Journal of Public Economics*, 87(9-10), 2187-2205.
- Carmeli, A. (2002). A conceptual and practical framework of measuring performance of local authorities in financial terms: Analysing the case of Israel. *Local Government Studies*, 28(1), 21-36.
- Cebe, A. (2020). *Talmud ve İsrail hukuk sistemindeki yeri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Central Bureau of Statistics. (2024, March). Labour Force Survey Data, February 2024. Retrieved from
https://www.cbs.gov.il/he/mediarelease/DocLib/2024/095/20_24_095e.pdf
- Central Bureau of Statistics, *İsrail* //tr.tradingeconomics.com/İsrail/full-year-gdp-growth Erişim Tarihi: 23.09.2024
- Chetrit, S. Ş. (2000). Mizrahi Politics in Israel: Between Integration and alternative. *Journal of Palestine Studies*, 29(4), 51-65.
- Civil Service Commission. (2023). *Annual Report 2022-2023*. Retrieved from
<https://www.csc.gov.il>
- Cleveland, W. L. (2020). *Modern Ortadoğu tarihi*. (Çev. M. Harmancı). İstanbul: Agora Kitaplığı. (Orijinal yayın tarihi 2008).
- Cohen, J. E. (2016). The Israeli Constitutional Revolution: From a Political to a Legal Constitution. *Israel Studies Review*, 31(2), 1-30
- Cohen, N., ve Mizrahi, S. (2012). *Public policy and administration in Israel*. Routledge.
- Dahan, M. (2004) Wage increases in the civil service: Wage crawling or wage agreements *Bank of Israel Survey*. 76(1), 37-56.
- Diskin, A. (2014). The new political system of Israel. *Government and Opposition*, 34(4), 498-515.
- Diskin, A., ve Hanna, D. (1995). The Politics of Electoral Reform in Israel. *International Political Science Review*, 16(2), 31-45.

- Don-Yehiya, E. (2006). Jewish Messianism, Religious Zionism and Israeli politics: The Impact and Origins of Gush Emunim. *Middle Eastern Studies*, 23(2), 215-234.
- Dror, Y. (1964). The Main Characteristics of Israeli Public Administration, *Netivei Irgun U'Minhal*. 92(1), 3–10.
- Drezon-Tepler, M. (1990). *Interest groups and political change in Israel*. SUNY Press.
- Easton, D. (2012). *The political system Besieged by the state*. *Political Theory*, 9(3), 303-325.
- Eban, A. (1992). *Personal Witness: Israel Through My Eyes*. New York: G.P. Putnam's Sons.
- Edelman, M. (1994). The judicialization of politics in Israel. *International Political Science Review*, 15(2), 177-186.
- Efegil, E. (2013). İsrail'in dış politikasının belirleyicileri. *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 5(18), 53-68.
- Eker, G. (2005). *İsrail'in siyasal sistemi yapısı ve siyasal partiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.
- Englard, İ. (1987). Law and religion in Israel. *The American Journal of Comparative Law*, 35(1), 185-208.
- Erinç, S. (2024). *Akdeniz'in güneydoğu kıyısında bir devlet*. Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/israil#3-ulkede-islamiyet> (Erişim Tarihi: 10.08.2024).
- Falah, G. (1991). Israeli Judaization policy in Galilee. *Journal of Palestine Studies*, 20(4), 69-85.
- Freedman, R. (1986). *Middle East after Israel's invasion of Lebanon*. New York: Syracuse University Press.
- Galnoor, I. (2011). *Public management in Israel development, structure, functions and reforms*. Oxfordshire: Routledge Taylor ve Francis Group.
- Galnoor, I., Rosenbloom, D. H., ve Yaroni, A. (1998). Creating New Public Management Reforms: Lessons from Israel. *Management and Society Journal*, 30(4), 393-420.
- Galnoor, I. (1998). *Public management in Israel: Development, structure, functions and reforms*. Tel Aviv University Press.
- Galnoor, I., ve Cohen, A. (2020). *The Handbook of Israel's Political System*. Cambridge University Press.
- Ghandur, Z. (1990). Religious Law in a Secular State: The Jurisdiction of The Shari'a Courts of Palestine and Israel. *Arab Law Quarterly*, 5(1), 1-25.
- Gidron, B., Bar, M., ve Katz, H. (2004). *The Israeli Third Sector: Between welfare state*. Berlin: Springer Press.
- Gilboa, E. (2006). Public diplomacy: The missing component in Israel's foreign policy. *Israel Affairs*, 12(4), 715-747.
- Greenfield, S. (2012). Israeli Hasbara: Myths And Facts Kudüs, *Molad*.
http://www.molad.org/images/upload/files/493814510_33828.pdf. (Erişim Tarihi: 17.02.2024).
- Gutman, E. (1963). *Israel The Journal of Politics*, 25(4), 703-717.
- Gürkan, S. L. Yahudilik Hz. Mûsâ'nın peygamberi olduğu ilâhî din. *TDV islam ansiklopedisi*: <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik> (Erişim Tarihi: 22.08.2024).

- Güzhan, E. (2021). *İsrail siyaseti ve İsrail Devleti yönetim şekli*, <https://vizem.net/israil/yasam/siyaset/> (Erişim Tarihi: 20.11.2023).
- Hamas-Israel Conflict. (2023). *Frequently asked questions*.
<https://www.gov.il/en:> <https://www.gov.il/en/pages/swords-of-iron-faq-6-dec-2023> (Erişim Tarihi: 15.10.2024).
- Hamzaoglu, H. (2020). Tarihsel, Kültürel ve Sosyal Bağların Güncel Rusya– İsrail İlişkilerinin Gelişimine. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(1), 17-28.
- Harari, M. (1962). *Government and politics of the Middle East*. New Jersey: Prentice Hall.
- Hasson, S. ve. (1997). Municipal-private partnership: Opportunities and risks. *The Floersheimer Institute for Policy Studies*, 1(3), 1-25.
- Hazan, R. Y. (2020). *Israel's Political Institutions and Public Administration*. The Israel Democracy Institute. Retrieved from <https://en.idi.org.il>
- Heruti, T. (2014). *Kamu Hizmeti Kulübünü Sökmeye Çalışan Reform*.
<http://www.themarket.com/career/civil-service/1.2290160> (Erişim Tarihi: 23.02.2024).
- Herzog, H. (1999). *Cinsiyetçi politika: İsrail'deki kadınlar*. Michigan: Michigan Üniversitesi Yayınları.
- Hirsh, E. (1997). Facts about Israel, Jerusalem, Israel Information Center. *Tel Aviv*: Hamakor Press.
- Homolka, W., ve Shetreet, S. (2017). *Jewish and Israeli Law an introduction*. Berlin De Gruyter.
- İsrail Devleti'nin Nüfusu (2024, 23 Eylül) <https://tr.tradingeconomics.com/israel/population>
- İsrail Dışişleri Bakanlığı (2010). *Facts About Israel*. Jerusalem: Israel Ministry of Foreign Affairs Publications.
- İsrail Dışişleri Bakanlığı açıklaması. (2010). Israel denounces anti-Israel statement by Turkish http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2010/Pages/Israel_denounces_Turkish_PM_statement_11-Jan-2010.aspx (Erişim Tarihi: 10.11.2024)
- İsrail kamu harcamaları. (2018). *Trading economics*: <https://tr.tradingeconomics.com/israel/government-spending> (Erişim Tarihi: 09.03.2024).
- İsrail Devleti 37. Hükümet Bakanlıkları "Başbakanlık Ofisi". www.gov.il. Erişim tarihi: 24.11.2024
- İsrail Hakkında Gerçekler, *Kudüs: İsrail Enformasyon Merkezi*, 2008, s. 84. <http://www.mfa.gov.il/NR/rdonlyres/66876698-4DAB-4A7E-BCC2-E.T.21.10.2024>
- Jalan, B. (2006). *Future of India: Politics, economics and governance*. Mumbai: Penguin India Books.
- Jewish Virtual Library. (2024). *Israeli Ministry of Religious Services*.
- Kalem, Çetinkaya, T. (2023). *İdeolojinin medya söylemine etkisi: İsrail medyasında Filistinli İsrail vatandaşları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaman, M. L. (2021). *Akdeniz'in güneydoğu ucunda, Asya ile Afrika arasında köprü konumunda bulunan tarihî bölge*. Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin> (Erişim Tarihi: 09.04.2024).
- Katz, E. ve Danet, B. (1973) *Bureaucracy and the Public*, New York: Basic Books.

- Kaya, E. (2010). Türkiye İsrail ilişkilerinde yeni dönem. *Bilge Stratejileri Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Kefir, A. (1998). *Public administration in Israel towards the 2000's*. Tel Aviv: Ts'eriķover.
- Kızıloğlu, S. (2012). İsrail Devleti'nin kuruluşuna kadar süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in gelişmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 35-64.
- Knesset websitesi (2019a). *Basic Laws* (Temel Kanunlar).<https://main.knesset.gov.il/EN/activity/Pages/BasicLaws.aspx> (Erişim Tarihi: 18.04.2024).
- Knesset websitesi (2019b). *Knesset Committees* (Knesset Komiteleri). https://knesset.gov.il/description/eng/eng_work_vaada.htm (Erişim Tarihi: 18.04.2024).
- Knesset web sitesi (2019c). *Legislative Process* (Yasama Süreci). <https://main.knesset.gov.il/EN/activity/Pages/BasicLaws.aspx> (Erişim Tarihi: 18.04.2024).
- Knesset websitesi (2019d). *All Governments of Israel (İsrail'in Tüm Hükümetleri)*. https://knesset.gov.il/govt/eng/GovtByNumber_eng.asp?govt=34 (Erişim Tarihi: 31.05.2024).
- Koşal, Y. (2021). *İsrail Devleti'nin kuruluşu ve Filistin direniş örgütleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.
- Küçük, E. (2023). Türkiye'deki kaynaklar temelinde İsrail'in kuruluşundan 2000'li yıllara Türkiye-İsrail eğitim ve kültür ilişkileri. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 14(1), 295-322.
- Leslie, A. (1971). *Jews and the Left: The Jewish Labor Bund and Its Ideology*. London: Greenwood Press.
- Levinas, E. (2004). Difficult freedom: Essays on judaism. (Çev. H. Özyel). *Düşünce, Siyaset, Sosyal Bilim Dergisi*. (Orijinal yayın tarihi 1992).
- Mahler, G. (2016). *Politics and government in Israel: The maturation of a modern state*. Maryland: Rowman ve Littlefield Publishers.
- Merkezi İstatistik Bürosu, <https://tr.tradingeconomics.com/israel/changes-in-inventories> E.T.: 25.09.2024
- Morris, B. (2009). *1948: A History of the First Arab-Israeli War*. New Haven: Yale University Press. Connecticut.
- Muhabiri, T. S. (1985). *Yom Kippur-1973 Arap İsrail Savaşı* (Cilt 2). İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Murat, T. (2019). İsrail Devleti'nin kuruluşu ve Türk basınına yansımaları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), 449-468.
- Nachmias, D., ve Rosenbloom, D. H. (1978). Bureaucratic culture and the Israeli public service. *Public Administration Review*, 38(2), 113-122.
- Nachmias, D., ve Menahem, G. (2002). Public policy in Israel. Oxfordshire: *Routledge Taylor ve Francis Group*.
- Nachmias, D., ve Sened, I. (2002). *Governance and public policy*. Oxfordshire: Routledge Taylor ve Francis Group.
- Navot, D. (2007). *Constitutional Law of Israel*. Kluwer Law International.
- Neuberger, B. (2004). *Social Cleavages and Political Parties*: <http://www.passia.org/seminars/2000/israel/part6.html> (Erişim Tarihi: 13.09.2024).

- Nissim, C. (2011). *İsrail'de kamu yönetimi: Yönetilebilirlik ve çöküş arasında kamu yönetimi incelemesi*. 71(6), 942-945.
- Nissim, C. (2016). Yeni kamu yönetiminden vazgeçmek ve yeni sonrası kamu yönetimi ilkelerini benimsemek: İsrail'de devam eden kamu hizmeti reformu. *Kamu Yönetimi ve Kalkınma Dergisi*, 36(1), 20-34.
- Ochse, C. B. (2009). Democratization in Israel, politicized religion and the failure of the Oslo peace process. *Demokratization*, 16(6), 1115-1142.
- Örücü, S. (2018). Yahudi diasporası'nın Filistin'e göçü ve İsrail Devleti'nin kuruluşu. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 202-232.
- Özal, E. (2020). İsrail ülke notu. Adana: Adana Sanayi Odası. <https://www.adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/Yayinlar/%C3%9Cİke%20Raporlar%C4%B1-Y%C3%B6netici%20%C3%96zetleri/%C4%B0İsrail%20%C3%9Cİke%20Raporu.pdf>. (Erişim Tarihi: 25.09.2024)
- Özcan, U. (2006). İsrail sağlık sistemi. *Toplum ve Hekim Dergisi*, 21(5), 399-407.
- Özdemir, H. (2013). Başbakanın doğrudan seçimi. *G.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 4(2), 89-120.
- Pappe, Ilan (2007). *Modern Filistin Tarihi*. Nuri Plümer (Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Peled, Y. ve Navot, D. (2005). *Ethnic Democracy Revisited: Israel as an Archetype*.
- Peled, Y., ve Shafir, G. (2005). *Being Israeli: The Dynamics of Multiple Citizenship*. Cambridge University Press.
- Perruchoud, R. ve Redpath, J. (2014). Göç terimleri sözlüğü. *Uluslararası göç örgütü*. https://Publications.iom.int/System/Files/Pdf/İml31_Turkish_2Ndediton. Pdf. (Erişim Tarihi: 14.05.2024)
- Plesner, Y. (2023). *Judicial Reform in Israel: Crisis of Democracy or Democratic Evolution* Israel Democracy Institute Reports
- Prof. Dr. Aykaç B.; Durgun Ş., (2012), *Çağdaş siyasal sistemler*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Rouhana, N. (1997). *Palestinian Citizens in an Ethnic Jewish State*.
- Reuveny, J. (1972). Civil Service Wages. *Netivei Irgun U'Minhal*, 3(21), 1-4.
- Reuveny, J. (1998). *Government Administration*. İn A. Kfir and J. Reuveny (eds) Public
- Rubinstein, A., ve Medzini, M. (2005). *Israel's Constitutional Law and Its Judiciary*. Tel Aviv University Press.
- Schiff, G. S. (2018). *Tradition and politics: The religious parties of Israel*. Michigan: Wayne State University Press.
- Sezgin, Y. (2013). *Human rights under state-enforced religious family laws in Israel, Egypt and India*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sharet, M. (1972). The multiparty democracy of Israel, man, state, and society in the Contemporary Middle East. *Colorado: Praeger Publishers*.
- Sharkansky, I., ve Zalmanovitch, Y. (2000). Improvisation in public administration and policy making in Israel. *Public Administration Review*, 60(4), 321-329.
- Shvartz, S. (1998). Health Reform in Israel: Some aspects of seventy years of struggle (1925–1995). *II(1)*, 73-88.
- S, K. (2022). İsrail'in apartheid rejimi Filistinlilere yönelik ırksal ayrımcılık ve insanlığa karşı işlenen suçlar. *Londra: Uluslararası Af Örgütü*.

- Seda, A. (2020). *Uluslararası hukuka göre Filistin'deki İsrail yerleşimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Serbest, D. B. (2015). Tarihsel kökenleriyle İsrail'de siyasi partiler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(2), 220-254.
- Shetreet, S. (2017). *Jewish and Israeli Law: An Introduction*. Walter de Gruyter GmbH.s.106
- Sirt, E. (2013). *İsrail'in Mavi Marmara baskını kamu diplomasisi aracılığıyla meşrulaştırma çabaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Smith, C. D. (2010). *Palestine and the Arab-Israeli Conflict: A History with Documents* (7th ed.). Boston: Bedford/St. Martin's.
- Smootha, S., ve Peretz, D. (1982). The Arabs in Israel. *Sage Publications*, 26(3), 451-484.
- Stratejik İşler ve Hasbara Bakanlığı: https://www.gov.il/en/departments/Units/ministry_of_strategic_affairs_and_public_diplomacy (Erişim Tarihi: 04.082024).
- Şenel, M., ve Şenel, A. T. (2018). *Devlet genel güvenliği ve polis*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Şengül, B. (2019). İsrail'in güvenlik algısı ve yansımaları: Demir kubbe savunma sistemi. *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(4), 19-34.
- Şevli, S. (2021). *İsrail Devleti'nin kuruluşunda İngiliz mandasının rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bandırma.
- Taub Center for Social Policy Studies in Israel. (2025, January). *The Labor Market in Israel in 2024 in the Shadow of War*. Retrieved from <https://www.taubcenter.org.il/wp-content/uploads/2025/01/Labor-2024-ENG-1.pdf> E.T. 20.02.2025
- Taşer, A. M. (2019). *İsrail'de din ve siyasi sistem ilişkisi bağlamında yerleşim politikası*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taylor, A. R. (2001). *İsrail'in doğuşu: 1897-1947 siyasi diplomasinin analizi*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Troen, S. I., ve Noah, L. (1995). *Israel: The first decade of independence*. New York: State University of New York Press.
- Tuna, P. O. (2011). İktisadi ve Sosyal Bakımdan Bugünkü İsrail. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 3(1962), 1-60.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, 2020, *TBMM Basımevi*, Ağustos, Ankara
- Tüysüz, B. (2019). *İsrail'in hasbara çalışmaları üzerinden, İsrail'in tehdit algılarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ulutaş, U., Bölme, S., Demir, G., Torlak, F., ve Ziya, S. (2012). İsrail siyasetini anlama klavuzu. Ankara: *Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmalar Vakfı*.
- Weinshall, T. (1969). Training managers in Israel. *Netivei Irgun U'Minhal*, 6(1), 9-21.
- Weizman, E. (2018). *Arendt'den Gazze'ye Ehvenişer Siyaseti insancıl şiddetin kısa tarihi*. (S. Bayram, Çev.) İstanbul: Açılım kitap.
- Yadak, A. (2014). *İsrail güvenlik politikası ve güvenlik duvarının Filistin halkına etkileri*. 3(9), 163-175.

- Yaldız, F. (2013). Diaspora kavramı: Tarihçe, gelişme ve tartışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 289-318.
- Yaman, H. (2017). Lübnan-İsrail çatışmaları tarihi. *Türkiye araştırmaları vakfı*: <https://turkiyearchastirmalari.org/2024/09/29/infografik/lubnan-israil-catismalari-tarihi/> (Erişim Tarihi: 05.02.2024).
- Yazıcı, E. M. (2021). Camp David Antlaşmaları çerçevesinde Mısır-İsrail ilişkileri ve günümüze yansımaları. *Uluslararası İlişkiler ve Politika Dergisi*, 1(1), 1-19.
- Yıldırım, M. ve Erdoğan, S. (2015). *Dünyada Çocuk Eğitimi*. Erdoğan, S. (Ed.). Çocuk Gelişiminde Alan Çalışmaları içinde (Ünite 8). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, Y. (2021). İsrail-Filistin sorununda iki devletli çözüm arayışları. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(41), 3840-3884.
- Yiftachel, O. (2006). *Ethnocracy: Land and identity politics in Israel/Palestine*. University of Pennsylvania Press.
- Yüksel, A. (2013). *İsrail’de yargı sistemi ve yargı bağımsızlığı*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Zicin, Y., ve Şeker, Y. (2015). Lobicilik raporu. *Oran Orta Anadolu Kalkınma Ajansı*. Kayseri.
- Zohar, D. M. (2016). *Political Parties İn İsrail*. New York: Praeger Publishers.
- <https://www.mirasimiz.org.tr/arz-i-mevudun-sirri> Erişim Tarihi: 20.01.2024

EKLER

Ek 1: İsrail Devleti'nin 37. Hükümeti Bakanlıkları

Yariv Levin	Adalet Bakanlığı	Hukuki danışmanlık ve mevzuat, Devlet Savcılığı, kamu hukuku savunması, patentler, vb.
Moşel Arbel	İç İşleri Bakanlığı	Yerel yönetim, fiziksel planlama, nüfus kaydı, acil servisler konularında ulusal politika
Salak Silman	Çevre Koruma Bakanlığı	Ulusal çevre koruma politikası ve yerel çevre mevzuatı danışmanlığı
Gila Gamliel	Bilim ve Teknoloji Bakanlığı	Bilimsel ve teknolojik araştırma ve finansman
Yoav Kisch	Eğitim Bakanlığı	Kamu eğitim kurumları
Eli Cohen	Enerji Bakanlığı	Enerji ekonomileri, ulusal kaynaklar, bilimsel araştırma
Yitzhak Wasserlauf	Negev ve Celile Kalkınma ve Ulusal Dayanıklılık Bakanlığı	Toplum gelişimi
Dudi Amsalem	Bölgesel İş birliği Bakanlığı	İsrail ile komşu ülkeler arasındaki bölgesel iş birliği
Ron Dermer	Stratejik İşler Bakanlığı	Stratejik tehditlere ilişkin güvenlik, istihbarat ve diplomatik girişimlerin koordinasyonu
Avi Dichter	Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı	Tarımsal kalkınma, arazi koruma ve veterinerlik hizmetleri

ÖZ GEÇMİŞ

İlk, Orta ve Lise eğitimini Antalya ilinde tamamlamıştır. Bayburt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi lisans bölümünü bitirmiştir. 2017 yılında ERASMUS öğrenci hareketi programıyla bir dönem Letonya’da eğitim almıştır. 2019 yılında Bayburt Üniversitesinde pedagojik formasyon eğitimi almıştır. Ardından özel bir firmada insan kaynakları bölümünde çalışmıştır. 2022 yılında Bayburt Üniversitesinde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanında Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

